

”Yhteinen kahvihetki”

Yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa

Pilvi Azeem

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

”Yhteinen kahvihetki”
Yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa

Pilvi Azeem
Voimavaraistavien työtapojen
kehittäminen sosiaali- ja
terveysalalla, YAMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2021

Pilvi Azeem

”Yhteinen kahvihetki” - Yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa

Vuosi

2021

Sivumäärä 70

Opinnäytetyöni aiheena on yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa. Tavoitteenani on ollut tutkia asunto ensin-mallilla toimivan pitkäaikaisasunnottomille suunnatun asumispalveluyksikön yhteisöllisyyttä ja sitä, onko yhteisöllisyydestä apua asumispalveluyksikön asukkaille koskien integroitumista ympäröivään yhteiskuntaan. Tausta-ajatuksena opinnäytetyölleni on ollut asumispalveluyksikköjen saama kritiikki niiden laitosmaisuudesta ja sen myötä oletus yksiköiden asukkaiden integraation vaikeutumisesta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on myös ollut löytää tekijöitä, joiden avulla asumispalveluyksikössä toimivaa yhteisöä ja yhteisöllisyyttä voitaisiin jatkossa hyödyntää entistä paremmin yksikön asukkaiden integroitumisessa.

Opinnäytetyössäni keskityn aluksi kuvaamaan Suomessa tehtyä asunnottomuustyötä ja siihen jo yli kymmenen vuoden ajan vaikuttanutta asunto ensin-mallia. Tämän jälkeen avaan sosiaalisen integraation käsitettä asunto ensin-mallin näkökulmasta. Opinnäytetyöni keskeisten käsitteiden osion lopussa käyn laajasti läpi niin yhteisön kuin yhteisöllisyyden käsitteitä. Avaan jonkin verran myös yhteisöhoitoa -ja kasvatusta, koska näitä toimintamalleja kerrotaan usein hyödynnettävän asunto ensin-mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin viittä asunto ensin-mallilla toimivassa asumispalveluyksikössä asuvaa henkilöä. Asumispalveluyksikön toiminnan viitekehyksenä on asunto ensin-mallin lisäksi kerrottu käytettävän yhteisöllisyyttä. Haastattelut olivat avoimia teemahaastatteluja. Aineiston analyysin tein hyödyntämällä fenomenologista lähestymistapaa aineistoon. Keskityin tuloksissani siis kuvaamaan ennen kaikkea haastateltavieni kokemuksia yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä sekä yhteisössä saadusta tuesta ja avusta.

Saamieni tulosten mukaan asunto ensin-mallilla toimivassa asumispalveluyksikössä voidaan tukea asukkaiden integroitumista yhteisön ja yhteisöllisyyden avulla. Asunto ensin-mallin periaatteet soveltuvat hyvin tukemaan yhteisöllisyyden elementtejä asumispalveluyksikössä. Yksikön työntekijöillä ja sillä, miten he työtänsä tekevät, on erityisen suuri merkitys yksikön asukkaiden integroitumisen edistäjinä. Yhteisöä ja yhteisöllisyyttä on mahdollista hyödyntää sitä paremmin, mitä paremmin yhteisön toiminnan perusrakenteet ovat kunnossa. Yhteisössä tuleekin kiinnittää huomiota vuorovaikutuksen toimivuuteen ja varmistaa, että kaikilla yhteisön jäsenillä on ymmärrys perustehtävästään. Avainasemassa ovat arvostava ja tasavertainen kohtaaminen sekä osallisuuden kokemusten mahdollistaminen. Asumispalveluyksikössä on varmistettava, että siellä asuminen on turvallista. Asukkaita on tuettava myös siinä, että he tuntevat yksikön ja asuntonsa kodiksi. Sosiaalisen integraation tueksi tarvitaan laajempaa asenneilmapiiriin vaikuttamista asumispalveluyksikössä asuvien leimaantumisen vähentämiseksi sekä monitahoista yhteistyötä erilaisten toimijoiden välillä. Lisäksi on turvattava asunto ensin-työn osaamisen jatkuvuus sekä jatkettava asunto ensin-mallin tekemistä tunnetuksi kaikille niille tahoille, jotka työssään kohtaavat asunnottomuutta kokevia ihmisiä.

Asiasanat: yhteisö, yhteisöllisyys, asunto ensin - malli, sosiaalinen integraatio, asunnottomuus

Pilvi Azeem

”Coffee time together” - Sense of community in Housing First services

Year

2021

Pages

70

The topic of my thesis is sense of community in Housing First services. My aim was to study the sense of community in a supported housing unit operating on the Housing First model and whether communality helps the residents of the supported housing unit in integration into the surrounding society. The motivation for my thesis was the criticism received by the supported housing units about their institutional nature and with it the assumption that the integration of the residents of the units may be difficult. The purpose of my thesis was also to find factors that could be used in the future to better utilize the community and the sense of community when supporting the residents of supported housing units to integrate to the surrounding environment.

In my thesis, I will first focus on describing the homelessness work done in Finland and the Housing First model that has influenced homelessness work for more than ten years. After this, I discuss the concept of social integration from the perspective of the Housing First model. At the end of the main concepts section of my thesis, I go through the concepts of both community and sense of community. I also discuss community care and education to some extent, as these models are often said to be utilized in Housing First supported housing units.

For my thesis, I interviewed five people living in a supported Housing First housing unit. In the supported housing unit community and sense of community give frame to the work done in the unit. The interviews were open thematic interviews. I analysed the data using phenomenological methods. In my results, I focused mainly on describing my interviewees' experiences of community and sense of community, as well as the support and help received in the community.

According to the results I have obtained, living in a Housing First supported housing unit can support the integration of residents through community and sense of community. The principles of the Housing First model support the elements of communality in the housing service unit well. The employees of the unit and how they do their work are of particular importance as facilitators of social integration of the residents of the unit. The better the structure of community is, the better the community and communality can be utilized. In the community, therefore, attention should be paid to the functioning of the interaction and to ensuring that all members of the community have an understanding of their basic role. The key is to have an appreciative and equal encounter and to enable inclusive experiences. It must be ensured that living in the supported housing unit is safe. Residents must also be supported in making the unit and the flat their home. In order to support social integration, there is also a need for a wider influence on attitudes of regular population in order to reduce the stigma of those living in the housing unit, as well as multifunctional co-operation between different actors. In addition, the continuity of Housing First working skills must be ensured, and the Housing First model must continue to be made known to all those who meet people experiencing homelessness in their work.

Keywords: community, sense of community, communality, Housing First, homelessness, social integration

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tietoperusta ja keskeiset käsitteet.....	10
2.1	Asunottomuustyö Suomessa	10
2.2	Asunto ensin - malli ja laatusuositukset	15
2.3	Sosiaalinen integraatio asunto ensin - mallissa	22
2.4	Yhteisö ja yhteisöllisyys.....	25
2.4.1	Tarkemmin yhteisöllisyydestä	29
2.4.2	Yhteisöhoito ja -kasvatus.....	30
3	Opinnäytetyön toteuttaminen.....	31
3.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	32
3.2	Menetelmälliset valinnat ja aineiston keruu	33
3.3	Aineiston analyysi	37
4	Tulokset	40
4.1	Haastateltavien kokemuksia yhteisöllisyydestä.....	41
4.2	Kokemukset yhteisöllisyyden avusta ja tuesta	43
4.3	Kuinka tukea yhteisöllisyyttä jatkossa	47
5	Johtopäätökset	49
6	Eettisyys ja luotettavuus	54
7	Pohdinta	58
	Lähteet.....	60
	Kuviot	65
	Taulukot	65
	Liitteet	66

1 Johdanto

Suomessa on tehty pitkäjänteisesti työtä asunnottomuuden vähentämiseksi erityisesti 1980-luvulta lähtien. Aluksi haluttiin löytää ratkaisuja varsinkin pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen. Asunnottomuus alettiin nähdä enemmän yhteiskunnallisena ilmiönä, eikä enää niinkään yksilön omana syynä. Tästä syystä heräsi myös ajatus, että yhteiskunnan eri toimijoiden tulisi toimia yhdessä asunnottomuuden poistamiseksi. Vuonna 2008 valtakunnallinen asunnottomuustyö konkretisoitui ensimmäisen valtakunnallisen asunnottomuusohjelmakauden PAAVO I alettua ja asunto ensin-mallin käyttöönoton myötä. Tuon ohjelmakauden ja sitä seuraavan PAAVO II aikana pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneille ihmisille rakennettiin tuettua asumista tarjoavia asumispalveluyksiköitä. Myös entisiä asunnottomille tarkoitettuja asuntoloita peruskorjattiin asumispalveluyksiköiksi ja näin hajautettujen asumisratkaisujen lisäksi saatiin uudenlaisia asumismuotoja asunnottomuutta kokeville ihmisille. (A Home of Your Own 2017, 16-19.)

Kyseisissä pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä asumisen tukea asunnottomuutta kokeneille tarjotaan pitkälti asunto ensin-mallin mukaisesti. Asunto ensin-mallia toteuttavissa asumispalveluyksiköissä asukkaat asuvat huoneenvuokralain mukaisesti vuokratuissa asunnoissa ja asumisen onnistumisen turvaamiseksi heille tarjotaan tukea asumissosiaalisen työn keinoin. Tuki on palveluntuottajan toimesta tarjottavaa sosiaalihuoltolain mukaista palvelua. (Perälä 2018, 14.)

Vuosina 2016-2019 asunnottomuuden vähentämiseen tähtävää työtä tehtiin valtakunnallisen AUNE-ohjelman avulla, jossa keskityttiin entistä enemmän asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. (Karppinen 2020, 3) AUNE-ohjelman jälkeen valtakunnallista asunnottomuusohjelmaa ei ole enää aloitettu. Nykyiseen Marinin hallitusohjelmaan (2019) on kuitenkin kirjattu asunnottomuuden puolittamistavoite tämän hallituskauden aikana ja asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä. Tavoitteena ohjelmassa on muun muassa vahvistaa asunnottomuustyötä ja siihen liittyvää osaamista. Hallitusohjelman tavoitteet on tarkoitus saavuttaa kaupunkien, palveluntuottajien ja järjestöjen yhteistyön avulla. Päävastuu asunnottomuuden puolittamiseksi ja poistamiseksi on kaupungeilla ja kunnilla. Hallitusohjelmassa asunto ensin - malli on keskeisessä asemassa asunnottomuuden poistamiseen tähtäävässä työssä. (Asunto ensin Verkostokehittäjät 2020.)

Valtakunnallisten asunnottomuusohjelmien myötä syntyneissä asunto ensin - mallilla toimivissa pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä toiminnan viitekehyksenä on usein yhteisöllisyys. Työskennellessäni itse pitkäaikaisasunnottomien asumispalveluyksikössä, sanoi silloinen esihenkilöni, että ihmisillä on tarve liittyä toisiin

samankaltaisiin ihmisiin, koska se luo turvaa. Hänen mukaansa pitkään asunnottomien ihmisten itsetunto voi olla matalalla, ja he eivät koe olevansa osa ympäröivää yhteiskuntaa vaan sen ulkopuolella. Hänen perustelunsa asuttaa asunnottomuudesta kärsiviä ihmisiä samaan yksikköön perustui siihen ajatukseen, että samankaltaisia kokemuksia omaavat ihmiset voivat saada tukea toisiltaan sekä kokea olevansa osa yhteisöä ja siten löytää voimavaroja integroitumisen avuksi. Näiden ajatusten perusteella voidaan siis ajatella, että asumisen onnistumiseksi saattaa olla parempi asuttaa pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneet ihmiset samaan paikkaan ennemmin kuin yksin yksittäiseen huoneistoon yhteiskunnassa enemmän mukana olevien ihmisten naapuriksi. Samansuuntaisia tuloksia on luettavissa Alppivuoren (2019) tekemästä tutkimuksesta, jossa on haastateltu asunnottomuutta kokeneita espoolaisia avun tarpeeseen ja palvelujen kehittämiseen liittyen. Haastatelluista osa toi esille, että haluavat elää ympäristössä, jossa voivat kokea olevansa tasavertaisia ja erilaisuus on hyväksyttyä. (Alppivuori 2019, 48.)

Opinnäytetyöni aiheena on yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa. Opinnäytetyöni tutkimuskohteen valitsin sen hetkisen työnantajani, Y-Säätiön, esittämistä kiinnostavista aiheista. Y-Säätiö on jo pitkään toiminut niin Suomessa kuin kansainvälisestikin asunnottomuutta vähentävänä toimijana yhteistyössä sosiaalialan järjestöjen ja kaupunkien kanssa. Y-Säätiö panostaa laajasti myös tutkimustoimintaan asunnottomuustyössä. Tausta-ajatuksena on tiedolla vaikuttaminen ja siten asunnottomuuden poistaminen. (Y-Säätiö 2020.)

Y-Säätiö on perustettu vuonna 1985 poistamaan asunnottomuutta Suomessa. Säätiön pääasiallisena tehtävänä on vähentää asunnottomuutta toimimalla yhteiskuntavastuullisena organisaationa. Y-Säätiö tuottaa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja sekä toimii asunnottomuuden asiantuntijana. Tähän liittyy keskeisesti tietoisuuden lisääminen asunto ensin-mallin toteuttamisesta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. (Y-Säätiö 2020.) Y-Säätiön toimitusjohtajaa pyydetään puhumaan suomalaisesta asunnottomuustyöstä ympäri maailmaa. Kansainvälistä kiinnostusta suomalaiseen asunnottomuustyöhön lisää vielä se, että Suomi on ainoa EU-maa, jossa asunnottomuutta on kyetty vähentämään vuosittain jo 1980-luvulta lähtien (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2020).

Y-Säätiössä vierailevat ulkomaalaiset vieraat sekä muutoinkin kansainvälistä yhteistyötä asunto ensin - malliin liittyen tehtäessä, on Suomen asunto ensin-malli herättänyt jonkin verran kritiikkiä. Vierailta on herännyt kysymyksiä suomalaisesta asunto ensin -mallista, koska sen on katsottu poikkeavan joltain osin kansainvälisesti tunnetummasta asunto ensin -mallista. Suomessa asunto ensin -mallia toteutetaan monista muista maista poiketen myös tuettua asumista tarjoavissa asumispalveluyksiköissä ja monien yksiköiden toiminnan viitekehyksenä käytetään yhteisöllisyyttä. Todellisuudessa asunto ensin-mallilla toimivaa asumista on myös Suomessa käytössä enemmän hajautetussa asuntokannassa mutta tämä tieto jää usein vähemmälle huomioille. Lisäksi monissa Euroopan maissa alkuperäisen asunto ensin-

mallin periaatteita halutaan noudattaa tarkasti, kun taas Suomessa asunto ensin-malli nähdään ennemminkin jatkuvasti kehittyvänä ja kehitettävänä toimintana.

Vierailijoille on kerrottu pitkäaikaisasunnottomien asumispalveluyksiköiden yhteisöllisyydestä ja sen hyödyistä asukkaille. Monet ulkomaiset vieraat ovat myös vierailleet asumispalveluyksiköissä, joissa asukkaat itse ovat kertoneet asumisestaan, yhteisöstä ja yhteisöllisyyden merkityksestä sekä sen tuomasta lisäarvosta omaan elämään. Asumispalveluyksikköjen työntekijät ovat näiden vierailujen aikana nostaneet myös esille omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan työskentelystä yhteisöllisiä elementtejä hyödyntävässä asumispalveluyksikössä. Muissa maissa asunto ensin - mallista asumisen tukea tuotetaan pääasiassa hajautetussa asumisessa eli tavanomaisessa asuntokannassa on yksittäisiä tukiasuntoja. Kriitikoiden mukaan Suomessa asunto ensin - mallilla toimivien asumispalveluyksiköiden on ajateltu olevan laitosmaisia ja täten estävän asunto ensin - mallin periaatteiden toteutumista sekä asukkaiden sosiaalista integraatiota.

Tausta-ajatukseni opinnäytetyössäni on, että asunto ensin - mallilla toimivissa pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä on mahdollista luoda yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä. Tämän lisäksi ajattelen, että yhteisön tarjoama tuki ja yhteisöllisyys lisäävät asumispalveluyksikön asukkaiden mahdollisuuksia integroitua osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Ajatukseni perustuvat muun muassa siihen, että Suomessa asunnottomuus on vähentynyt systemaattisesti vuosi vuodelta ja suomalaisessa asunnottomuuden vähentämistyössä on jo pitkään nähty yhteisöjen sekä yhteisöllisyyden hyödyt asumisen onnistumiseksi tehtävässä tukityössä.

Tehdessäni omaa opinnäytetyötäni varten kirjallisuuskatsausta, löysin ainoastaan yksittäisiä tutkimuksia tai julkaisuja, joissa asumispalveluyksikön yhteisöllisyyttä tarkasteltaisiin sosiaalisen integraation toteutumisen näkökulmasta. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaiseman Asunnottomuuskirjan (2007) yhdessä artikkelissa kirjoitetaan yhteisöllisyyden ja vertaistuen hyödyntämisestä Vantaalla toimivan Koisorannan päivystävän hoitokodin ja tukiasumisen asukkaiden arjessa. Ympäristöministeriön teettämässä selvityksessä *The Finnish Homelessness Strategy (2015, 10-11)* todetaan, että asunnottomuutta kokeneiden integroitumisen mahdollisuuksien niin sanotussa tavanomaisessa asuntokannassa ei voida todentaa olevan paremmat kuin yhteisöllisissä asumispalveluyksiköissä. Perälä (2018, 33) toteaa tekemässään selvityksessä, että asumispalveluyksiköissä asuvia tulisi aktivoida enemmän ulospäin yksiköstä ja kodeistansa. Selvityksessä ei kuitenkaan mainita yhteisöllisyyttä. Kansainvälisiä tutkimuksia en myöskään aiheesta löytänyt, vaikka eri asumismuodoissa tapahtuvaa asunto ensin-mallista asumista onkin tutkittu. Ajattelen tämän johtuvan pitkälle siitä, ettei muualla maailmassa juurikaan ole asunnottomuutta kokeville ihmisille tarkoitettuja asumispalveluyksiköitä. Lisäksi löysin muutamia opinnäytetöitä, joissa on tutkittu asunto ensin - mallilla toimivien asumispalveluyksiköiden yhteisöllisyyttä ja sen

merkitystä yksikön asukkaille. Pellikan opinnäytetyö Minäpystyvyydestä mepystyvyyteen: yhteisöllisyyden mahdollisuusrakenteet asumispalveluyksiköissä (2016) on asumispalveluyksikön yhteisöllisyyden kehittämiseen tähtäävää sekä yksikön asukkaiden osallisuuden tutkimusta. Arkonaho ja Viippola (2015) taas kuvaavat ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään yhden asunto ensin - mallilla toimivan asumispalveluyksikön asukkaiden arjen kokemuksia yhteisöllisyydestä, asiakaslähtöisyydestä ja osallisuudesta. Paula Nikka ja Minna Valkiaisen (2017) tekemä ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö käsittelee yhden asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia naapuruston suhtautumisesta yksikön asukkaisiin. Opinnäytetyöhön on kerätty asukkaiden kokemuksia myös sosiaalisesta integraatiosta. Kyseisessä opinnäytetyössä ei kuitenkaan ole keskitytty asumispalveluyksikön yhteisöllisyyteen mutta työssä mainitaan, että yhteisöllisyyttä tulisi hyödyntää enemmän sosiaalisen integraation tukena.

Euroopassa asunnottomuutta ja asunto ensin - mallin toteutumista on tutkinut muun muassa FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with Homeless People). FEANTSA on vuonna 1989 perustettu asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö, jonka tavoitteena on poistaa asunnottomuus Euroopasta. FEANTSAan kuuluu yli 130 jäsenjärjestöä kolmestakymmenestä maasta ja Suomesta sen jäseniä ovat Vailla vakinaista asuntoa ry, Y-Säätiö, Diakonissalaitos ja Nuorisoasuntoliitto. FEANTSAN tuella on tuotettu myös laajasti Euroopassa käytössä oleva opas asunto ensin - mallista, Housing First Europe Guide. (FEANTSA 2020.)

FEANTSAN ja Y-Säätiön yhteistyönä on vuonna 2016 perustettu kansainvälinen Housing First Europe Hub, johon kuuluu toimijoita yli viidestätoista eri maasta. Housing First Europe Hubin tavoitteena on toimia yhteistyöalustana ja kehittää asunto ensin - työtä sekä kouluttaa asunnottomuustoimijoita asunto ensin - malliin liittyen ja tehdä tutkimustyötä asunto ensin - työstä. (Housing First Europe Hub 2020.) FEANTSAN sekä Housing First Europe Hubin teettämässä tutkimuksissa on käsitelty eri asumismuodoin toteutettua asunto ensin - mallia. Näissä tutkimuksissa on nostettu esiin, että asumispalveluyksikössä asuville saattaa olla enemmän tukea vertaistuen sekä työntekijöiden paikallaolon takia mutta toisaalta asumispalveluyksikössä asuvat voivat olla enemmän eristyksessä muusta yhteiskunnasta. Lisäksi asuminen asumispalveluyksiköissä saattaa tutkimusten mukaan heikentää asukkaiden mahdollisuuksia lopettaa päihteiden käyttö halutessaan.

Halusin opinnäytetyössäni tutkia juuri yhteisöllisyyttä asunto ensin-palveluissa, koska ajattelen yhteisön ja yhteisöllisyyden tarjoavan asumispalveluyksikön asukkaille voimavaroja integroitua ympäröivään yhteiskuntaan. Olen itse työskennellyt asunto ensin - mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä, joissa toiminnan viitekehyksenä on ollut yhteisöllisyys ja sen avulla yksikön asukkaiden osallistaminen ja tukeminen osaksi yhteiskuntaa. Voin siis sanoa, että olen omin silmin nähnyt yhteisön ja yhteisöllisyyden voiman. Tätä yhteisön ja

yhteisöllisyyden merkitystä sosiaalisen integraation näkökulmasta ei kuitenkaan ole pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä tutkittu.

Toivon opinnäytetyölläni olevan merkitystä suomalaisen asunto ensin - mallilla tehtävän asunnottomuustyön tekemiseen ja kehittämiseen tulevaisuudessa. Toivon, että opinnäytetyöni kautta saadun tiedon avulla asunto ensin - mallilla toteutettavissa asumispalveluyksiköissä osataan entistä paremmin hyödyntää yhteisöä ja yhteisöllisyyttä asukkaiden sosiaalisen integraation mahdollistamiseksi. Tavoitteenani on, että opinnäytetyöni tuloksia voidaan myös hyödyntää jatkossa kehitettäessä asunnottomille suunnattuja palveluja niin Suomessa kuin kansainvälisesti.

2 Tietoperusta ja keskeiset käsitteet

Opinnäytetyöni taustoittamiseksi kerron seuraavaksi Suomessa tehdystä asunnottomuustyöstä ja sen toteuttamiseen läheisesti liittyvästä asunto ensin - mallista. Lisäksi avaan sosiaalisen integraation käsitettä asunto ensin-mallin näkökulmasta eli mitä integraatiolla tarkoitetaan juuri kyseisessä työmallissa. Lopuksi kuvaan laajemmin yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteitä, koska ne ja niiden merkitykset asumispalveluyksikössä asuville asunnottomuutta kokeneille ihmisille ovat erityisesti opinnäytetyöni tutkimuksen kohteita.

2.1 Asunnottomuustyö Suomessa

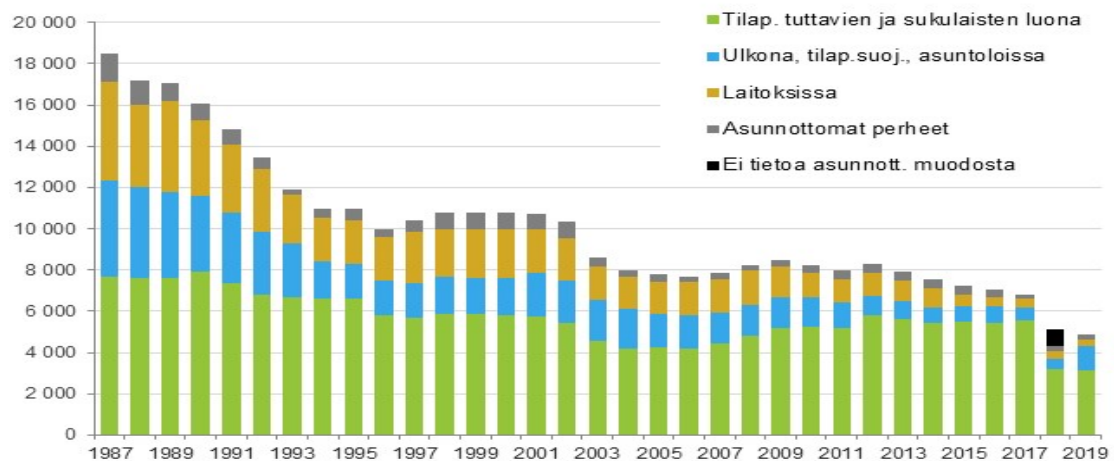
Suomi on ainoa EU - maa, jossa asunnottomuutta on kyetty vähentämään vuosi vuodelta. Asunnottomuuden vähentämisen onnistumisen kulmakivinä Suomessa on pidetty vuodesta 2008 lähtien toteutettuja valtakunnallisia asunnottomuusohjelmia ja asunto ensin - mallin käyttöönottoa. Suomessa on käytössä myös laaja asunnottomuuden määrittely.

Asunnottomiksi ei siis lueta ainoastaan katuasunnottomia ja asuntoloissa oleskelevia vaan heidän lisäksi muissa tilapäisissä majoittumispaikoissa, kuten tuttavilla ja sukulaisilla, majoittuvat. Tällainen asunnottomuuden määrittely on lisännyt ymmärrystä asunnottomuuteen johtavista syistä sekä mahdollistanut useamman eri sektorin vastuunoton työstä kohti asunnottomuuden poistamista. (A Home of Your Own 2017, 13-14.)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) rooli suomalaisessa asunnottomuustyössä on merkittävä. ARA muun muassa myöntää lainoja ja avustuksia erityisryhmille tarkoitettujen asuntojen rakentamiseen sekä jo olemassa olevien asuntojen korjaamiseen. ARA myöntää vuosittain avustusta myös asumisneuvontaan. Asumisneuvonnan tarkoituksena on muun muassa ennaltaehkäistä asunnottomuutta estämällä häätöjä. Asumisneuvonnan avulla vuokralla asuville ihmisille annetaan neuvontaa ja ohjausta asumiseen liittyvissä asioissa. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2020.)

ARA:n internetsivulta löytyy tilastoja Suomen asunnottomuudesta ja sen kehityskulusta. ARA kerää tietoa asunnottomien määrästä vuosittain kunnille ja asunnottomuustyön muille toimijoille tehtävän kyselyn avulla. Vuoden 2019 lopussa Suomessa oli ARA:n tilaston mukaan noin 4600 asunnottomia ihmistä. Suurin osa asunnottomista ihmisistä asuu tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona. Suomessa asunnottomuus on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja muutamaaan muuhun suurempaan kaupunkiin, kuten Tampereelle ja Turkuun. Tilastojen mukaan yli puolet asunnottomuutta kokevista oleskelee kuitenkin pääkaupunkiseudulla. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2020.)

Alla oleva kuvio 1 kuvaa asunnottomuuden vähenemistä Suomessa vuodesta 1987 vuoteen 2019 saakka. Kuvioon on merkitty eri värein, kuinka moni asunnottomuutta kokeva oleskelee tuttavien ja sukulaisten luona, ulkona, asuntoloissa tai laitoksissa. Kaavioon on merkitty myös asunnottomien perheiden lukumäärä. Vuodesta 2018 lähtien kaavioon on merkitty lisäksi niiden asunnottomien lukumäärästä, joiden asunnottomuuden muodosta ei ole tietoa.

Kuvio 1: Asunnottomuus Suomessa 1987-2019

Suomessa asunnottomuudesta ja siitä syntyvistä ongelmista on keskusteltu enemmän 1940-luvulta lähtien. Tuolloin alkoi muuttoliike maaseudulta kaupunkiin. Asuntoja muuttajille ei kuitenkaan ollut tarpeeksi, joten asunto-ongelmaa yritettiin ratkaista väliaikaisilla majoitusratkaisuilla. Nämä olivat usein hyvinkin epäsoivia paikkoja asumiseen ja saattoivat lisätä niissä oleskelevien ihmisten sosiaalisia ongelmia kuten päihderiippuvuuksia entisestään. Toisaalta myös yhteiskunnan asenne tilapäisissä asuntoloissa oleskeleviä kohtaan oli leimaava ja syyllistävä. Asuntoloissa asuvien oletettiin useimmiten olevan yhteiskunnan ulkopuolella eläviä ihmisiä, jotka eivät olleet sopeutuneet ympäröivän yhteiskunnan normeihin. (Malinen 2018, 27-32.)

1960-luvun lopussa asunnottomuutta alettiin Suomessa tarkastelemaan myös muuna kuin asuntopulasta johtuvana ongelmana. Tästä syystä myös asunnottomuuden poistamiseksi todettiin tarvittavan uusia keinoja. Samaan ajanjaksoon osui sosiaalihuollon uudistus. Kuriin

ja rangaistuksiin perustuva köyhäinapu haluttiin muuttaa kaikkien kansalaisten palveluksi, jonka avulla ihmisen oli mahdollista kuntoutua takaisin yhteiskunnan jäseneksi. Lisäksi käytiin keskustelua eri järjestöjen roolista asunnottomuuden poistamisessa. Tähän mennessä monet järjestöt olivat vapaaehtoisesti auttaneet asunnottomia. Nyt lähdettiin miettimään järjestöjen roolia asunnottomuuden poistamisessa osana sosiaalihuollon palveluja. Edelleen oli kuitenkin vallalla ajatus asunnottomuudesta huono-osaisten yhteiskunnasta syrjäytyneiden ongelmana, jonka ratkaisuksi riitti väliaikaisten majoitustilojen tarjoaminen. (Karjalainen 2018, 45-58.)

Todellisen muutoksen Suomen asunnottomuuden poistamiseen tähtäävä työ koki 1980-luvulla. Asunnottomuustyöhön perustettiin omia rahoitusmuotoja ja niistä tuli osa asunto- ja sosiaalitoimen normaalia toimintaa. Luopuminen huonokuntoisista asuntoloista alkoi ja kolmannen sektorin järjestöt alkoivat tarjoamaan tuki- ja palveluasumista. Asunnottomuutta kokeneet ihmiset perustivat omia yhdistyksiä ja alkoivat ajamaan asunnottomien etuja. (Fredriksson 2018, 73-90.) Esimerkkinä voidaan mainita vuonna 1986 asunnottomien itsensä perustama Vailla vakinaista asunto ry, joka vielä tänä päivänäkin on merkittävässä roolissa asunnottomuustyön kentällä niin Suomessa kuin kansainvälisestikin (Vailla vakinaista asuntoa ry 2020). Huomioitavaa on myös, että tuolloin 1980-luvulla asunnottomuuden poistaminen kirjattiin ensimmäisen kerran hallitusohjelman tavoitteeksi. Asunto- ja sosiaalitoimen viranomaisten välinen yhteistyö alkoi myös saamaan konkreettisia yhteistyömuotoja. Oli siis syntynyt ajatus, että asunnottomuuden poistamiseksi tarvittiin myös pysyvämpiä asumisratkaisuja ja ennen kaikkea asuntoja. Asunnottomuutta ei nähty enää ainoastaan yksittäisen ihmisen elämäntapana vaan yhteiskunnan rakenteiden toimimattomuudesta johtuvana tilanteena, johon ihminen oli joutunut. Asuntojen rakentamisen ja viranomaistahojen yhteistyön avulla asunnottomuus väheni vuoden 1987 luvusta lähes puolella vuoteen 1997 mennessä. (Fredriksson 2018, 73-90.)

Seuraava tärkeä muutos asunnottomuuden poistamiseksi tähtäävässä työssä ja asunnottomien palveluissa tapahtui 2000-luvun puolella. Vuosituhannen alussa tehtiin arviota siihen mennessä tehdyistä toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi. Katsottiin, että muutosta ei ollut tapahtunut tarpeeksi, joten tehokkaammat keinot olivat tarpeen. Neljästä asiantuntijasta koottu niin sanottu ”viisaiden ryhmä” lähti pohtimaan uusia tapoja varsinkin pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi. Pitkäaikaisasunnottomaksi katsottiin ihminen, jonka asunnottomuusjakso oli kestänyt vähintään vuoden tai hänellä oli useita toistuvia asunnottomuusjaksoja viimeisen kolmen vuoden aikana. Tämän asiantuntijaryhmän Nimi ovesa-raporttia voidaan pitää suomalaisen asunto ensin-mallin alkulähteenä, koska sen perusajatuksena oli, että asunto ei tarvinnut ansaita vaan se oli jokaiselle kuuluva perusoikeus. (Fredriksson & Kaakinen 2018, 113-122.) Raportissa vedottiin muun muassa Suomen perustuslain 19§, jossa julkista valtaa veloitetaan turvaamaan jokaiselle elämisen, terveyden ja yksityisyyden mahdollistavan asumisen. Eettisinä perusteluina jokaisen ihmisen

oikeudesta asuntoon terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi esitettiin raportissa YK:n ihmisoikeuksien julistus. (Nimi ovesa-raportti 2007, 9-10.)

Kyseisen Nimi ovesa-raportin pohjalta muodostuivat myös seuraavien vuosien asunnottomuuden ja erityisesti pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tähtäävät ohjelmat. Pitkäaikaisasunnottomaksi määritellään ihminen, jonka asunnottomuus on kestänyt yhtäjaksoisesti yli vuoden tai hänellä on useita asunnottomuusjaksoja viimeisen kolmen vuoden aikana ja lisäksi ihmisellä on asumisen onnistumista haittaavia riskitekijöitä, kuten päihde- ja/tai mielenterveysongelmia (Asunto ensin Verkostokehittäjät 2021). Ensimmäinen valtakunnallinen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma PAAVO I alkoi vuonna 2008. Tämä ohjelmakausi kesti vuoteen 2011 ja sitä seurasi PAAVO II, joka toteutettiin vuosina 2012–2015. Valtakunnallisista asunnottomuusohjelmista vastasi ympäristöministeriö. Ohjelmien toteuttamisessa mukana olivat myös sosiaali- ja terveysministeriö, rikosseuraamuslaitos, asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus (ARA) sekä Raha-automaattiyhdistys (RAY). Lisäksi Suomen kymmenen kaupunkia, joissa tilastojen mukaan oli eniten asunnottomia ihmisiä, olivat tiiviisti osallisena asunnottomuusohjelmien toteuttamisessa. Merkittävä rooli ohjelmien onnistumisessa ja käytännön työn tekemisessä oli kolmannen sektorin toimijoilla, jotka olivat jo pitkään tehneet asunnottomuustyötä. (Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015.)

Näiden jälkeen asunnottomuusohjelma keskittyi pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen sijaan asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. Tämä ohjelmakausi, AUNE, kesti vuodesta 2016 vuoden 2019 loppuun. Tämän jälkeen uutta valtakunnallista asunnottomuusohjelmaa ei ole aloitettu. Sen sijaan Suomen nykyinen Marinin hallitus on omassa ohjelmassaan kirjannut asunnottomuuden puolittamisesta vuoteen 2023 ja asunnottomuuden poistamiseen kokonaisuudessaan vuoteen 2027 mennessä. Näihin tavoitteisiin päästäkseen hallitus on velvoittanut kaupungeja ja kuntia tekemään omat asunnottomuusohjelmansa. (Asunto ensin Verkostokehittäjät 2020.)

Alla oleva taulukko 1 kuvaa muutosta asunnottomille tarjolla olevien asumisvaihtoehtojen kohdalla Helsingissä vuosien 1985 ja 2016 välisenä aikana. Vuonna 1985 vallitseva asunnottomien asumisvaihtoehto oli asuntola tai muu vastaava väliaikainen hätämajoitus. Vuonna 2016 asuntola ja hätämajoituspaikkoja Helsingissä oli tarjolla enää 52. Vastaavasti tukiasuntojen määrä oli noussut 127 asunnosta 1309 asuntoon ja itsenäisten vuokra-asuntojen määrä oli noussut 65 yli 2400 asuntoon. Muutos asunnottomille suunnattujen asumisvaihtoehtojen kohdalla oli siis huomattava. Taulukko kuvaakin hyvin asennemuutosta asunnottomuuden poistamiseen liittyen ja juuri sitä ajatusta, että väliaikaiset majoitusvaihtoehdot eivät poista asunnottomuutta vaan tarvitaan pysyviä asumisvaihtoehtoja. (A Home of Your Own 2017, 30.)

Vuosi	Tukiasunnot	Itsenäiset vuokra-asunnot	Asuntolat ja hätämajoituspaikat
1985	127	65	2121
2008	552	2053	558
2016	1309	2433	52

Taulukko 1: Asunnottomien asumisvaihtoehtojen muutos Helsingissä

Valtakunnallisten pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmien myötä asunnottomuuden poistamiseksi haluttiin luoda pysyviä asumisratkaisuja. Viimeisetkin vanhat asuntolat peruskorjattiin asunnoiksi ja näin syntyi asumispalveluyksiköjä. Myös uusia yksiköitä rakennettiin ja tavanomaisesta asuntokannasta hankittiin asuntoja asunnottomuutta kokeneille. Asunnottomuusohjelmien myötä kaupungit sitoutuivat aiesopimuksilla ostamaan ainoastaan asunto ensin - mallilla tuotettua asumisen tuen palvelua, jota tarjottiin asunnottomille huoneenvuokralain mukaiseen vuokra-asuntoon. (Fredriksson 2018, 124-128.) Asunto ensin-mallilla toimivissa palveluissa tärkeänä pidettiin sitä, että palvelussa noudatettiin lakia asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995). Tämä takasi asunnottomuutta kokeneille samat asumiseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin vuokralla asuvilla. Lisäksi lain avulla oli mahdollista turvata kotirauha sekä asumisen päättyminen ainoastaan laissa mainittujen syiden perusteella. (Perälä 2018, 14.)

Valtakunnallisten asunnottomuusohjelmien avulla asunnottomuus on Suomessa vähentynyt merkittävästi. Ensimmäisen ohjelman, PAAVO I, aikana asunnottomuus puolittui lähinnä siitä syystä, että entiset asuntolat peruskorjattiin ja niistä tehtiin asumispalveluyksiköitä. Tärkeässä roolissa oli myös asunnottomuustyöhön palkattavien työntekijöiden määrän lisääminen sekä heidän koulutuksensa asunto ensin-mallilla toteutettavaan työhön. Monissa asumispalveluyksiköissä työntekijöille koulutettiin myös yhteisöllisiä menetelmiä. (Pleace ym. 2015, 17-18.)

Vaikka Suomea pidetään mallimaana asunnottomuuden poistamiseen tähtäävässä työssä sekä asunto ensin-mallin toteuttajana, on suomalainen asunnottomuustyö saanut myös kritiikkiä. Kritiikki on lähinnä kohdistunut asumispalveluyksiköihin, joita on rakennuttu tai peruskorjattu vanhoista asuntoloista. Kriitikoiden mielestä asumispalveluyksiköt ovat liian laitospaisia, eikä niissä voida toteuttaa asumisen pysyvyyttä asunto ensin-mallin mukaisesti. He perustavat näkemyksensä ajatukseen, että asuttamalla monta vaativankin tuen tarpeessa olevaa ihmistä samaan rakennukseen, on se haitallista näiden ihmisten hyvinvoinnille ja sosiaaliselle

integraatiolle. He ovat sitä mieltä, että asumispalveluyksiköissä tapahtuvaa toimintaa voi olla vaikea ohjata, koska yksiköissä asuu paljon tukea tarvitsevia ihmisiä, joilla saattaa olla mielenterveys- ja päihdeongelmia. Näin ollen asuminen asumispalveluyksikössä saatetaan kokea haitalliseksi ihmisen hyvinvoinnille, varsinkin tilanteissa, joissa ihmisellä on esimerkiksi halu lopettaa päihteiden käyttö. Kriitikoiden mukaan yhteisöllisiä menetelmiä hyödyntävissä asumispalveluyksiköissä ei siis voida asunto ensin-mallia toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. (Pleace ym. 2015, 19.)

Riikka Perälä (2018) teki selvityksen päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asukkaiden palvelutarpeista asunto ensin-mallilla toimivissa tuetun asumisen asumisyksiköissä. Selvityksen taustalla hyödynnettiin asunto ensin-mallilla toimivien asumispalveluyksiköiden asukkailta saatua palautetta. Palautteen mukaan asukkaat kokivat asumisen asunto ensin-mallilla toimivassa yksikössä leimaavaksi ja jotkut asukkaat kokivat yksiköt rauhattomiksi ja turvattomiksi paikoiksi asua. Selvityksen mukaan asunto ensin-mallilla toimivat asumispalveluyksiköt saattoivat muodostua paikoiksi, johon asutettiin ihmisiä, joiden toipumiseen tai kuntoutumiseen ei enää uskottu. Asumispalveluyksiköiden työntekijät myös kertoivat selvitystä varten tehdyissä haastatteluissa, että yksikön asukkaat tarvitsisivat enemmän tukea päihdeongelmien hoitamiseen kuin olemassa olevien resurssien puitteissa oli mahdollista tarjota. Työntekijöiden mukaan henkilökunnan liian vähäisen määrän vuoksi yksiköiden asukkaiden tukeminen muihin palveluihin oli haastavaa. Toisaalta kuitenkin yksiköiden toiminnan katsottiin olevan ajoittain liian sisäänpäin kääntynyttä eli toisin sanoen yksikön ulkopuolisia toimintoja ja palveluja ei osattu hyödyntää tarpeeksi (Perälä 2018, 31-33).

Ympäristöministeriön teettämän arvioinnin mukaan selkeää näyttöä asumispalveluyksiköiden haitallisuudesta niissä asuvien ihmisten hyvinvointiin tai sosiaaliseen integrointiin ei kuitenkaan havaittu. Arvioinnissa todettiin, että tutkimusten mukaan asunnottomuutta kokeneiden ihmisten hyvinvointi parantui asuttaessa niin asumispalveluyksiköissä kuin hajautetussa asumisessa. Lisäksi arvioinnissa todettiin, että asumispalveluyksiköissä niissä asuvien ihmisten oli helpompi saada vertaistukea ja siten enemmän tukea esimerkiksi pyrkimyksissään päihdeettömyyteen kuin hajautetussa asumisessa asuvat. (Pleace ym. 2015, 65-67.)

2.2 Asunto ensin - malli ja laatusuositukset

Suomessa asunto ensin-mallilla toimivia palveluja säätelee muun muassa sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995). Asunto ensin-mallia voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Asunto ensin-malliin kuuluvaa tukea voidaan tehdä eri tavoin ja paikka, missä tukea asunnottomuutta kokeneille ihmisille tarjotaan, voi vaihdella. Asunnottomuutta kokeneille ihmisille annettava asunto ensin-mallin tuki voi olla hyvin kokonaisvaltaista käsittäen kaikki

palvelut, mitä ihminen tarvitsee. Tällöin työtä tekee usein moniammatillinen tiimi, joka tuottaa asumisen tuen lisäksi mielenterveys- ja päihdepalveluja. Toisena vaihtoehtona tuella on, että työntekijät keskittyvät asumisen turvaamiseen ja muut palvelut, esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalvelut, asunto ensin-mallilla toimivan palvelun asiakas saa julkisesta terveydenhuollosta kuten kuka tahansa muukin kyseisen kunnan alueella asuva henkilö. (Pleace ym. 2015, 59.) Asunto ensin-malliin kuuluvaa tukityötä kutsutaan nykyisin asumissosiaalisiksi työksi. Asumissosiaalisella työllä tarkoitetaan asunnottomuutta kokeneille annettavaa psykososiaalista ja käytännönläheistä tukea, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen. (Granfelt 2013, 221.)

Tukimuotojen variaatioiden lisäksi paikka, missä asunto ensin-mallia toteutetaan, vaihtelee. Hajautetulla asumisella tarkoitetaan sitä, että asunto ensin-palvelun mukaista tukea saava ihminen asuu tukiasunnossa useimmiten kerrostalossa tavanomaisten vuokra- ja omistusasuntojen seassa. Tavanomaisesta asuntokannasta on siis hankittu asuntoja ja niissä asuvia tuetaan asumisen onnistumiseksi. Asunto ensin-palvelua voidaan tuottaa myös asumispalveluyksiköissä, jolloin rakennuksessa on ainoastaan tukiasuntoja. Tällöin asunto ensin-palvelua tekevällä henkilöstöllä on samassa rakennuksessa toimitilat. Näiden lisäksi on olemassa kerrostaloja, joista esimerkiksi yhdessä rapussa on asunto ensin-mallilla toimivia tukiasuntoja ja toisessa rapussa tavanomaisia vuokra-asuntoja. (Pleace ym. 2015, 59.)

Alkuperäisen asunto ensin-mallin on kehittänyt Pathways to Housing -organisaatiossa työskennellyt psykologi Sam Tsemberis 1980-luvulla Yhdysvalloissa tavoitteenaan saada vaikeista mielenterveyden ja päihteiden käytön ongelmista kärsivät ihmiset asutettua riittävän tuen avulla. Asunto ensin -mallin perusajatuksena on asunnottomuutta kokevien ihmisten nopea asuttaminen tavanomaiseen vuokra-asuntoon ilman tarvetta suostua päihdeettömyyteen tai mielenterveyden ongelmien hoitoon. Taustalla on kuitenkin ajatus, että saadessaan kodin, asunnottomuutta kokeneella ihmisellä on mahdollisuus lähteä työstämään muita hänen hyvinvointiinsa vaikuttavia tekijöitä ja saada itselleen hyvä elämä. Tästä syystä tavanomaisen vuokra-asunnon lisäksi asunto ensin -malliin sisältyy ihmisen omia valintoja tukeva apu ja tuki sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta. (Pleace 2016, 15-17.)

Sam Tsemberiksen kehittämään asunto ensin-malliin kuuluu kahdeksan eri periaatetta. Oheisessa taulukossa 2 on vapaasti suomennettuna Tsemberiksen asunto ensin-mallin periaatteet. Periaatteet löytyvät englanniksi Housing First Europe Guide-oppaasta (Pleace 2016, 16.) Kyseistä opasta ei ole vielä käännetty suomeksi.

Asunto ensin - mallin periaatteet (Eight core principles of Housing First)

1. Asunto on perusihmisoikeus (Housing is a human right)
2. Valinnan vapaus ja kontrolli palvelun käyttäjälle (Choice and control for service user)
3. Asumisen ja tuen erottaminen (Separation of housing and treatment)
4. Toipumisorientaatio (Recovery orientation)
5. Haittojen vähentäminen (Harm reduction)
6. Aktiivinen kontaktointi ilman pakkoa (Active engagement without coercion)
7. Asiakaslähtöinen tukisuunnitelma (Person-centred planning)
8. Joustava tuki niin kauan kuin tarpeen (Flexible support for as long as is required)

Taulukko 2: Asunto ensin-mallin periaatteet Sam Tsemberiksen mallin mukaan

Asunto ensin-mallin perustana on, että asunnottomuutta kokevalle ihmiselle varmistetaan ensisijaisesti pysyvä ja kohtuuhintainen asuminen ilman vaatimusta elämäntavan muutoksesta. Asunnon sijainnin tulee mahdollistaa niiden palvelujen käyttämisen, mitä asuntoon muuttava ihminen kokee tarvitsevansa. Asuminen ja tuki on erotettava toisistaan. Näin ollen esimerkiksi tuen loppuminen ei päättä ihmisen asumista. Asunto ensin-mallilla tarjottavan tuen tulee ennen kaikkea perustua siihen, että asunnottomuutta kokevaa ihmistä autetaan tunnistamaan tarpeensa ja asumisen onnistumista vaarantavat riskitekijät sekä tekemään päätöksiä omaa elämäänsä koskien. Näin ihmisellä itsellään on valinnan vapaus ja kontrolli omasta elämästään. Asunto ensin-mallin mukaan tähän voidaan päästä tarjoamalla ihmiselle joustavaa tukea, missä keskitytään aitoon kuuntelemiseen ja ihmisen vahvuuksiin sekä ajattelutapaan positiivisen muutoksen mahdollisuudesta ihmisen taustasta huolimatta. (Pleace 2016, 30-37.)

Euroopassa asunto ensin-mallia toteutetaan hyvin eri tavoin maasta riippuen. Joissakin maissa noudatetaan pitkälti Sam Tsemberiksen kehittämää mallia ja toisaalla asunnottomuustyö on keskittynyt asuntolatyypin toimintaan, jossa asunto ensin-mallia noudatetaan soveltaen. Joissakin maissa asunnottomuutta pyritään vähentämään valtakunnallisen strategiatyön avulla ja toisissa maissa asunto ensin-työ tapahtuu pieniin paikallisiin hankkeisiin panostamalla. Maiden välisiin eroihin asunnottomuustyössä vaikuttavat muun muassa maassa vallitseva yleinen ilmapiiri asunnottomuusilmiötä kohtaan sekä sosiaalityön tilanne kyseisessä valtiossa. Huolimatta Euroopan maiden välisistä eroista tehdä asunto ensin-työtä, on niissä asunto ensin-mallin kuitenkin todettu olevan hyvin asunnottomuutta vähentävä työtapana. (Pleace, Babtista & Knutagård 2019, 6-15.)

Suomalainen asunto ensin-malli pohjautuu ennemminkin Nimi ovesa-raporttiin, eikä Sam Tsemberiksen kehittämään malliin. Nimi ovesa-raportin teki niin sanottu ”viisaiden ryhmä” vuonna 2007. Raportin pyysi tekemään silloinen asuntoministeri Jan Vapaavuori. Viisaiden

ryhmän vetäjänä toimi Helsingin kaupungin sosiaalijohtaja Paavo Voutilainen. Muut ryhmän jäsenet olivat Helsingin hiippakunnan piispa Eero Huovinen, poliitikko Ilkka Taipale sekä Y-Säätiön silloinen toimitusjohtaja Hannu Puttonen. Ryhmän mietinnön pääajatuksena oli, että tähän saakka tehtyjen toimenpiteiden avulla oli asunto löydetty helposti asutettaville ihmisille mutta nyt tuli keskittyä heihin, joilla oli asunnottomuuden lisäksi vaikeita terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. (Nimi ovessa-raportti 2007.)

Kyseinen ”Viisaiden ryhmä” esitti avuksi periaatetta, että asunto ei ollut palkkio, mikä tuli ansaita, vaan jokaiselle ihmiselle kuului ihmisoikeutena asunto. Tämä on myös Sam Tsemberiksen kehittämän asunto ensin - mallin ensimmäinen periaate. Ryhmän mietinnössä nostettiin esille myös jokaisen ihmisen perustuslaillinen oikeus riittävään huolenpitoon sisältäen asumisen järjestämisen viranomaisten avustamana. Lisäksi ryhmä kuvasi asunnottomuuden poistamisen olevan kannattavaa myös taloudellisesta näkökulmasta. (A Home of Your Own 2017, 21.)

Suomessa asunto ensin -mallin taustalla on myös pitkään asunnottomuustyötä tehneen Diakonissalaitoksen kokemukset Alppituvan asumispalveluyksikön toiminnasta. Alppitupa aloitti toimintansa vuonna 1993. Diakonissalaitoksen johtajana toimineelle Paavo Voutilaiselle esitettiin toive ”vanhainkodista, jossa saisi ryypätä”. Näin syntyi Alppitupa, johon muutti pitkään asunnottomina olleita miehiä. Alppitupaan muuttaneilta asunnottomuutta kokeneilta ihmisiltä ei odotettu elämäntavan muutosta, eikä näin ollen myöskään päihteettömyyttä. Alppituvalla oli myös mahdollista asua niin kauan kuin halusi, joten sen voidaan ajatella olleen pysyvää asumista. (Alkila & Rinta-Panttila 2018, 144.) Toisena mallina suomalaiselle asunto ensin-mallille toimi Vailla vakinaista asunto ry:n Sällikoti, joka oli asunnottomuutta kokeneille miehille tarkoitettu asumispaikka. (Tiivola 2018, 111.)

Suomalaista asunto ensin-mallia toteutetaan neljän keskeisen periaatteen mukaan. Neljä Suomessa käytössä olevaa periaatetta löytyvät muun muassa asuntoensin.fi-sivustolta. Kyseinen sivusto on kehitetty palvelemaan erityisesti Suomessa tehtävää asunnottomuustyötä. Sivustoa hallinnoi Asunto ensin Verkostokehittäjät, jonka perustehtävänä on toimia yhteiskehittämisen alustana tavoitteenaan asunnottomuuden vähentäminen. Asunto ensin Verkostokehittäjät on perustettu Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoituksen avulla valtakunnallisissa asunnottomuusohjelmissa tehtävän kehittämistyön tueksi. Asunto ensin Verkostokehittäjien toimintaa koordinoidaan Y-Säätiöstä käsin. (Y-Säätiö 2020.)

Suomessa käytössä olevat neljä asunto ensin-mallin keskeistä periaatetta:

1. Itsenäisen asumisen mahdollistaminen
2. Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet

3. Kuntoutuminen ja voimaantuminen
4. Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

Taulukko 3: Suomessa käytössä olevat asunto ensin-mallin periaatteet

A Home of Your Own - teoksessa (2017, 15) yllä kerrotut neljä periaatetta kuvataan seuraavasti:

1. Asunnottomuutta kokeneelle ihmiselle mahdollistetaan muutto suoraan vuokra-asuntoon ilman väliaikaisia asumisratkaisuja. Asumisen järjestytyä ja ihmisen kotiuduttua, tuetaan häntä hoitamaan muita elämäänsä liittyviä ongelmia. Joillekin paras asumisvaihtoehto on tavanomainen vuokra-asunto ja toisille ympärivuorokautisesti tuettu asuminen asumispalveluyksikössä sopii paremmin.
2. Asunto ensin-palvelun asiakkaalla on mahdollisuus valita tarvitsemiaan palveluja. Asiakkaalta ei voida vaatia päihteettömyyttä, jos hän ei tätä itse halua. Asiakasta tulee ennen kaikkea tukea vähentämään päihteiden käytöstä johtuvia riskejä, jotta asuminen omassa kodissa mahdollistuu. Asunto ensin-palvelussa tuetaan asiakkaan toipumista kunnioittamalla hänen itsemääräämisoikeuttaan sekä vahvistamalla osallisuutta.
3. Henkilökunta kohtelee asiakkaita tasa-arvoisena kumppanina. Vuorovaikutuksessa pyritään luottamuksellisen suhteen rakentamiseen ja yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen tukien asiakasta kuntoutumaan ja voimaantumaan omilla ehdoillaan. Vuorovaikutuksen tavoitteena on löytää yhdessä ratkaisuja asiakkaan haastaviin elämäntilanteisiin. Tämä edellyttää henkilökuntaa luopumaan valta-asemastaan ja vastaanottamaan uudenlaisen työskentelytavan. Asiakkaille annetaan toistuvasti positiivista palautetta erityisesti pienistä arkipäivän onnistumisista.
4. Asunto ensin-palvelun mukaisesti asiakasta tuetaan tekemään asunnosta kodinomaisen siten, että hän tuntee sen olevan koti. Koti on edellytys sille, että ihminen kykenee järjestämään elämäänsä myös muuten ja kokee olevansa osallinen elämässään ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Esimerkiksi toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus antaa tunteen pysyvyydestä ja siten auttaa ihmistä tuntemaan olevansa kiinnittyneempi yhteiskuntaan. Asiakkaita tuetaan olemaan yhteydessä lähiverkostoihinsa, kuten perheeseensä. Asumispalveluyksiköissä tehdään systemaattista ympäristötyötä yhdessä asukkaiden kanssa.

Alkuperäisen Yhdysvalloissa kehitetyn ja suomalaisen asunto ensin-mallin välillä on siis monia yhtäläisyyksiä mutta myös eroavaisuuksia. Suurin ero liittyy asuntojen sijoitteluun, koska Suomessa asunto ensin-mallilla toteuttavaa asumisen tukityötä tehdään myös keskitetysti asumispalveluyksiköissä, eikä ainoastaan hajautetussa asuntokannassa. Toinen mainittava ero liittyy valinnanvapauden periaatteeseen. Alkuperäisessä mallissa asunto ensin-palvelun

käyttäjällä valinnanvapaus liittyä lähinnä asuntoon ja sen sijaintiin. Suomessa asunto ensin-palvelua käyttävällä on tämän lisäksi mahdollisuus valita, millä tavoin hän ottaa tarjottua tukea vastaan vai ottaako sitä vastaan ollenkaan. (Fredriksson & Kaakinen 2018,132.) Kolmas merkittävä ero liittyy siihen, miten tukea asunto ensin-palvelun saajille annetaan.

Yhdysvaltalaisessa mallissa tukea antaa kotiin menevä moniammatillinen tiimi, joka tarjoaa tukea muun muassa asumiseen ja päihde -sekä mielenterveysongelmiin. Suomessa tukea lähtökohtaisesti annetaan asumisen turvaamiseksi ja muut tarvittavat palvelut tulee hakea asuinkunnan tarjoamista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. (Stenius-Ayoade 2019, 24.) Suomessa asunto ensin-malliin liittyy vahvasti myös ajatus yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä, varsinkin asumispalveluyksiköissä. Asumispalveluyksikköjen toiminnassa yhteisöllisyyden ajatellaan tukevan yksikössä asuvien osallisuutta ja voimaantumista. (A Home of Your Own 2017,15.)

Asunto ensin-mallilla tehtävän työn tueksi on luotu myös laatusuositukset. Laatusuositukset on kehitetty Asunto ensin Verkostokehittäjien koolle kutsuman laajan toimijaverkon avulla vuosien 2016 ja 2017 aikana. Verkostossa oli mukana kokemusasiantuntijoita sekä useita toimijoita kunnista, järjestöistä ja säätiöistä. Laatusuositusten tekemiseen päädyttiin, koska kokemus oli, että konkreettista asunnottomuustyötä tekevät työntekijät kaipasivat tarkempia ohjeita työn tekemiseen asunto ensin-mallin mukaisesti. Asunnottomuuden vähentämiseksi asunto ensin-mallin mukaista työtä oli ehditty tekemään jo useampi vuosi, joten asunto ensin-mallin toteuttamisen päivittäminen ja arviointi koettiin tarpeelliseksi. (Asunto ensin Verkostokehittäjät 2020.)

Suomessa asunnottomuustyön tueksi tehdyt laatusuositukset:

1. Selkeillä rakenteilla, ohjeistuksilla ja johtamisella luodaan edellytykset suunnitelmalliselle ja tuloksettaalle toiminnalle, asunto ensin - periaatteiden toteutumiseksi ja asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle. Jatkuvan parantamisen ajatus ohjaa systemaattiseen toiminnan kehittämiseen.
2. Asunto ensin - palveluissa asuminen perustuu lähtökohtaisesti huoneenvuokralakiin ja asukkaan tarvitsemat tukipalvelut sovitaan asumisesta erillään. Päämääränä on asumisen turvaaminen.
3. Asukkaalla on mahdollisuus vaikuttaa hänen elämäänsä koskeviin päätöksiin ja antaa niistä palautetta. Palautteenantoprosessit ovat selkeät, yksinkertaiset ja luotettavat ja asukas tietää, miten palaute käsitellään.

4. Kuntoutuminen ja voimaantuminen tapahtuvat asukkaan omilla ehdoilla. Asumissosiaalinen työ on läsnäolotyötä, joka perustuu arvostavaan ja yhdenvertaiseen kohtaamiseen. Se vaatii tarpeettomista valtarakenteista luopumista niin organisaatio - kuin yksilötasolla. Kuntoutumisen ja voimaantumisen tukemisessa työntekijän ammattitaitoa on nähdä ja sanoittaa pienetkin onnistumisen hetket.
5. Koti on perusta elämän järjestämiselle, osallisuuden kokemukselle ja ympäristöön kiinnittymiselle. Integroituminen yhteisöön lähtee osallisuudesta omaan elämään. Integroitumiseen vaikuttaa myös kyky pyytää apua ja ottaa sitä vastaan.

Taulukko 4: Suomessa käytössä olevat laatusuositukset asunto ensin-työn tueksi

Peter Fredrikssonin toimittamassa kirjassa Yömajasta omaan kotiin (2018) asunto ensin-mallin kokonaisvaltainen merkitys suomalaiselle asunnottomuustyölle nousee hyvin esille. Asunto ensin-malli on tuonut uudenlaisen tavan ajatella ja toimia. Lähtökohtaisesti keskustelu asunnottomuuden poistamisen mahdollisuudesta voidaan ajatella olevan asunto ensin-mallin ansiota. Ennen asunto ensin-mallia vallassa oli ennemminkin ajattelu, että yhteiskunnassa tulee aina olemaan asunnottomia, eikä tähän ilmiöön voida merkittävästi vaikuttaa.

Asunto ensin-mallissa ajattelun taustalla on kaikkien ihmisten yhtäläiset oikeudet asuntoon ja riittävän hyviin elinolosuhteisiin riippumatta heidän panoksestaan yhteiskunnassa. Tällainen ajattelutapa poikkeaa perinteisestä ansaintaan perustuvasta ajattelusta. Vaikka hyvinvointivaltiossa kaikista huono-osaisimmistakin halutaan pitää huolta, ajattelevat monet, ettei ihminen, joka ei esimerkiksi kykene sitoutumaan päihdeettömyyteen, ansaitse samanlaista asuntoa samoin oikeuksin kuin niin sanottua yhteiskunnassa hyväksytyä elämäntapaa elävät ihmiset.

Toiseksi asunto ensin-malli on muuttanut merkittävästi asunnottomuutta kokeville ja päihdeongelmista kärsiville suunnattuja palveluja. Aikaisemmin edellä mainituille kohderyhmille suunnatut palvelut tuli ansaita, esimerkiksi päihdeongelmaisen ihmisen oli mahdollista saada asunto vasta usein melko pitkän kuntoutusjakson jälkeen eli vasta sitten, kun hän oli kyennyt näyttämään pystyvänsä elämään päihdeettömänä. Asunto ensin-mallissa tätä elämäntavan muutosta ei edellytetä. Tämän ajatuksen hyväksyminen varsinkin monille pitkään päihdetyötä tehneelle on ollut haasteellista. Erityisesti asunto ensin-mallilla toimivien palveluiden alkuvuosina työntekijöiden vaihtuvuus oli suurta johtuen juuri edellä mainituista seikoista sekä siitä, että työntekijät kokivat toimintatavan muutoksen vieneen heiltä työkaluja tehdä työtänsä. Tämä johtunee siitä, että aikaisemmin esimerkiksi päihdepalveluissa käytössä olivat laajalti sanktiokäytänteet, joiden avulla työntekijöiden oli mahdollista käyttää valtaa asiakkaisiin. Oikeutus vallankäyttöön tuli ajatuksesta, että

työntekijöillä oli koulutettuina henkilöinä parempi tietämys siitä, mikä asiakkaalle on hyväksi. Asunto ensin-mallissa taas asuminen ja tuki on erotettu toisistaan. Vaikka ihminen siis kieltäytyy tarjotusta tuesta, ei tämä saa vaikuttaa hänen asumiseensa. (Fredriksson & Kaakinen 2018, 120-128.)

Voidaankin sanoa, että asunto ensin-mallin ytimenä on ihmisarvo, joka kuuluu kaikille riippumatta heidän olemuksestaan tai saavutuksistaan. Yhteiskunta, joka toimii asunto ensin-mallin mukaisesti, varmistaa jokaiselle jäsenelleen yhdenvertaiset oikeudet ja velvollisuudet riippumatta ihmisen yhteiskunnallisesta asemasta. Tällainen toiminta edesauttaa heikommassa asemassa olevien osallisuutta ja lisää heidän voimavarojaan, jolloin heillä on paremmat mahdollisuudet toimia jälleen yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Toiminta saattaa johtaa myös ennen pitkään muun muassa rikosten vähenemiseen ja palvelujen tarpeen mukaiseen käyttöön. Pitkällä tähtäimellä panostaminen asunto ensin-malliseen toimintaan parantaa siis koko yhteiskunnan ja sen jäsenten hyvinvointia. Asunto ensin-mallin mukaisesti asunto kuuluu siis kaikille, mutta asunto itsessään ei riitä, vaan ihminen tarvitsee ympärilleen välittäviä ihmisiä, kunnioittavaa kohtelua ja kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään sekä itselleen mielekästä tekemistä.

2.3 Sosiaalinen integraatio asunto ensin - mallissa

Housing First Guide - oppaan (Pleace 2016, 46) mukaan asunto ensin - mallissa sosiaalisen integraation keskeisenä ajatuksena on mahdollistaa asunnottomuutta kokeneen tuen tarpeessa olevan ihmisen eläminen mahdollisimman itsenäisesti tavanomaisessa asuntokannassa ja asuinympäristössä. Asunto ensin - mallissa ajatuksena siis on, että asunnottomuutta kokenut ihminen voi integroitua yhteiskuntaan elämällä mahdollisimman tavanomaisessa ympäristössä. Tämä tarkoittaa, että asunnottomuutta kokeneelle ihmiselle tarjotaan mahdollisuutta asua samanlaisessa ympäristössä kuin kenen tahansa yhteiskunnan jäsenen. Tähän ajatukseen pohjautuu pitkälti ajatus, että asunto ensin - mallia tulee toteuttaa hajautetussa asumisessa, eikä asumispalveluyksiköissä, kuten Suomessa osittain tehdään.

Samassa oppaassa sosiaaliseen integraation liitetään sekä emotionaalinen että konkreettinen tuki, jota ihminen tarvitsee päästäkseen osaksi yhteiskuntaa. Tuen tulee olla arvostavaa ja ihmisen itsetuntoa nostavaa. Tämän kaltaista tukea voi saada muun muassa perheenjäseniltä ja ystäviltä. Kyetäkseen integroitumaan ihmisen tulee kokea, että hänet hyväksytään osaksi ympäröivää yhteisöä, eikä häntä leimata asunnottomuuden takia. Sosiaaliseen integraatioon kuuluu myös, että ihminen kokee olevansa merkityksellinen yhteisössään omana itsenään sekä toimintansa kautta. (Pleace 2016, 46.) Asunto ensin-mallissa oma koti luo perustan, jonka avulla on mahdollista rakentaa sosiaalisia suhteita niin läheisten kuin ympäröivän yhteisön kanssa ja luoda näin itselleen mielekästä itsenäistä elämää (Pleace 2016, 25).

Ympäristöministeriön vuonna 2015 teettämän Suomen asunnottomuusstrategian arvioinnin mukaan sosiaalinen integraatio pitää sisällään ainakin ihmissuhteiden muodostamisen ja kokemuksen osallisuudesta ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan. Lisäksi sosiaalinen integraatio voi esimerkiksi nuorten asunnottomuutta kokeneiden ihmisten kohdalla merkitä opiskelujen suorittamista sekä työelämään tähtäämistä. (Pleace ym. 2015, 92.)

Sininauhasäätiöllä tehdyn tutkimuksen mukaan sosiaalisen integraation toteutumiseksi asunto ensin-palveluissa asuvien ihmisten kanssa tulee tehdä identiteettityön vahvistamista eli auttaa heitä löytämään uudenlaisia mahdollisuuksia elämässään sekä varmistaa tarvittavien palvelujen saanti (Kivelä & Leppo 2016, 19-20.)

Y-Säätiön kotisivulla internetissä kirjoitetaan integroitumisen mahdollistuvan osallisuudesta omaan elämään. Osallisuus omaan elämään asunto ensin-palveluissa syntyy tukemalla asiakkaan itsemääräämisoikeutta häntä itseään koskevissa asioissa ja auttamalla häntä kiinnittymään ympäröivään yhteisöön sekä vahvistamaan läheisiä ihmissuhteita ja verkostoja. Y-Säätiön sivulla kirjoitetaan, että osallisuuden kokemuksen saamiseksi ihminen tarvitsee kodin, joka voi toimia perustana elämän järjestämiselle. Tästä syystä asunto ensin-palveluissa tulee asiakkaita tukea tekemään ja tuntemaan asuntonsa kodiksi. Sivun mukaan integraatiota voidaan vahvistaa myös tekemällä suunnitelmallista naapurustotyötä, jonka avulla on mahdollista edistää suvaitsevaisuutta ja ehkäistä asunto ensin-palvelussa, esimerkiksi asumispalveluyksikössä, asuvien leimaantumista. (Y-Säätiö 2021.)

Quilgarsin ja Pleacen (2016) artikkelin mukaan sosiaalisella integraatiolla tarkoitetaan tilaa, jossa aikaisemmin asunnottomuutta kokeneella ihmisellä on samanlaiset vaikutusmahdollisuudet oman elämänsä tärkeisiin osa-alueisiin kuin kellä tahansa samalla alueella asuvalla ihmisellä. Heillä on samanlaiset mahdollisuudet elää ja asua, tehdä työtä ja opiskella sekä osallistua asuinalueensa toimintoihin kuten kenellä muulla tahansa. Artikkelin tekijät kuvaavat sosiaalisen integraation voivan tarkoittaa myös fyysistä osallistumista yhteisön toimintaan, sosiaalista verkostoa sekä psyykkistä osallisuuden tunnetta kuulumisesta johonkin yhteisöön. Haasteena he kuitenkin kokivat sen, että asunto ensin-mallin sosiaalista integraatiota tutkivissa tutkimuksissa sosiaalisen integraation käsite on kuvattu monin eri tavoin. He katsoivat sosiaalisen integraation toteutumisen olevan sidoksissa ympäröivän yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin ja toimintoihin. Lisäksi tutkimuksissa sosiaalisen integraation onnistumisen mittaamiseen on käytetty eri mittareita. Tästä syystä tutkijoiden mukaan asunto ensin-mallin avulla tapahtuvan sosiaalisen integraation todentaminen on vaikeaa.

Tutkijat Quilgars ja Pleace (2016) käsittelevät artikkelissaan "Housing First and Social Integration. A Realistic Aim?" asunto ensin-mallilla toimivien palvelujen vaikuttavuutta sosiaaliseen integraatioon. Tätä ei heidän näkemyksensä mukaan ole juurikaan aikaisemmin tutkittu. Artikkelin alussa todetaan, että vaikkakin sosiaalisen integraation onnistumisen

edellytyksiin kuuluu sopiva asumismuoto, ei asunto itsessään takaa sosiaalista integraatiota. Artikkelissa pohditaan myös, miten sosiaalinen integraatio voidaan ymmärtää asunnottomuutta kokeneiden ihmisten kohdalla eli voidaanko asunnottomuutta kokeneelta ihmiseltä esimerkiksi odottaa samanlaista käytöstä sosiaalisen integraation merkinä kuin ihmiseltä, joka ei ole asunnottomuutta kokenut. Tutkijoiden mukaan ei myöskään voida ajatella, että asunnottomuus itsessään tarkoittaa sosiaalisen integraation puuttumista asunnottomuutta kokevilta ihmisiltä.

FEANTSA:n eurooppalaisen asunnottomuustyön tutkimusta käsittelevässä julkaisussa Tosi (2010, 231-232) kirjoittaa, että kohtuuhintainen ja tavanomainen asuinpaikka voi toimia sosiaalisen integraation perustana mutta asunto yksistään ei riitä varmistamaan sosiaalisen integraation onnistumista. Hänen mukaansa sosiaaliseen integraatioon tarvitaan tunne kodista eli ihmisen tulee sisäistää kotiin liitettävät arvot ja kokea asuinpaikkansa kodiksi. Näitä arvoja ovat vapaus, turvallisuus, yksityisyys ja mukavuus. Ilman tätä kodintuntua ei Tosin mukaan ole mahdollista integroitua, vaan ihmisen kokemus irrallisuudesta jatkuu ja pahimmassa tapauksessa tämä johtaa siihen, että ihminen joutuu yhä uudelleen asunnottomaksi.

Ympäristöministeriön julkaisemassa raportissa (2015) nostetaan esille kritiikki, jota suomalaisen asunto ensin - mallin toteuttaminen hajautetun asumisen lisäksi asumispalveluyksiköissä on saanut osakseen. Kritiikin mukaan asumispalveluyksiköt ovat edelleen laitosmaisia, jolloin asunto ensin - mallin periaatteita, kuten sosiaalista integraatiota, ei voida parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaa. Raportin mukaan asumispalveluyksiköt asettavat asukkaansa eri asemaan ja erilaisiksi kuin muut kansalaiset. Kriitikot ovat myös sitä mieltä, että asumispalveluyksiköt lisäävät asukkaidensa leimaantumisen riskiä. Toisaalta raportissa tuodaan kuitenkin esille, että asunnottomuutta kokeneiden ihmisten sosiaalista integraatiota ympäröivään yhteiskuntaan ei voida tarkastella ainoastaan asumismuodon näkökulmasta vaan tarkastelussa on otettava huomioon ihmisen itsensä sekä ympäröivän naapuruston ja yhteiskunnan asenteet asunnottomuutta kohtaan. (Pleace ym. 2015, 62-63.)

Kettunen (2013) vertailee artikkelissaan alkuperäistä Tsemberiksen asunto ensin-mallia ja suomalaista sovellusta asunto ensin-mallista. Hän kuvaa asumisyksikköjen pahimmillaan lisäävään asukkaiden laitostumista. Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että asumispalveluyksiköt ovat usein paikkoja, joissa lähes kaikki palvelut ovat saatavilla yksikön sisäلتä. Näin ollen asumispalveluyksiköissä asuvat ihmiset eivät opi käyttämään tavanomaisia yhteiskunnan palveluja, eivätkä siten myöskään integroidu osaksi ympäröivää yhteiskuntaa, vaan integroituminen tapahtuu ennemminkin päinvastaiseen suuntaan eli asumispalveluyksikön sisään päin. Tämä johtaa Kettusen mukaan huonoimmillaan siihen, että

esimerkiksi raittiutta toivova ihminen ajautuu päihdeongelmassaan yhä syvemmälle asuessaan samassa paikassa muiden päihdeongelmaisten kanssa.

Ympäristöministeriön teettämässä asunnottomuusohjelmien arvioinnissa on käsitelty asunto ensin - mallin toimivuutta ja tuloksellisuutta. Arviointia varten tehdyn kyselyn mukaan asunto ensin - malli on toiminut paremmin asumispalveluyksiköissä kuin tavanomaisissa vuokra-asunnoissa eli hajautetussa asumisessa. Lähes puolet kyselyyn vastanneista koki, että asunto ensin - malli oli mahdollistanut pysyvämpiä ja yksilöllisimpiä asumisratkaisuja asunnottomuutta kokeneille ihmisille. Vastaajien mukaan sosiaalinen integroituminen yhteiskuntaan koettiin olevan ihmisoikeudellinen periaate. Kyselyn vastausten pohjalta tehtyjen havaintojen mukaan tukea sosiaaliseen integraatioon ei asunnottomuutta kokeneille kuitenkaan juurikaan annettu. (Pitkänen, Harju, Törmä, Huotari, Mayer & Pyykkönen 2019).

Samankaltaisia tuloksia nostivat esille myös Quilgars ja Pleace (2016) artikkelissaan *Housing First and Social Integration: A Realistic Aim?* Heidän mukaansa asunto ensin-mallin avulla voidaan saavuttaa pientä parannusta asunnottomuutta kokeneiden sosiaaliseen integraatioon. He ehdottavat, että selkeämpien tulosten saamiseksi tulisi asunto ensin-mallilla tehtävän työn viitekehystä vahvistaa kehittämällä mallin periaatteiden mukaisesti tehtävää työtä vielä enemmän sosiaalista integraatiota tukevaksi. Tutkijoiden mukaan asunto ensin-mallilla toimivien palvelujen tulisi myös miettiä mahdollista laajempaa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tekemistä sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Puhuttaessa sosiaalisesta integraatiosta on hyvä huomioida sen olevan monin tavoin riippuvainen yhteiskunnan palveluista ja toiminnoista eli ylipäätään siitä, miten kukin yhteiskunta toimii. Täten ei voida yleistää, että asunnottomuutta kokeneiden kohdalla hajautetussa asumiskannassa asumisen myötä sosiaalinen integraatio voi tapahtua ja yhteisöllisessä asumisessa asumispalveluyksikössä ei. Pitkäaikaisasunnottomilla on usein jo hyvinkin monimuotoisia elämisen haasteita, mitkä vaikeuttavat ylipäätään sosiaalista integraatiota. Täytyy siis säilyttää realismi sen suhteen, mitä asunto ensin-mallilla toimivilla asumispalveluilla voidaan pitkäaikaisasunnottomien kohdalla ylipäätään saavuttaa. Joka tapauksessa yhteisöllisten asumismuotojen vahvuuksien, rajoitusten ja kehittämismahdollisuuksien tunnistaminen on tarpeellista, jotta niiden avulla voidaan kehittää myös hajautettuja asumispalveluita. (Pleace ym. 2015, 64-65.)

2.4 Yhteisö ja yhteisöllisyys

Yhteisöjen ja yhteisöllisyyden tutkimusta on Suomessa tehty jo pitkään. Kansainvälisellä tasolla tieteellistä keskustelua yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä on käyty 1800-luvulta lähtien. Vuonna 1887 julkaistiin yhteisöjä kuvaava perusteos *Gemeinschaft und Gesellschaft*. Teoksen tekijä oli saksalainen tutkija Ferdinand Tönnies. Kyseisessä teoksessa *Gemeinschaftilla* tarkoitetaan yhteisöä ja *Gesellschaftilla* yhteiskuntaa. Tönnies (1887) kuvaa yhteisöä ryhmien

ja yksilöiden väliseksi suhteeksi, johon kuuluu sitoutumista sekä solidaarisuutta. (Paasivaara & Nikkilä, 2010, 9-10.)

Heikki Lehtosen Yhteisö - teos (1990) käsittelee eri aikakausien yhteisöjä. Kirjassa kuvataan myös yhteisön eri muotoja ja yhteisöä käsitteenä. Lehtosen mukaan yhteisöllä on käsitteenä monia merkityksiä. Tätä ajatusta tukevat hänen mukaansa myös monet kansainväliset tutkijat. Lehtonen on kirjassaan sitä mieltä, että yhteisöä käytetään usein yleisnimityksenä puhuttaessa eri tavoin esimerkiksi alueellisesti tai yhteisen tavoitteen kautta muodostuneista ihmisryhmistä. Hänen mukaansa esimerkiksi asuinyhteisöt ovat ihmisille turvallisuutta luovia järjestelmiä. Hän kirjoittaa, että asumisyhteisöjen yhteisyys on useimmiten alueellista mutta se voi olla myös toiminnallista yhteisyyttä. Hän kuvaakin, että muun muassa talkoiden avulla, mikä on kollektiivista toimintaa, voidaan tuottaa symbolista yhteyttä.

Lehtosen (1990) mukaan tutkimuksessa yhteisön käsitettä tulee kuitenkin rajata tarkemmin. Hän nostaa esille sosiologisen yhteisötutkimuksen, jonka kautta empiiriseen yhteisötutkimukseen on muodostunut yhteisön kolmiosainen käsitejako; alueellisesti rajattavissa oleva yksikkö, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkö ja yhteenkuuluvuuden tunteiden ja muiden symbolista yhteisyyttä osoittavien ilmiöiden yksikkö. Tämäkään jaottelu ei Lehtosen mukaan ole tyhjentävä, vaan hänen mukaansa yhteisökäsitteen määrittäminen on edelleen haasteellista. (Lehtonen 1990, 17.)

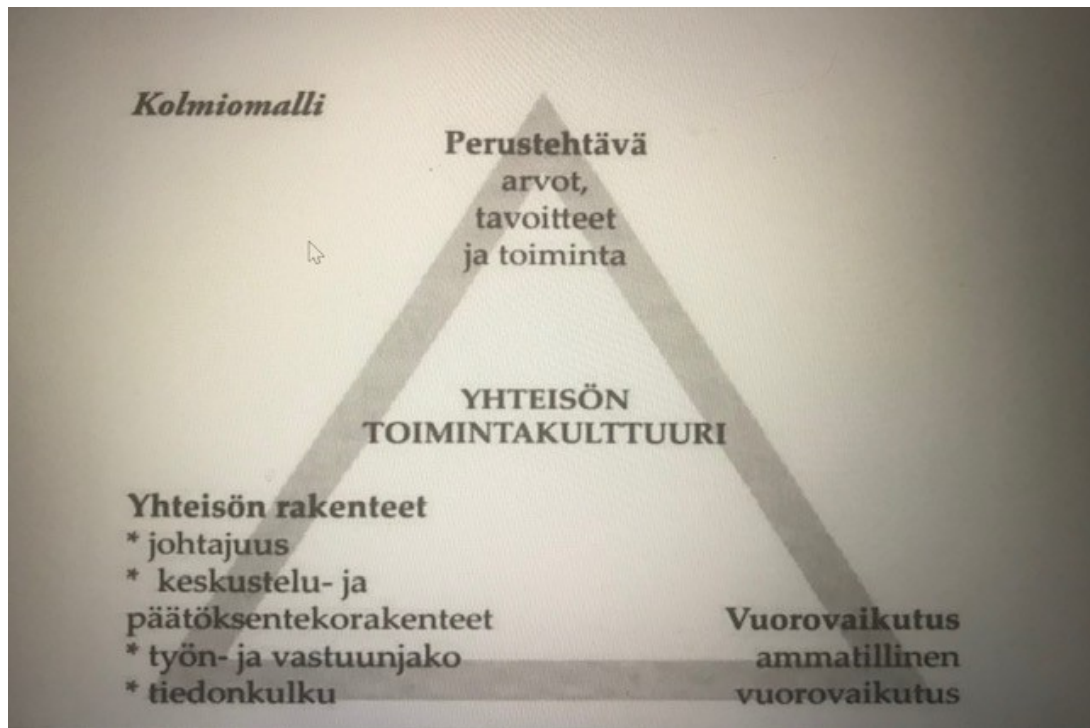
Teoksessa Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia (2010) kirjoitetaan yhteisö-sanasta tulevan sanasta ”yhdistää”. Kirjassa yhteisöt jaetaan kolmeen luokkaan; muodollinen, toiminnallinen ja symbolinen yhteisö. Muodollisesta yhteisöstä esimerkkinä voidaan antaa yhdistys, jonka jäsenistö muodostaa yhteisön ilman varsinaista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toiminnallinen yhteisö perustuu jäsentensä väliseen vuorovaikutukseen ja tunnetasolla tapahtuvaan yhteisöön kuulumiseen. Symbolisen yhteisön jäseniä yhdistävät samat aatteet, joihin yhteisön jäsenet ovat sitoutuneet. Samassa teoksessa yhteisön kerrotaan muodostuvan yksilöistä ollen kuitenkin enemmän kuin siihen kuuluvat yksilöt. Yhteisön toimivuuteen vaikuttaa sen jäsenten motivaatio ja halu sekä kyky tehdä yhteistyötä toisten yhteisön jäsenten kanssa. (Paasivaara ja Nikkilä, 2010, 9-12.)

Liisa Raina kirjoittaa kirjassaan Uusi yhteisöllisyys (2012), että on olemassa muutamia seikkoja, mitkä erottavat yhteisön satunnaisesta ryhmästä. Hän kuvaa yhteisöön liittyvän sen jäsenten välinen sopimuksellisuus ja keskinäinen vuorovaikutus, johon liittyy jäsenten samankaltaiset arvot ja tavoitteet. Hyypän (2002) mukaan yhteisön jäsenillä tulee olla yhteinen tavoite sekä luottamus toistensa haluun toimia tavoitteen mukaisesti. Tästä Hyypä kirjoittaa syntyvän yhteishengen, me-hengen, joka hänen mukaansa on tärkein yhteisön ominaisuus.

Yhteisökäsitteen haasteellisuudesta huolimatta Lehtonen kuvaa teoksessaan Yhteisö (1990) yhteisön toteutuvan, kun ryhmä ihmisiä toimii yhdessä tavoitteenaan parantaa elinehtojaan, esimerkiksi turvallisuutta. Yhteisön toteutuminen edellyttää myös, että päätösvalta ja käytössä olevat resurssit ovat yhteisöllä ja näiden hallintaan osallistuvat kaikki yhteisön jäsenet omalla sovitulla panoksellaan. Lehtonen täsmentää, että yhteisö rajoittaa aina yksilön oikeuksia. Näin ollen toimiva yhteisö edellyttää yhteisöllisten oikeuksien kunnioittamista ja yksilöllisten oikeuksien rajaamista. (Lehtonen 1990, 29.) Yhteisöön kuulumisen nähdään kuitenkin olevan välttämätöntä, koska yhteisö on sen jäsenille voimavara ja mahdollistaa mielekkään toiminnan niin yhteisöissä kuin yhteiskunnassa (Paasivaara & Nikkilä 2010, 21).

Lehtosen mukaan yhteisö rakentuu sen jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja sisältää kullekin yhteisölle ominaiset normit eli säännöt. Hän kuvaa yhteisön olevan vuorovaikutusjärjestelmä, jossa toiminnan tai tietoisien yhteenkuuluvuuden tunteen avulla myös siinä osallisena olevien identiteetti vahvistuu. Yhteisössä vuorovaikutuksen tasoja on kolme; yhteisön jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet, yksittäisten jäsenten käyttäytyminen yhteisössä sekä jäsenten ja yhteisön ulkopuolisten ihmisten välinen vuorovaikutus. Näiden kaikkien tasojen tulee olla todennettavissa, jotta voidaan puhua yhteisöstä. Lehtosen mukaan yhteisön jäsenillä on oltava jotakin yhteistä keskenään. Tämä yhteinen, yhteisyys, voi näkyä toimintana tai tunteina. Yhteisyyttä voidaan kehittää vuorovaikutuksessa, jolloin saattaa syntyä toiminnallinen yhteisö. Toisaalta yhteisyys voi muodostua myös symbolisesti yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntyessä. (Lehtonen 1990, 23.)

Raina (2012) kuvaa yhteisön toimintakulttuurin rakentumista kolmiomallin avulla. Kolmiomallin yhdessä kärjessä on perustehtävä, johon kuuluu arvot, tavoitteet ja toiminta. Toisessa kolmion kärjessä on vuorovaikutus ja kolmannessa yhteisön rakenteet. Yhteisön rakenteisiin sisältyvät johtajuus, tiedonkulku, keskustelu- ja päätöksentekorakenteet sekä työn- ja vastuunjako. Mahdollisimman hyvän yhteisön ja yhteisöllisyyden varmistamiseksi tulisi näiden kolmen kärjen olla tasapainossa keskenään. (Raina 2012, 106-108.)

Kuvio 2: Yhteisön toimintakulttuurin kolmiomalli

Raina (2012) kirjoittaa kasvatusyhteisön identiteetin kehittyvän sille annetun perustehtävän eli yhteisön keskeisten ominaisuuksien kautta. Hänen mukaansa kaikissa yhteisöissä syntyy jonkinlainen toimintakulttuuri. Toimintakulttuuriin vaikuttaa, miten yhteisön jäsenet ovat omaksuneet yhteisön arvot ja sitoutuneet niihin sekä miten he tunnistavat nämä arvot yhteisön perustaksi ja toimivat tavoitteellisesti niiden toteutumiseksi.

Murto kuvaa yhteisön kehitystasoja kirjassaan Yhteisöhoidon suuntauksia (1997) seuraavasti; aluksi on hajanainen ryhmä, jolla ei ole yhteisiä sääntöjä eikä tavoitteita. Tämän jälkeen muotoutuu yhteisö, joka näyttäytyy ulkopuolelta katsottuna toimivalta vuorovaikutteiselta ryhmältä. Kolmannen kehitystason merkittävin merkki on ydinryhmän muodostuminen yhteisössä asuvista ihmisistä. Ydinryhmä koostuu yhteisön jäsenistä, joilla on kykyä ottaa vastuuta, tukea henkilöstöä heidän työssään sekä suhtautua rakentavasti koko yhteisön, niin siellä asuvien kuin henkilöstön, toimintaan. Viimeisenä kehitystasona Murto kertoo olevan tason, jossa lähes kaikkien yhteisössä asuvien sekä henkilöstön päämäärä ja normit ovat yhteneväisiä. Tällöin yhteisön toimintaa määrittää joustavuus ja sallivuus uusien yhteisön jäseniä kohtaan. Lisäksi yhteisössä jäsenet kokevat olevansa yhdessä vastuussa niin yhteisön kuin omasta hyvinvoinnista. Edellä mainittuun ajatukseen perustuu myös yhteisössä tapahtuva toiminta sekä päätöksenteko. (Murto 1997, 201-202.)

2.4.1 Tarkemmin yhteisöllisyydestä

Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia-teoksessa (2010) pyritään avaamaan yhteisöllisyyttä käsitteenä sen englannin kielisen version avulla. Englanniksi yhteisöllisyys kirjoitetaan usein ”sense of community”. Sana ”sense” voidaan suomentaa esimerkiksi aisti, tunto, järki ja merkitys. Voidaan siis ajatella, että yhteisöllisyydellä tarkoitetaan jotakin abstraktia, sellaista, mikä ei ole käsin kosketeltavissa. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 11). Yllä mainitun teoksen kirjoittajien mukaan yhteisöllisyys on siis keskeinen yhteisöä koossa pitävä voima.

Raina kuvaa Uusi yhteisöllisyys - teoksessaan (2012) yhteisöllisyyden olevan laajempi kuin itse yhteisön. Tällä hän tarkoittaa, että ihminen voi tuntea ja kokea yhteisöllisyyttä eli olevansa liittyneenä toisiin. Rainan mukaan yhteisöllisyyttä voi siis olla, vaikka ihminen ei ole millään tavoin tiiviisti mukana yhteisössä. Myös Lehtosen (1990) mukaan yhteisöllisyyttä voi olla ilman, että siitä muodostuu yhteisö.

Kaipio (1999) kuvaa kirjassaan Kasvattava yhteisö, että ihminen ei voi kehittyä ihmiseksi eristyksessä muista ihmisistä. Eristyksissä olevalla ihmisellä ei ole mahdollisuutta kehittää sosiaaliseen integraatioon tarvittavia taitoja. Kehittyäkseen yksilönä ja osaksi yhteisöjä ja yhteiskuntaa, ihminen tarvitsee vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Kaipion mukaan ihminen tarvitsee myös tunnetta kuulua johonkin ryhmään, yhteisöön. Yhteisöllisyys muodostuu siis vuorovaikutuksen ja ryhmään kuulumisen eli yhteenkuuluvuuden tunteen avulla. Hyypän (2002) mukaan yhteisöllisyys muodostuu yhteisön jäsenten välillä syntyvän kahdensuuntaisen vuorovaikutuksen kautta. Lisäksi yhteisöllisyyden syntymiseksi tarvitaan ihmisten erilaisuuden kunnioittamista ja arvostusta sekä yhteisön jäsenten tasa-arvoisia mahdollisuuksia riippumatta heidän taustastaan tai sen hetkisestä elämäntilanteestaan (Wetherell 2007, 3).

Rainan (2012) mukaan voi olla sekä myönteistä että negatiivista yhteisöllisyyttä. Hyvin toimivan yhteisöllisyyden tunnuspiirteiksi Raina kertoo avoimuuden, demokraattisuuden ja vuorovaikutuksessa eli dialogissa olemisen yhteisön jäsenten välillä sekä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Positiivista yhteisöllisyyttä saadaan aikaan läpinäkyvällä johtajuudella sekä varmistamalla, että kaikilla yhteisön jäsenillä on mahdollisuus osallistua yhteisölliseen toimintaan taitojensa mukaisesti. Toimivaan yhteisöllisyyteen kuuluu myös yhteisten sopimusten tekeminen ja niistä kiinni pitäminen sekä näiden sopimusten tarkastelu riittävän usein. Jäsenten välillä vallitsee luottamus sekä aito halu auttaa ja huolehtia muista yhteisön jäsenistä, eikä erilaisuutta koeta uhkana vaan rikkautena. Hyvin toimiva yhteisö on lisäksi kiinnostunut suuntautumaan omasta yhteisöstä ulospäin avarakatseisesti. (Raina 2012, 28, 210.)

Toimimattomaan yhteisöllisyyteen Raina (2012) liittyy voimakkaan johtajan tai valtaa pitävän ryhmän tai toisaalta yhteisön jäsenillä ei ole selvyyttä, kuka valtaa käyttää. Raina kirjoittaa,

että voimakkaan johtajan alaisuudessa olevat ihmiset suorastaan kadottavat omat mielipiteensä, koska ainoastaan johtajan ajatukset ja mielipiteet ovat oikeita ja tärkeitä. Kriittisille mielipiteille ei huonosti toimivassa yhteisöllisyydessä ole tilaa. Huonossa yhteisöllisyydessä ei myöskään suvaita erilaisuutta ja yhteisöön mukaan pääseminen uutena henkilönä voi olla haasteellista. Negatiiviseen yhteisöllisyyteen kuuluu myös kilpailu johtajan suosioista, koska siten on mahdollista saada itselleen etuoikeuksia muihin nähden. Huonosti toimiva yhteisöllisyys ei myöskään anna sen jäsenille tilaa kehittyä. (Raina 2012, 26-27, 210-211.)

2.4.2 Yhteisöhoito ja -kasvatus

Asunto ensin - mallilla toimivissa pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä, joissa toimintaa tukemassa hyödynnetään yhteisöllisyyttä, kuvataan usein käytettävän yhteisöhoito - ja/tai kasvatuksen keskeisiä elementtejä. Suomessa yhteisöhoitosta - ja kasvatuksesta ovat kirjoittaneet muun muassa Kalevi Kaipio ja Kari Murto. Kaipion toimittamassa kirjassa Ihan oikea ihme (2009) on hänen oman artikkelinsa aiheena yhteisöhoito ja -kasvatus metodina ja teoriana suhteessa perinteisiin päihdehoidon malleihin. Kirjan toisen toimittajan, Arja Ruisniemen, artikkeli kuvaa päihderiippuvuudesta toipumista yhteisössä. Kaipion ja Murron yhdessä kirjoittama kirja Toimiva yhteisö (1990) paneutuu yhteisökasvatukseen ja sen merkitykseen ihmisen eri ikävaiheissa, keskittyen kuitenkin lapsuuteen. Teoksessa kuvataan lyhyesti yhteisön kehitystasot sekä itsetunnon ja vastuullisuuden kehittymismahdollisuuksia yhteisössä. Yhteisöhoitoa suuntauksia - kirjassaan Murto (1997) selvittää yhteisöhoitoa sekä terapeuttisten yhteisöjen käsitteitä konkreettisten esimerkkien ja tutkimustulosten avulla. Kirjassaan Murto kertoo, että yhteisöhoitoa avulla on saatu hyviä tuloksia muun muassa psykiatrista hoitoa tarvitsevien ihmisten keskuudessa.

Murron mukaan yhteisöhoitoa voidaan puhua silloin, kun koko yhteisöä käytetään tietoisesti esimerkiksi kuntoutuksellisten tavoitteiden saavuttamiseen. Hänen mukaansa yhteisöhoito pitää sisällään sekä fyysisen että sosiaalisen ympäristön ja asunto ensin-palveluista puhuttaessa kuntoutuksen periaatteet. Tästä syystä tarkasteltaessa perustehtävän toteuttamista asunto ensin-mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä, tulee kiinnittää huomiota yhteisön jäsenten välisen vuorovaikutuksen lisäksi myös tilaan ja yhteisössä tapahtuvaan toimintaan (Murto 1997, 13.) Murron (1997) mukaan yhteisöhoitoa keskeistä on myös yksilön identiteetin määrittäminen ja muokkaantuminen yhteisön vaikutuksella. Yhteisöön tulevien uusien jäsenten kautta yhteisön vanhoilla jäsenillä on mahdollisuus tarkastella omassa identiteetissä ja käytöksessä tapahtunutta muutosta. Samansuuntaisia ajatuksia esittää myös Kaipio (1999) kirjoittaessaan yhteisökasvatuksessa olevan oleellista yhteisön kokonaisuuden ymmärtäminen niin yhteisön kuin yksilön näkökulman kautta (Kaipio 1999, 156-157).

Murto (1997) kirjoittaa yhteisöhoidon - ja kasvatuksen tavoitteena olevan ihminen, jolla on myönteinen minäkäsitys ja luottamus omaan itseeseen sekä hyvä itsetunto. Tällainen ihminen kykenee olemaan aktiivinen toimija ja ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan. Jotta tämä voi olla mahdollista, tarvitaan luottamuksellisia vuorovaikutussuhteita turvallisessa ympäristössä. Hyväksyvässä ilmapiirissä ja turvallisten vuorovaikutussuhteiden, jotka sisältävät sopivassa määrin myös rajaamista, on ihmisen mahdollista kasvaa itseään arvostavaksi yksilöksi. (Murto 1997, 212-213.) Näin ollen Murron mielestä yhteisöhoitollisten - ja kasvatuksellisten yhteisöjen pääasiallisena tavoitteena tulisi olla yhteisössä asuvien ihmisten itsetunnon vahvistaminen perustuen heidän tarpeisiinsa, tunteisiinsa ja ajatuksiinsa.

Murron (1997) mukaan yhteisöhoidon - ja kasvatuksen onnistuminen edellyttää myös yhtenäistä ja johdonmukaista toimintaa yhteisössä työskentelevältä henkilöstöltä, jolla on myös tarvittavat tiedot ja taidot yhteisökasvatukseen liittyen. Lisäksi yhteisön sisällä tulee olla muodostunut ydinryhmä yhteisössä asuvista. Ydinryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jolla on vastuunottokykyä sekä taitoa ja halua kriittisestikin arvioida yhteisön toimintaa. Yhteisökasvatuksen onnistumiseksi yhteisöllä tulee olla myös riittävä määrä itsenäisyyttä koskien päätäntävaltaa suhteessa esimerkiksi saman organisaation alla toimiviin muihin yhteisöihin. (Murto 1997, 203-204.)

Yhteisöhoitollisia - ja kasvatuksellisia malleja on erilaisia, mutta niitä yhdistävät tietyt rakenteet. Keskeistä yhteisöhoitossa - ja kasvatuksessa on muun muassa yhteisössä asuvien arkeen luodut rutiinit ja toiminnot, joiden avulla saadaan aikaan vuorovaikutusta yhteisön jäsenten välillä. Näitä toimintoja voivat olla esimerkiksi yhteisökokous, erilaiset teemalliset ryhmät ja työtoiminta. Myös juhlapäivien viettäminen ja yhteiset retket ovat merkityksellisiä. Yhteisöhoitossa päätäntävällän tulee kuulua mahdollisimman paljon yhteisölle itselleen, vaikka viimesijainen vastuu onkin yhteisön johtajalla. Yhteisöhoitollisten - ja kasvatuksellisten yhteisöjen tulisi myös olla avoimuutta ja osallisuutta tukevia sekä poikkeavan käytöksen sallivia paikkoja. Lisäksi näissä yhteisöissä niin kriittisen kuin positiivisen palautteen anto tulisi olla sallittua. (Murto 1997.)

3 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyöni aiheena on yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa. Ajattelen, että puhuttaessa yhteisöllisyydestä asunto ensin-palveluissa, tarkoitetaan silloin ensisijaisesti pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettuja asumispalveluyksiköitä. Tästä syystä olen rajannut opinnäytetyöni koskemaan yhteisöllisyyttä edellä mainituissa asumispalveluyksiköissä.

Löydettyäni itseäni kiinnostavan tutkimusaiheen opinnäytetyölleni, aloin tekemään opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaa tutustumalla kirjallisuuteen ja käymällä aiheeseen

liittyviä keskusteluja muun muassa työtoverieni kanssa. Tutkimussuunnitelman valmistuttua hain tutkimuslupaa pitkäaikaisasunnottomille suunnatun asumispalveluyksikön asukkaiden haastatteluksi. Tutkimussuunnitelmaani olin kirjannut, että tavoitteenani on tehdä haastattelut, aineiston analyysi sekä opinnäytetyön raportointi syksyn 2020 aikana. Tavoitteena oli, että opinnäytetyöni valmistuisi vuoden 2020 loppuun mennessä. Valmistuminen kuitenkin viivästy erinäisten seikkojen vuoksi. Merkittävänä syynä oli koronapandemiasta johtuvat viivästykset.

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut tutkia, mikä merkitys yhteisöllä ja yhteisöllisyydellä on pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asunto ensin - mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä sosiaalisen integraation näkökulmasta. Tavoitteenani on ollut myös selvittää, onko asumispalveluyksikössä sellaista yhteisöä ja yhteisöllisyyttä, joiden avulla yksikössä asuvan ihmisen on mahdollista saada voimavaroja ja tarvittavia taitoja integroituakseen sosiaalisesti ympäröivään yhteiskuntaan. Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä kuuluu opinnäytetyöhöni myös työelämää kehittävä osio, jossa keskityn tarkastelemaan, miten yhteisöä ja yhteisöllisyyttä voitaisiin jatkossa hyödyntää asumispalveluyksiköissä tehtävässä työssä entistä paremmin ja sitä kautta lisäämään asumispalveluyksikössä asuvien ihmisten mahdollisuuksia sosiaaliseen integraatioon.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaisia kokemuksia asunto ensin - mallilla toimivan asumispalveluyksikön asukkailla on yhteisöllisyydestä?
- Millä tavoin yhteisöllisyys on heidän kokemuksensa mukaan auttanut ja tukenut heitä elämässä?
- Miten yhteisöllisyyttä on mahdollista tukea jatkossa?

Olen lähestynyt aihetta asunto ensin -mallilla toimivan asumispalveluyksikön asukkaiden näkökulmasta. Tavoitteenani on ollut asukkaiden haastatteluissa esiin tuomien kokemusten kautta tarkastella yhteisön ja yhteisöllisyyden vaikutuksia sosiaaliseen integraation liittyen. Tutkin asumispalveluyksikön asukkaiden kokemusten avulla myös asumispalveluyksikössä työskentelevien työntekijöiden mahdollisuuksia tukea yksikön asukkaiden sosiaalista integroitumista yhteisön ja yhteisöllisyyden avulla.

Opinnäytetyössäni olen soveltanut laadullista tutkimusotetta. Aineiston opinnäytetyöhöni olen kerännyt teemahaastattelujen avulla. Olen haastatellut yhden pitkäaikaisasunnottomille tarkoitetun asumispalveluyksikön asukkaita. Asumispalveluyksikön, jossa haastattelut tapahtuivat, toiminnan viitekehyksenä on kuvattu olevan yhteisöllisyys.

3.2 Menetelmälliset valinnat ja aineiston keruu

Opinnäytetyössäni hyödynnän fenomenologista asennoitumista kokemuksen tutkimiseen. Koska opinnäytetyöni tavoitteena on ollut selvittää asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä sekä siitä, miten yhteisössä eläminen voi tukea sosiaalista integraatiota, soveltuu fenomenologinen lähestymistapa tähän hyvin. Niiden avulla on mahdollista kuvata edellä mainittujen ilmiöiden merkityksiä asukkaille eli millaisia merkityksiä asumispalveluyksikön asukkaat antavat yhteisölle ja yhteisöllisyydelle. Vaikka opinnäytetyössä on hyödynnetty fenomenologista lähestymistapaa, ei pääpaino kuitenkaan ole ollut fenomenologisen analyysin yksityiskohtaisessa toteuttamisessa, vaan sitä on hyödynnetty enemmänkin näkökulmien avaamisessa asukkaan kokemuksesta koskevan ymmärryksen syventämiseksi.

Fenomenologiaa käytetään ihmistieteissä tutkittaessa ihmisten kokemuksia ja ihmisen suhdetta omaan elämään ja siinä vallitsevaan todellisuuteen. Juha Perttula kirjoittaa teoksessa *Kokemuksen tutkimus* kokemuksen sisältävän ymmärtävän yksilön eli subjektin sekä hänen toimintansa ja toiminnan kohteen eli objektin. Hänen mukaansa kokemus on merkityssuhde, jossa merkitys muodostuu subjektin ja objektin tullessa yhdeksi kokonaisuudeksi. (Perttula & Latomaa 2008, 116-117.)

Fenomenologiassa ajatellaan ihmisten välisten suhteiden tulevan näkyväksi ihmisen kokemusten kautta. Yksilö siis ymmärtää elämäntilanteitaan kokemustensa välityksellä ja jokaiselle ihmiselle nuo eri elämäntilanteet ovat yksilöllisiä. Kokemuksilla tarkoitetaan ihmisen tunteita, havaintoja, toimintaa ja ajattelua. Ihmisen kokemukset eivät fenomenologian mukaan ole irrallisia ihmistä ympäröivästä todellisuudesta, vaan ihmisen kokemukseen vaikuttavat ympäröivä kulttuuri ja sosiaaliset suhteet. (Aaltola & Valli 2001, 26-28.) Fenomenologisen tutkimuksen ei ole tarkoitus ainoastaan kuvata sitä, mitä kaikkia kokemuksia tarkasteltavasta ilmiöstä haastateltavilla on, vaan ennen kaikkea tuoda esille se, miten nuo kokemukset koetaan ja miten ne todentuvat meille. (Miettinen, Pulkkinen & Taipale 2010, 11-12).

Fenomenologiassa ihmisen kokemuksia tutkitaan niiden merkitysten kautta. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisen tekojen ja puheiden tarkoitusta yritetään ymmärtää sen kautta, mitä ne hänelle merkitsevät. Fenomenologiassa tutkimuksen kohteena ovat ne merkitykset, mitkä ihmisille kokemuksen kautta muodostuvat. Toisin sanoen sanottuna fenomenologiassa tutkimuskohteena on subjektiivinen kokemus jostakin ilmiöstä. Fenomenologiassa on tärkeää, että tutkija sulkee tutkimuksensa ulkopuolelle omat ennako-oletuksensa ja keskittyy kuvailemaan kokemuksen sisältöä. (Aaltola & Valli 2001.)

Fenomenologiassa keskeistä on arjessamme ilmenevien asioiden filosofinen tarkastelu, johon sisältyy kyseenalaistaminen ja itsestäänselvyyksien kriittinen tarkastelu. Fenomenologiassa

tulee siis nähdä tavanomaiset arjessamme kohtaamamme asiat ja ilmiöt niin sanotusti ihmeellisinä ja arvoituksellisina. Fenomenologiassa onkin tärkeää osata tarkastella asioita uudesta näkökulmasta rajaamalla itsestäänselvyydet pois ja keskittymällä kokemuksiin ja siihen, miten todellisuus hahmottuu. Näin ilmiöistä voidaan muodostaa tutkimuksen avulla ymmärrettävä ja selkeä kuva. (Miettinen ym. 2010, 28-35.) Voidaan siis varmastikin ajatella, että fenomenologian avulla tarkastellusta ilmiöstä on mahdollista löytää uusia ja piilossa olevia merkitysten yhteyksiä ja piirteitä.

Aineiston opinnäytetyötäni varten keräsin haastattelemalla yhden asunto ensin - mallilla toimivan pitkäaikaisasunnottomille suunnatun asumispalveluyksikön asukkaita. Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska se on menetelmänä hyvinkin joustava. Haastattelutilanteessa on mahdollista tehdä muutoksia ja muokata kysymyksiä tarpeen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Valitsin haastattelujen tekemisen myös siitä syystä, että ajattelin niihin menevän vähemmän aikaa kuin esimerkiksi havainnointiin, mitä mietin toisena vaihtoehtona tutkimusmenetelmäksi. Totesin kuitenkin, että aikataulullisista syistä minulla ei ollut mahdollisuutta tehdä havainnointia, koska se vaatisi pidempiaikaista oleskelua asumispalveluyksikössä. Lisäksi opinnäytetyötä tehdessäni vallitsi koronaviruspandemia, jonka vuoksi oleskelu asumispalveluyksikössä oli rajattua.

Haastattelin yhteensä viittä asukasta. Tutkimussuunnitelmassa olin asettanut tavoitteekseni haastatella vähintään viittä asumispalveluyksikön asukasta ja tämä toteutui. Vallitsevan koronaviruspandemian takia en lähtenyt etsimään lisää haastateltavia, koska en halunnut vaarantaa asumispalveluyksikön asukkaiden terveyttä enempää kuin tarve oli. Kaikki haastattelut toteutettiin asumispalveluyksikössä, joko yhteistilassa olevassa kokoushuoneessa tai asukkaan omassa kodissa.

Heti myönteisen tutkimusluvan saamisen jälkeen elokuussa 2020 olin yhteydessä asumispalveluyksikköön, jossa haastattelut oli tarkoitus tehdä. Toimitin asumispalveluyksikön esimiehelle tietoa opinnäytetyöni tavoitteista ja tarkoituksesta sekä haastattelujen tekemisestä. Hän lupasi viedä asian yhteisökokoukseen, jotta mahdollisimman moni asumispalveluyksikön asukas saa tiedon mahdollisuudesta osallistua opinnäytetyöni haastatteluihin. Saamieni tietojen mukaan asumispalveluyksikön esihenkilö kertoi opinnäytetyöstäni heti seuraavassa mahdollisessa yhteisökokouksessa ja aiheesta oli käyty keskustelua. Kokouksessa ei opinnäytetyöni tekemistä kyseisessä asumispalveluyksikössä kielletty. Opinnäytetyöstäni keskustelu kokouksessa ei kuitenkaan tuottanut yhteydenottoja asukkailta minuun päin haastattelujen sopimiseksi.

Tästä syystä olin uudestaan yhteydessä asumispalveluyksikön esihenkilöön ja sovimme, että osallistun seuraavaan asumispalveluyksikön yhteisökokoukseen ja kerron itse opinnäytetyöstäni, sen tavoitteesta ja tarkoituksesta sekä haastattelujen tekemisestä.

Yhteisökokous, johon osallistuin, oli aamulla lokakuun alkupuolella. Kokouksen lisäksi jäin yksikköön iltapäivään saakka oleskellen yhteisissä tiloissa. Näin asukkailla oli mahdollisuus tulla sopimaan kanssani haastattelujasta. Tuona päivänä sain sovittua kaksi haastattelua, joista ensimmäisen tein jo saman viikon aikana.

Seuraavat kolme haastattelua sain tehtyä seuraavan kolmen viikon aikana. Viides eli viimeinen haastattelu peruuntui kuitenkin kahdesti ja lopulta sen tekeminen onnistui vasta marraskuun 2020 alussa. Haastattelujen litteroinnit aloitin heti tehtyäni ensimmäisen haastattelun. Kaikki haastattelut sain litteroitua kolme päivää viimeisen haastattelun jälkeen. Haastattelujen tekemisen lomassa kirjoitin edelleen myös opinnäytetyöni tietoperustaan liittyvää osiota.

Fenomenologisia menetelmiä hyödyntävässä tutkimuksessa haastateltavaksi kannattaa valita ihmisiä, joilla on omakohtaisia kokemuksia tutkittavana olevasta ilmiöstä. (Perttula & Latomaa 2008, 167.) Haastateltavakseni halusin siten asukkaita, jotka ovat asuneet asumispalveluyksikössä vähintään puoli vuotta. Ajattelin, että sitä vähemmän asuneella asukkaalla ei välttämättä ole vielä kovin paljon kerrottavaa asumispalveluyksikön yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä. Kaikki haastateltavani olivat asuneet kyseisessä asumispalveluyksikössä vähintään neljä vuotta. Yksi heistä oli asunut aikaisemminkin toisessa asumispalveluyksikössä. Kaikki haastatellut olivat asuneet niin sanotussa tavanomaisessa asumisessa joko yksin tai perheen kanssa ennen asunnottomuuden alkamista. Asunnottomuuden kesto haastatelluilla oli vaihtelevaa ja muutamalla asunnottomuus oli ollut toistuvaa. Asunnottomuuden syynä oli haastateltujen kertoman mukaan joko mielenterveyden- ja/tai päihdesairaudet tai taloudelliset seikat.

Haastattelut toteutin mahdollisimman avoimen haastattelun avulla yksilöhaastatteluina. Haastattelua varten olin tehnyt haastattelurungon, joka sisälsi tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja (kts. Liite 3). Haastatteluteemojen määrittelyssä hyödynsin tutkimussuunnitelmaa varten tekemääni kirjallisuuskatsausta. Olin käynyt keskusteluja aiheesta eri asunnottomuustyön asiantuntijoiden kanssa ja peilasin keräämääni tietoa myös omaan työkokemukseeni asunnottomuustyön saralla.

Valitsin haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, koska ajattelin sen avulla saavani hyvin haastateltavieni äänen kuuluville. Teemahaastattelu antaa haastattelutilanteeseen fokuksen mutta samalla se jättää tarpeeksi tilaa haastateltavan kertoa teemoista oman näkemyksensä ja kokemuksensa kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Fenomenologisessa tutkimuksessa haastattelukysymysten tulee olla mahdollisimman avoimia ja tutkijan on varottava, ettei ohjaa haastateltavaa liikaa kysymyksillään. Haastattelun tulee olla ennemminkin lähellä tavanomaista kahden ihmisen välistä keskustelua. (Aaltola & Valli 2001, 36.) Osassa haastatteluissa haastateltava pystyi mielestäni vapaasti kertomaan omia ajatuksiaan

hyödyntäen tekemääni haastattelurunkoa. Kahden haastateltavan kohdalla jouduin kyselemään enemmän ja ne muistuttivatkin mielestäni enemmän haastatteluja kuin kahdenkeskistä keskustelua.

Tein yksilöhaastatteluja ryhmähaastattelujen sijaan, jotta haastattelutilanne pysyy rauhallisempana ja paremmin hallittavissa. Perusteena yksilöhaastattelujen tekemiselle oli myös, että niiden avulla saan kunkin haastateltavan omat kokemukset paremmin esille. Ajatuksena oli, että tehdessäni haastatteluja tulen pitämään myös haastattelupäiväkirjaa ja kirjata siihen asioita haastattelun aikana esiintyneistä asioista ja havainnoista, mitä ei ole mahdollista saada äänitettyä nauhalle. Ajattelin, että näistä voi olla hyötyä analysointi - ja raportointivaiheessa. Päiväkirjan pitäminen haastattelujen aikana ei kuitenkaan toteutunut, koska haastattelujen aikana ei noussut esille mitään sellaista, jota olisi mielestäni tarvinnut kirjata ylös.

Haastatteluja tehdessäni otin huomioon, että haastattelutilanne saattaa aiheuttaa haastateltavassa erilaisia tunteita. Minun tuli siis tehdä haastattelutilanteesta mahdollisimman rauhallinen ja miellyttävä. Haastatteluihin oli varattava riittävästi aikaa ja minun oli osattava myös tarkkailla haastateltavan reaktioita ja joustaa tarvittaessa. Esimerkiksi haastateltavan väsyessä tai haastattelun pidentyessä, pidimme lyhyen tauon sopivassa kohdassa. Haastatteluja tehtäessä minun oli kiinnitettävä huomiota myös omaan jaksamiseen. Oma keskittymistäni häiritsi yhdessä haastattelussa se, että kuulin puhelimeni soivan useaan kertaan. Päädyin keskeyttämään haastattelun ja pyysin haastattelevalta lupaa selvittää soittojen syy. Kun olin saanut asian selvitettyä, pystyimme jatkamaan haastattelua. Vaikka keskeytys oli ikävä, auttoi se tällä kertaa laukaisemaan haastateltavan jännitystä haastattelutilanteessa. Tämän hän kertoi haastattelun lopuksi.

Haastatteluista minulle kertyi aineistoa nauhoitettuna yhteensä noin kuuden tunnin verran. Lyhin haastattelu oli ensimmäiseksi tekemäni haastattelu ja se kesti noin puoli tuntia. Pisin haastattelu kesti vähän yli kaksi tuntia. Vapaasti litteroitua tekstiä haastatteluista syntyi kolmekymmentäkahdeksan sivua Word-tiedostoon kirjoitettuna samoilla tekstiasetuksilla kuin tämä opinnäytetyö on kirjoitettu.

Fenomenologisessa lähestymistavassa ihmisten kokemuksia tutkittaessa voidaan käyttää myös kuvia. Tästä syystä olin suunnitellut pyytäväni haastattelemiani ihmisiä ottamaan myös valokuvia, joissa teemana olisi yhteisö ja yhteisöllisyys heidän kokemuksenaan. Ajattelin, että kuvat toimisivat lisäaineistona tutkimuksessani ja voisivat tuoda syvempää ymmärrystä asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksista liittyen yhteisöön ja yhteisöllisyyteen sekä sosiaaliseen integraatioon. Valokuvausta varten ostin yhden kertakäyttökameran, joka minun oli tarkoitus antaa haastateltaville.

Valitettavasti yksikään haastateltavista ihmisistä ei innostunut valokuvien ottamisesta. Valokuvaamista varten olin saanut tarkan ohjeistuksen tutkimusluvan myöntäjältä. Ohjeistuksen mukaan valokuvissa ei saanut tunnistettavasti näkyä haastateltavaa, muita asumispalveluyksikön asukkaita tai työntekijöitä, eikä myöskään tunnistettavasti asumispalveluyksikköä, jossa haastattelut tein. Tämän ohjeistuksen avulla tutkimusluvan myöntäjä halusi varmistaa haastateltavien anonymiteetin, koska haastateltavani kuuluvat haavoittuvassa asemassa olevaan ihmisryhmään elämäntilanteensa vuoksi. Ajattelen, että haastateltavat kokivat valokuvaamisen onnistuneesti olevan hankalaa tiukan ohjeistuksen takia.

Sain kuitenkin yhdeltä haastateltavalta yhden valokuvan. Hän lähetti sen minulle puhelimitse multimediamiestinä. Hän lähetti kuvaa koskien myös ääniviestin, jossa kertoi, mitä ajatteli kuvan hänelle merkitsevän. Tuo kyseinen kuva on opinnäytetyöni kannessa ja haastateltavan kertoma kuvan merkitys löytyy osittain opinnäytetyöni otsikosta.

3.3 Aineiston analyysi

Opinnäytetyöni aineiston analyysin toteutin mukaillemalla fenomenologista lähestymistapaa. Aineistoa analysoidessani olen pyrkinyt vastaamaan kysymykseen, miten yhteisö ja yhteisöllisyys rakentuvat todellisiksi haastattelemilleni ihmisille heidän elämäntilanteissaan, koska juuri näihin merkityssuhteisiin fenomenologisessa analyysissä pyritään etsimään vastauksia.

Fenomenologisessa analyysissä keskeistä on reduktio eli sulkeistaminen. Sulkeistamisella tarkoitetaan sitä, että tutkija tietoisesti pyrkii kokemaan tutkittaviensa kokemukset mahdollisimman totuudenmukaisesti tulkitsematta niitä omien kokemustensa pohjalta. Tämä luo pohjan ymmärtää toisen ihmisen kokemuksia ja mahdollistaa reduktion toisen vaiheen eli mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun. Muuntelun avulla tutkija pystyy nostamaan esille ne tavat ja merkitykset, joihin toisen ihmisen kokemukset näkyvät. (Perttula & Latomaa 2008, 145.)

Fenomenologista analysointia tehtäessä on aineistosta osattava siis poistaa tai sulkea pois epäolennaisuuksia, jotta tutkittavan ilmiön perimmäinen merkitys voidaan saada selville. Tästä syystä minun oli aineiston analysointia tehtäessä muistettava, että jokaisella haastatellulla henkilöllä on oma todellisuutensa maailmasta, missä hän elää. Tähän vaikuttavat hänen menneisyytensä, nykyhetki sekä aiemmat kokemukset ja näin ollen myös kunkin haastatellun kokemukset asumispalveluyksikön yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä ovat subjektiivisia.

Fenomenologisessa analyysissä käytetään Amedeo Giorgin kehittämää menetelmää, jossa aineistosta muodostetaan ensin yksilötason merkitysverkostoja ja niiden pohjalta voidaan

muodostaa yleisen tason merkitysverkostoja. Yleisen tason merkitysverkosto käsittää siten kaikki yksilötason keskeiset merkitykset sekä ilmiön ymmärtämiseksi tarvittavat merkitykset. Tärkeää on kuvata kaikki olennaiset ja yhteiset merkitykset. Ilmiön ymmärtämiseksi tulee aineistoa peilata olemassa olevaan tutkimuskirjallisuuteen. (Perttula & Latomaa 2008, 181-183).

Useimmiten fenomenologisia menetelmiä käyttävissä tutkimuksissa nämä yleisen tason merkitysverkostot esitetään tutkimuksen tuloksina. (Lehtomaa & Perttula 2005, 163-194). Omassa opinnäytetyössäni aineiston analyysivaiheessa keskityin siis etsimään vastauksia siihen, mikä on oleellista haastateltavieni asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksissa koskien yhteisöä ja yhteisöllisyyttä suhteessa sosiaaliseen integroitumiseen osaksi ympäröivää yhteiskuntaa.

Aineiston analyysin aloitin litteroimalla haastattelut lähes sanatarkasti. Käytin tässä opinnäytetyöprosessin kohdassa myös aikaa tutustuakseni lisää fenomenologiaan ja siihen liittyvään aineiston analyysitapaan. Kun koin, että minulla on asiasta riittävän hyvä käsitys, lähdin tekemään analyysia. Aineiston analysointiin meni yllättävän kauan. Tämä johtunee siitä, että pyrin pääsemään mahdollisimman syväälle ymmärtääkseni haastateltavieni yhteisölle ja yhteisöllisyydelle antamia merkityksiä. Huomasin palaavani aineistoon monta kertaa opinnäytetyötä tehdessäni.

Ensimmäisen aineistoin analysointikierroksen aikana pyrin muodostamaan yksilötason merkitysverkostoja. Niistä minulle kertyi materiaalia 18 sivua. Toisella analysointikerralla tavoitteenani oli muodostaa yleisen tason merkityksiä ja tällöin materiaalia syntyi kahdeksan sivua. Tämän jälkeen muokkasin tekstin vielä opinnäytetyöhön sopivaksi yleisesti tutkimuksissa käytettävälle kielelle.

Alla olevaan taulukkoon 5 olen kirjannut esimerkkejä siitä, kuinka muodostin ensin yksilötason ja sitten yleisen tason merkityksiä käyttäen fenomenologista analysointia mukailen. Taulukon ensimmäisellä rivillä on opinnäytetyöni tutkimuskysymykset. Taulukon seuraavaan osioon olen kursivilla kirjannut esimerkkejä, mitä haastateltavat minulle kertoivat ja kursivoidun tekstin jälkeen olen kirjoittanut yksilötason merkityksen. Taulukon viimeiseen osioon olen kirjannut yksilötason merkityksistä muodostamiani yleisen tason merkityksiä.

Millaisia kokemuksia yhteisöllisyydestä asukkailla on?	Millä tavoin yhteisöllisyys on kokemuksen mukaan auttanut ja tukenut heitä elämässä?	Miten yhteisöllisyyttä on mahdollista tukea jatkossa?
--	--	---

<p>H1: <i>"Aina voi jutella toisten kanssa."</i> = Haastateltavan kokemus yhteisöstä oli, ettei hän ole siellä yksinäinen.</p> <p>H2: <i>"Ja täällä ympärillä on ihmisiä, jotka oikeasti ihan mielellään istuu alas ja keskustelee ja kuuntelee mun mielipiteitä."</i> = Haastateltavan kokemus oli, että yhteisössä ei tarvitse olla yksin, vaan sieltä on mahdollista löytää keskusteluseuraa.</p> <p>H5: <i>"Aina kun nähdään ulkona, niin jutellaan ja juttua riittää."</i> = Haastateltavan kokemus oli, yhteisössä voi tavata muita ihmisiä ja keskusteluseuraa löytyy.</p>	<p>H3: <i>"Yhteisöllisyyden tärkeimmät seikat on, että osaa elää ja suhtautua muihin asukkaisiin ja henkilökuntaan."</i> = Haastateltavan kokemus oli, että yhteisöllisyyden avulla on mahdollista tutustua erilaisten ihmisten kanssa.</p> <p>H4: <i>" On siinä yhteisöllisyydessä jotain hyviä puolia. Parvekkeelta mä olen ruvennut vilkuttelee monille asukkaille, varsinkin lähinaapureille."</i> = Haastateltavan kokemus oli, että yhteisöllisen asumisen myötä hän on rohkaistunut ja alkanut ottamaan kontaktia muihin ihmisiin.</p> <p>H5: <i>"Tää on vähän niin kuin oppimisaikaa, aikuisten koulu, sivistyskoulu."</i>= Haastateltavan kokemus oli, että yhteisön avulla on mahdollisuus oppia erinäisiä yhteiskunnassa elämiseen tarvittavia taitoja.</p>	<p>H1: <i>"En mä tiedä, miten toiset voisi sen ymmärtää, jos ei henkilökunta sitä niille sanoisi."</i> = Haastateltavan kokemuksen mukaan yhteisössä työskentelevällä henkilökunnalla on vastuu siitä, että yhteisössä keskustellaan siihen vaikuttavista asioista.</p> <p>H2: <i>"Ehkä enemmän tietoa työntekijöille ja mahdollisuuksia reagoida silloin, kun huomaa jotain."</i> = Haastateltavan kokemuksen mukaan yhteisössä työskentelevä henkilöstö tarvitsee enemmän työkaluja ja osaamista vahvistaakseen yhteisöä ja yhteisöllisyyttä.</p> <p>H4: <i>"Turvallisuutta toisi, jos noi (työntekijät) olisi vähän aktiivisempia, et ne muistais edes ne tärkeimmät asiat."</i> = Haastateltavan kokemus oli, että työntekijät luovat omalla toiminnallaan turvallista ilmapiiriä yhteisössä olemalla aktiivisesti läsnä yhteisössä.</p>
<p>Yleinen merkitys: Haastateltavat kokivat, että yhteisössä asumisen myötä</p>	<p>Yleinen merkitys: Haastateltavat kokivat, että yhteisöllisyys on auttanut</p>	<p>Yleinen merkitys: Haastateltavat kokivat, että yhteisössä työskentelevillä</p>

heidän yksinäisyytensä oli vähentynyt. Heidän kokemuksensa mukaan yhteisöstä löytyi samanhenkistä seuraa keskusteluihin ja yhdessä oloon.	muun muassa vuorovaikutustaitojen oppimisessa, koska yhteisössä asuu sekä työskentelee hyvin erilaisia ihmisiä. Yhteisöllisessä asumisessa saattaa tapahtua enemmän luonnollista kontaktia yhteisön jäsenten välillä kuin niin sanotussa tavanomaisessa asumisessa.	henkilöillä on tärkeä rooli yhteisössä ja sen toiminnassa. Näin ollen mietittäessä yhteisöllisyyden tukemista jatkossa, tulee kiinnittää huomiota siihen, että työntekijät saavat tarvittavan tuen työnsä tekemiseen.
---	---	---

Taulukko 5: Esimerkkejä aineiston analyysistä.

4 Tulokset

Tässä luvussa kerron tuloksista, jotka ovat syntyneet tekemieni haastattelujen analysoinnin perusteella. Pyrkimyksenäni on fenomenologisen lähestymistavan mukaisesti esittää yleisen tason merkityksiä yhteisöllisyydestä ja sen merkityksestä sosiaaliseen integraation. En siis esitä yksittäisten haastateltavien henkilöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä vaan olen muodostanut heidän kokemustensa kautta yhteisen näkemyksen yhteisöllisyyden merkityksestä asumispalveluyksikön asukkaille sekä yhteisöllisyyden merkityksestä sosiaaliseen integraation asumispalveluyksikön ulkopuolelle.

Olen jakanut tutkimustulokseni siten, että ne vastaavat opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin. Keskeistä tuloksissa on, että kaikkien haastateltavien mielestä asumispalveluyksikön yhteisöön kuuluivat niin yksikön asukkaat kuin työntekijät. Haastateltavat kokivat yhteisöllisyyden ja yhteisössä asumisen pääsääntöiseksi hyväksi ja antaneen lisää työkaluja omaan elämänhallintaan. Heillä oli myös selkeitä näkemyksiä yhteisöllisyyttä heikentävistä tekijöistä sekä ajatuksia siitä, kuinka yhteisöllisyyttä voisi jatkossa hyödyntää entistä paremmin sosiaalista integraatiota ajatellen. Tulosten jälkeen seuraa johtopäätösten osio, jossa syvennyn käymään läpi esittämiäni tuloksia peilaten niitä asunto ensin-mallin periaatteisiin sekä yhteisön ja yhteisöllisyyden rakentumiseen tarvittaviin tekijöihin. Johtopäätösosiossa esitän lisäksi kehittämideoita, joiden avulla yhteisöä ja yhteisöllisyyttä voisi hyödyntää enemmän tuettaessa asunnottomuutta kokeneita asumispalveluyksikön asukkaita sosiaalisessa integraatiossa.

4.1 Haastateltavien kokemuksia yhteisöllisyydestä

Haastattelemini ihmisten kokemukset yhteisöasumisesta ja yhteisöllisyydestä olivat suurimmaksi osaksi positiivisia. He kertoivat, että yhteisössä asumisen myötä heidän kokemuksensa yksinäisyydestä oli vähentynyt. Yksinäisyyden tunnetta oli vähentänyt se, että yhteisöön muuttaessaan heille oli vähitellen syntynyt tunne kuulumisesta johonkin. Tätä kuulumisen tunnetta ei asunnottomana ollessa ollut. Yksinäisyyttä vähensi ja kuulumisen tunnetta lisäsi muun muassa se, että yhteisön yhteisissä tiloissa oli mahdollista tavata muita ihmisiä ja yhteisössä oli ollut mahdollista luoda kaveruussuhteita. Yhteisten kiinnostuksen kohteiden löytäminen lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta. Myös tieto siitä, että henkilökunta oli tavattavissa ympäri vuorokauden, vähensi yksinäisyyden tunnetta.

Yhteisöllisyyden koettiin lisäävän omaa turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuden tunne lisääntyi, mitä paremmin koki tuntevansa muut yhteisön jäsenet. Toisten tuntemaan oppiminen koettiin turvalliseksi yhteisissä tiloissa ja tilaisuuksissa. Haastateltavien mukaan oli siis tärkeää, että yhteisössä järjestettiin yhteistä toimintaa, johon osallistuvat niin asukkaat kuin henkilökuntakin. Turvallisuuden tunnetta vähensi joidenkin asukkaiden päihteidenkäyttö ja siitä johtuva arvaamaton käytös. Näissäkin tilanteissa toisten yhteisön jäsenten tunteminen auttoi, koska tilanteita oli helpompi ennakoida ja siten mukauttaa omaa toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla. Turvallisuuden tunteeseen vaikutti myös työntekijöiden suhtautuminen asukkaisiin. Jos asukkaalle tuli tunne, ettei työntekijä välitä asukkaan hyvinvoinnista, lisäsi tämä asukkaan turvattomuuden tunnetta.

Yhteisöksi käsitettiin niin asumispalveluyksikössä asuvat ihmiset kuin siellä työskentelevät työntekijät. Yhteisöllisyys ymmärrettiin vuorovaikutuksellisenä suhteena, jossa jokainen yhteisön jäsen antaa itsestään toisille ja vuorostaan saa itselleen toisilta jotakin, mikä ei yksin ollessa olisi mahdollista. Yhteisöllisyydestä katsottiin olevan hyötyä itselle jollakin tavoin. Osa koki ylpeyttä kuulumisestaan yhteisöön. Yhteisöllisyyden ymmärrettiin tuovan myös velvollisuuksia toisia yhteisön jäseniä kohtaan. Tästä syystä pääsääntöisesti toivottiin, että yhteisössä tapahtuva toiminta keskittyisi yhteisen hyvän tekemiseen, jotta kaikilla yhteisön jäsenillä olisi hyvä elää siellä.

Yhteisöllisyyden koettiin vahvistuvan erityisesti siten, että yhteisöä koskevista asioista keskustellaan yhdessä ja myös päätökset tehdään yhdessä. Kokemus oli, että riittävä yhteinen keskustelu ja päätöksenteko tuottavat tasa-arvoisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Yhteisöllisyyttä vähentävänä toimintatapana koettiin tilanteet, joissa henkilökunta oli ilmoitusluonteisesti kertonut päätöksestä ilman koko yhteisön yhteistä keskustelua. Tämä antoi kokemuksen, ettei asukkaiden tietämystä otettu huomioon ja asukkailta salattiin asioita sekä heidän vaikuttamismahdollisuutensa sivuutettiin. Haastateltavien mukaan tällainen toiminta lisäsi epävarmuuden tunnetta ja tyytymättömyyttä yhteisössä asumiseen.

Haastateltavien mukaan omanarvon tunne oli yhteisöllisyyden myötä kasvanut. Muutettaessa asumispalveluyksikköön haastateltavat kuvasivat itsetuntoaan ja kokemusta omasta arvostaan alhaisemmaksi kuin mitä se oli nyt, kun he olivat asuneet useamman vuoden yksikössä. Arvokkaaksi koettiin kuuntelu ja palautteen, niin positiivisen kuin kriittisen, anto. Merkityksellistä oli, että ympärillä oli ihmisiä, jotka kuuntelevat aidosti kiinnostuneina ja hyväksyvät sinut juuri sellaisena kuin olet. Omanarvontuntoa kasvatti myös yhteisön ulkopuolelta saatu arvostus liittyen esimerkiksi yhteisön asukkaiden tekemään ympäristötyöhön.

Yhteisöllisyyttä vahvistivat yhdessä laaditut säännöt ja selkeät yhteisön rakenteet. Yhteisön rakenteista haastateltavien kokemuksen mukaan tärkeitä vaikuttamisen paikkoja olivat erityisesti yhteisökokous ja työtoiminta. Vaikuttaminen yhteisön toimintaan ja sääntöihin yhteisökokouksen avulla koettiin tärkeäksi. Merkitystä oli myös sillä, miten yhteisökokouksessa käsiteltiin asioita ja varmistettiin osallistujien vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen. Esimerkkinä tästä voidaan kertoa yhteisökokouksesta tehdyn muistion lukeminen kokonaisuudessaan läpi aina seuraavassa kokouksessa. Haastateltavien mukaan muistion lukematta jättäminen aiheutti epätietoisuutta sekä epävarmuutta ja heikensi näin kokemusta vaikuttamisen mahdollisuuksista. Haastatelluilla oli kokemus, että ennen yhteisöön muuttoa, heillä oli ollut vähäiset vaikuttamismahdollisuudet. Yhteisössä asuessaan kokemus vaikuttamisen mahdollisuuksista oli kasvanut, ja tätä kautta myös omat voimavarat olivat vahvistuneet. Tämän mahdollisti osallistuminen yhteisön toimintaan. Työtoiminnan koettiin nostavan omaa arvoa, koska työtoiminnassa oli mahdollista tehdä jotakin joko itseä tai yhteisöä hyödyttävää.

Yhteisöllisyyden tunnetta vähensi kokemus epätasa-arvoisesta ja epäoikeudenmukaisesta kohtelusta. Haastateltavat kertoivat kokemuksista, jossa toiset asukkaat eivät ottaneet huomioon muiden asukkaiden tarpeita ja aiheuttivat toiminnallaan negatiivisuutta yhteisössä. Toisaalta oli myös kokemuksia, että työntekijät eivät kohdelleet asukkaita samanarvoisesti ja heidän mukaansa esimerkiksi toisilta asukkailta hyväksyttiin niin sanottua huonoa käytöstä enemmän kuin muilta. Haastateltavien mukaan pelkän yhteisössä asumisajan perusteella ei myöskään voinut tehdä johtopäätöstä siitä, kuinka hyvin ihminen on tietoinen yhteisössä asumisen pelisäännöistä tai millainen rooli hänellä yhteisössä on. Kokemus oli, että yhteisöllisyyttä voisi hyödyntää paremmin, jos yhteisössä otettaisiin paremmin huomioon ympäröivän yhteiskunnan vaatimukset ihmisten käyttäytymisen suhteen. Haastateltavat esimerkiksi ajattelivat, että yhteisöstä poistaminen rangaistuksena ei auttanut ihmistä muuttamaan käytöstään, vaan ennemminkin ihminen oppisi käyttäytymään toisten ihmisten kanssa ollessaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Henkilökunnalta toivottiin lisäksi avointa ja myötämielistä suhtautumista asukkaisiin. Tärkeäksi koettiin myös, että henkilökunta pitää kiinni vaihtolovelvollisuudestaan.

Negatiivisena kokemuksena nostettiin yhteisön sisälle muodostuneet pienet, muutaman hengen yhteisöt, joita haastateltavat kutsuivat ”kuppikunniksi”. Nämä ”kuppikunnat” synnyttävät haastateltavien mukaan yhteisön sisälle alakulttuureja, jotka vaikeuttivat yhteisöllisyyttä toimiessaan eri pelisäännöillä ja periaatteilla. Ne pyrkivät ajamaan omia etujaan, eivätkä koko yhteisön etua. Haastateltavilla oli kokemuksia, että ”kuppikunnissa” puhuttiin toisten yhteisön jäsenten selän takana ja juoruiltiin. Nämä omalta osaltaan vähensivät yhteisöllisyyden tunnetta. He myös pelkäsivät, että uuden asukkaan muuttaessa yhteisöön tämä saattaa joutua osaksi ”kuppikuntaa”, eikä näin ollen hyödy yhteisöllisyydestä parhaalla mahdollisella tavalla. ”Kuppikuntien” olemassaolo aiheutti mielipahaa ja epäluottamusta. Toisaalta haastateltavat kuitenkin ajattelivat, että näihin ”kuppikuntiin” kuuluvat yhteisön jäsenetkään eivät pitäneet näistä pienistä yhteisöistään ja niissä tapahtuvasta epäsuotuisasta toiminnasta.

Yhteisön toimintaa ja yhteisöllisyyttä vaikeutti se, jos joku sen jäsenistä ajatteli asumispalveluyksikön olevan laitos eikä koti. Ajatukset laitospaisuudesta saattoivat johtua siitä, että he olivat elämässään viettäneet pitkiä aikoja eri laitoksissa ja kokivat, että myös asumispalveluyksikössä oli laitospaisia piirteitä. Tämänkaltainen ajattelutapa vaikeutti vuorovaikutusta ja luottamuksellisen suhteen syntymistä asukkaiden ja työntekijöiden välillä. Näillä asukkailla oli taustansa takia syntynyt epäluottamus työntekijöitä kohtaan, eivätkä he olleet kykeneviä ottamaan apua ja tukea vastaan parhaalla mahdollisella tavalla, eivätkä näin ollen hyödyntämään yhteisöllisyyttä. Epäluottamus yhteisössä tarjottavaa tukea ja apua vastaan saattoi näyttäytyä myös niin, että yhteisössä asuva esitti kaiken olevan hyvin ja näin hänelle ei edes osattu tarjota apua. Yhteisön ulkopuolisten ihmishuhteiden rakentamiseen vaikutti se, millaisena paikkana he asumispalveluyksikön näkivät. Jos yksikkö nähtiin laitoksena, eikä ihmisten kotina, eivät ulkopuoliset ihmiset juurikaan olleet halukkaita tulemaan vierailulle asumispalveluyksikköön ja näkemään yhteisöllistä asumista.

4.2 Kokemukset yhteisöllisyyden avusta ja tuesta

Haastateltavat kertoivat, että yhteisössä saatu tuki oli monipuolista ja tarpeiden mukaista. Tuki oli niin konkreettista kuin henkistä ja sitä sai muun muassa arkipäivän asioihin ja päivärytmin ylläpitämiseen sekä lähiympäristön tutustumiseen. Yhdessä tekeminen koettiin tärkeäksi tuen välineeksi. Apua ja tukea sai erityisesti henkilökunnalta mutta myös muilta asukkailta. Asukkaiden välillä oli vastavuoroista auttamista. Työntekijöiden saatettiin kokea olevan kuten vanhempia, isiä ja äitejä, joiden puoleen voi kääntyä ongelmien kanssa.

Ulkopuolisilta tahoilta yhteisö oli saanut apua jonkin verran, esimerkiksi vaatelahjoituksina. Lisäksi yksikköön toimitettiin silloin tällöin hävikkiruokaa ja ulkopuolisia tahoja oli ollut yksikössä tekemässä ruokaa asukkaille. Vaikka hävikkiruoasta koettiin olevan apua, todettiin sen tuomisen yhteisöön vähentävän yhteisöllisyyttä ainakin osittain. Haastateltavat kertoivat

tämän johtuvan siitä, ettei ruoan jakamiseen ollut keksitty menetelmää, jonka olisi koettu olevan tasapuolinen kaikille yhteisön jäsenille. Näin ollen hävikkiruoan tuomisesta asumispalveluyksikköön syntyi ajoittain konflikteja.

Merkityksellistä oli tunne, että ei ollut yksin ratkomassa haastavilta tuntuvia asioita. Yhteisössä saadun avun ja tuen myötä oli syntynyt tunne, että itsellä oli merkitystä. Haastateltavat ajattelivat, että pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneet ihmiset tarvitsevat monimuotoista apua ja tukea. Yhteisöllisen asumisen koettiin sopivan ihmiselle, joka ei ole aikaisemmin pystynyt täysin huolehtimaan kaikista asioistaan. Haastateltavat kertoivat, että tuen vastaanottamista helpotti merkittävästi asumispalveluyksiköstä saatu asunto, koska yksikössä apua ja tukea oli saatavilla ympäri vuorokauden tarpeen mukaan. Heidän mukaansa ilman kotia moni pitkäaikaisasunnottomuutta kokenut olisi jo menehtynyt. He ajattelivat myös, että yhteisössä saatu apu ja tuki antoivat eväitä asumisen onnistumiseksi myös muualla kuin asumispalveluyksikössä.

Tukea ja apua sai niin henkilökunnalta kuin muilta asukkailta riippuen aiheesta, mihin tukea tai apua tarvitsi. Kokemus oli, että yhteisössä lähes jokaisen oli mahdollista saada tarvitsemansa apu ja tuki asumisen onnistumiseksi ja elämäntilanteensa paranemiseksi. Tärkeää oli saada kokemus, että hyväksytään juuri sellaisena kuin on, eikä tuomita, vaan saa olla oma itsensä. Tämä yhteisö antoi ainakin ajoittain sellaisen tunteen. Henkilökohtaisissa, kuten terveyteen tai vuokranmaksuun liittyvissä asioissa apua pyydettiin useimmiten henkilökunnalta. Henkilökunta oli tukena asumispalveluyksikön ulkopuolelle sijoitettavia palveluita käytettäessä. Työntekijöiden tarjoama tuki saattoi olla myös henkistä eli keskustelua aiheista, mitkä mietityttivät asukasta. Kun kyse oli jostakin arkielämän asiasta, kuten sokerin lainaamisesta, tukeuduttiin naapuriin apuun. Muilta asukkailta saatiin myös vertaistukea. Kokemusten jakaminen ihmisten kanssa, joilla oli samankaltaisia kokemuksia asunnottomuudesta, koettiin merkitykselliseksi.

Yhteisöllisyys oli lisännyt ymmärrystä siitä, että ihminen tarvitsee muita ihmisiä ollakseen ihminen. Kokemus oli, että vastuunotto ympärillä olevista ihmisistä ja heidän hyvinvoinnistaan oli lisääntynyt yhteisössä asumisen aikana. Osa haastateltavista kertoi, että yhteisössä asumisen aikana he olivat hyväksyneet ajatuksen, että toisilla ihmisillä on mahdollisuus auttaa ja tarjotun avun voi ottaa vastaan. Samoin oli syntynyt ajatus, että itse voi auttaa toisia yhteisön jäseniä tai voi pyytää toisia yhteisön jäseniä, erityisesti henkilökuntaa, auttamaan apua tarvitsevaa asukasta. Tätä auttamisen halua ei ollut heti, kun oli muuttanut yhteisöön, vaan se syntyi vasta myöhemmin, kun oli tutustunut muihin yhteisön jäseniin paremmin. Avun tarjoamista ja vastaanottamista auttoi myös se, että yhteisössä uskallettiin ottaa kantaa ongelmallisiin tilanteisiin ja ratkoa niitä yhdessä.

Auttamisen halun syntymisen myötä oli saattanut herätä ajatus myös kouluttautumisesta kokemusasiantuntijaksi. Auttamisen halun myötä he olivat myös oppineet tunnistamaan omia auttamisen mahdollisuuksien ja oman jaksamisen rajoja auttajan roolissa. Oman hyvinvoinnin takia pienen välimatkan pitäminen toisiin asukkaisiin koettiin tarpeelliseksi. Taustalla oli esimerkiksi ajatus, että kaikilla yhteisöön muuttaneilla on tuen tarvetta mutta läheskään kaikilla ei ole riittäviä voimavaroja ottaa toisten ongelmia harteilleen. Lisäksi yhteistyön tekeminen ja ongelmien jakaminen henkilökunnan kanssa oli lisääntynyt sitä mukaa, kun käsitys omasta tilanteesta ja jaksamisen rajoista oli selkiintynyt.

Yhteisöllisyyden koettiin tukevan sosiaalisten suhteiden rakentumista ja kehittymistä. Tästä syystä naapureihin eli muihin asukkaisiin tutustuminen ja heidän tunteminensa oli tärkeää. Haastateltavat kertoivat, että yhteisössä elämisen avulla tutustuminen uusiin naapureihin mahdollisessa uudessa asuinpaikassa yhteisöasumisen jälkeen saattaa olla helpompaa, koska yhteisössä on voinut oppia taitoja naapuruussuhteiden rakentamiseen sekä tullut rohkeutta lähestyä muita ihmisiä.

Haastateltavien kokemus oli, että yhteisössä tapahtuva toisten kuuntelu ja palautteen anto auttoi monin tavoin. Usko omiin taitoihin ja osaamiseen oli kasvanut yhteisöllisyyden myötä. Myös ymmärrys itsemääräämisoikeuden käsitteestä oli lisääntynyt eli oikeuksien rinnalle oli tullut tietoa ja ymmärrystä velvollisuuksista omaa elämää ja yhteisöä kohtaan. Kokemus oli, että yhteisössä voi näyttää tunteita turvallisessa ilmapiirissä ja yhteisössä myös pyritään luomaan paikkoja, joissa tunteita voi turvallisesti näyttää. Nämä kokemukset saattoivat kuitenkin vaihdella riippuen esimerkiksi tilanteesta mukana olevien yhteisön jäsenten kokoonpanosta.

Haastateltavista osa kertoi, että muuttaessaan asumispalveluyksikköön he olivat arvottaneet itseään usein sen mukaan, mitä muut ihmiset heistä ajattelivat. Yhteisön tuella heidän omanarvon tunteensa oli kasvanut, he olivat oppineet asettamaan rajoja oman hyvinvointinsa tueksi ja he kokivat itsensä arvokkaaksi omana itsenään. He kokivat, että heistä oli tullut armollisimpia itseään kohtaan. Heille oli muodostunut käsitys, että he olivat merkityksellisiä yhteisön muille jäsenille ja, että heillä oli oikeus pyytää apua sitä tarvitessaan. Hyväksi toimintatavaksi koettiin se, että yhteisön jäsenen otettiin yhteyttä matalalla kynnyksellä, jos häntä ei ollut nähty muutamaan päivään. Kokemus oli, että muut asukkaat saattoivat olla yhteydessä vieläkin lyhyemmän ajan kuluessa. Tämä välittämisen kokemus lisäsi tunnetta omasta merkityksellisyydestä.

Haastatellut asukkaat myös kokivat, että heistä oli tullut jälleen yhteiskunnan jäseniä. Haastateltavat kokivat, että yhteisössä oli ollut mahdollista oppia yhteiskunnassa tarvittavia asioita mutta pienemmässä mittakaavassa. Tästä esimerkkinä oli jokaisen yhteisön jäsenen vaikutusmahdollisuus koko yhteisöön ja sen toimintaan käyttämällä omaa ääntään eli

osallistumalla yhteisön päätösten tekemiseen yhteisökokouksessa. Lisäksi he ajattelivat, että heillä oli oikeus puuttua huomaamiinsa epäkohtiin sekä oikeus saada ihmisarvoista kohtelua ja asua rauhassa omassa kodissaan.

Työtoiminta ja siihen osallistuminen koettiin merkitykselliseksi tuen muodoksi. Työtoiminta toi mielekästä sisältöä päiviin ja auttoi myös taloudellisesti. Työtoiminnasta saadun rahan turvin oli mahdollista ostaa tai tehdä asioita, mikä ei olisi ollut muutoin mahdollista. Työtoiminnasta saatu palaute niin yhteisön sisällä kuin ulkopuolelta koettiin tärkeäksi ja itsetuntoa nostavaksi. Haastateltavat kokivat, että työtoiminnan merkitys heidän hyvinvoinnilleen oli huomioitu hyvin myös koronapandemian alkaessa, koska työtoimintaa oli pyritty jatkamaan pandemiasta huolimatta kehittämällä uusia tapoja tehdä sitä. Osalle työtoiminta oli herättänyt ajatuksia työllistymisestä myös yhteisön ulkopuolelle. He ajattelivat, että työn saanti mahdollistaisi muuttamisen pois yhteisöstä itsenäisempään asumiseen.

Yhteisössä asuminen oli tukenut itsenäiseen asumiseen tarvittavien taitojen opettelussa, esimerkiksi vuokran maksussa. Kokemus oli, että yhteisössä asumisen myötä oli syntynyt tulevaisuuden suunnitelmia, esimerkiksi paluu työelämään tai muuttaminen itsenäiseen asumiseen. Tulevaisuuden suunnitelmissa saattoi olla myös halu auttaa muita, joilla oli kokemusta asunnottomuudesta. Haastatelluille oli syntynyt konkreettisempi kuva siitä, missä ja miten he voivat jatkossa asua. Kokemusta yhteisössä asumisesta ja siellä saadusta tuesta kuvattiin muun muassa siten, että yhteisö on paikka, missä on rauhassa saanut kasvaa ja oppia hoitamaan asioita toisin kuin ennen. Tärkeää oli saada pohtia omaan elämään liittyviä asioita, kuten asumispalveluyksiköstä pois muuttamista, muiden yhteisön jäsenten kanssa.

Toiveena oli, että yhteisöllisyyden avulla voitaisiin vaikuttaa enemmän yhteisön joidenkin asukkaiden ongelmalliseen päihteiden käyttöön. Taustalla oli ajatus, että henkilökunta ottaisi enemmän puheeksi päihteiden käytön haitalliset vaikutukset ja auttaisi ihmistä löytämään muuta tekemistä päihteidenkäytön tilalle. Lisäksi toivottiin, että toiset asukkaat tukisivat yhteisön jäseniä, joilla ongelmallista päihteidenkäyttöä oli, tarjoamalla päihteistä vapaata seuraa. Tällä hetkellä yhteisössä oli kokemuksia siitä, että päihdeongelmista kärsiville asukkaille hankittiin lisää päihteitä hyötyen tästä samalla myös itse. Yhtenä vaihtoehtona tuen antajana esitettiin myös asukasedustajat, koska heidän työn kuvaansa kuului esimerkiksi haastavien tilanteiden selvittäminen yhteisössä. Haastateltavien tietojen mukaan asukasedustajien osaamista ei kuitenkaan vielä ollut juurikaan hyödynnetty.

Yhteisöllisyydestä toivottiin olevan apua myös asumispalveluyksikön henkilökunnalle. Henkilökunnan ajateltiin oppivan uutta yhteisön avulla ja siten olla kykenevämpiä tukemaan ja auttamaan asukkaita entistä paremmin. Yhteisön katsottiin olevan hyvä paikka

työntekijälle kehittää itseään erityisesti osallistumalla aktiivisesti yhteisön toimintaan eli olemalla osa yhteisöä.

4.3 Kuinka tukea yhteisöllisyyttä jatkossa

Haastateltavien mukaan yhteisöllisyyden tukemiseksi tuli asumispalveluyksikössä käyttää riittävästi aikaa yhteisön yhteisen päämäärän ja tavoitteiden löytämiseksi. Yhteisön toiminnan taustalla tuli haastateltavien mukaan olla turvallisen ympäristön luominen koko yhteisölle. Tätä ajatusta oli mahdollista toteuttaa muun muassa selkeiden työnkuvien sekä yhteisesti luotujen yhteisön sääntöjen avulla. Tärkeimmäksi turvallisuutta luovaksi säännöksi haastateltavat kertoivat päihteettömyyden vaatimuksen yhteisissä tiloissa koko asumispalveluyksikön alueella.

Henkilökunnan toivottiin keskustelevan enemmän asukkaiden kanssa yhteisön ja yhteisöllisyyden merkityksestä sekä ylipäätään asumisesta asumispalveluyksikössä, jossa toiminnan viitekehyksenä käytetään yhteisöllisyyttä. Henkilökunnalta toivottiin myös luottamusta asukkaita ja heidän tietämystään sekä osaamistaan kohtaan liittyen yhteisön sääntöihin ja toimintaan. Haastateltavien kokemuksen mukaan yhteisöllisyyttä tuki yhteinen tekeminen, yhteisössä pidettävät juhlat ja yhteisön ulkopuolelle suunnatut retket. Heidän mukaansa yhteisöllisyyttä voisi tukea mahdollistamalla yhteisön asukkaita osallistumaan kokemusasiantuntijakoulutukseen sekä luomalla entistä enemmän vaikuttamisen paikkoja asukkaille, esimerkiksi rohkaisemalla heitä äänestämään tai muutoin vaikuttamaan ympäröivään yhteiskuntaan. He ajattelivat myös, että kuulemalla toisten asukkaiden onnistumisista ja ilon aiheista yhteisöllisyyden kokemus lisääntyisi.

Yhteisöllisyyden muodostumisessa asumispalveluyksikön työntekijöille katsottiin olevan merkityksellinen rooli. Haastateltavien mukaan tarvitaan moniammatillinen tiimi, jossa yhteistyön osaamisen lisäksi on syvempää mielenterveys- ja päihdetyön osaamista. Heidän mielestään työntekijät tarvitsivat entistä enemmän tietoa, kuinka ihmisen elämäkokemukset linkittyvät hänen toimintakykynsä. Haastateltavien mukaan ihmisillä on hyvin erilaisia ja jopa hyvin vahingoittavia kokemuksia taustallaan. Nämä kokemukset vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen ja saattavat aiheuttaa päihteiden käyttöä tai mielenterveyden ongelmia. Heidän mielestään monet yhteisön jäsenet eivät olleet kykeneviä rakastamaan itseään ja he tarvitsivat tukea oppiakseen tämän taidon uudestaan. Haastateltavat kokivat myös, että työntekijöillä on tarve saada lisää työkaluja haastavien asiakastyön tilanteiden hallitsemiseen yhteisöllisyyden tukemiseksi.

Yhteisöllisyyden onnistumiseksi yhteisön jäseniä tulisi työntekijöiden toimesta auttaa hyväksymään oma elämänsä ja suuntaamaan katse tulevaisuuteen sekä tukea heitä unelmoimaan ja tekemään tulevaisuuden suunnitelmia. Yhteisön jäseniä tulee tukea ottamaan jälleen vastuuta omasta elämästään ja auttaa heitä käsittelemään mahdollisia

eteen tulevia pettymyksiä tai epäonnistumisia. Yhteisöllisyyttä voidaan tukea auttamalla yhteisön jäseniä rajaamaan ulkopuolelle heitä vahingoittavat ihmissuhteet ja auttamalla heitä tekemään itseä hyödyttäviä valintoja. Haastateltavien mukaan yhteisöllisyyttä voisi tukea myös tukemalla yhteisön asukkaita mieltämään asuntonsa kodiksi.

Yhteisön päihdeongelmista kärsivien jäsenten kanssa tulisi käydä keskustelua vastuullisesta päihteiden käytöstä sekä päihteiden käytön haitoista ja oireista sekä löytää yhdessä lisää ymmärrystä, miksi ihminen ylipäätään päihteitä käyttää. Pitkään asunnottomana eläneellä ihmisellä ei välttämättä ole riittävästi tietoa siitä, miten voisi päihteiden käyttöä vähentää tai lopettaa. Haastateltavien mielestä yhteisöllisyyden lisäämiseksi tarvittaisiin kokonaisvaltaista yhteisön jäsenten tukemista, eikä päihteiden käyttö saisi estää tuen saamista eikä tarjoamista. Haastateltavien mukaan yhteisöllisyyttä voidaan tukea kohtaamalla kaikki yhteisön jäsenet aidosti ja kunnioittavasti. He ajattelivat, että tuntiessaan itsensä rakastetuksi ja merkitykselliseksi, ihminen saattaa saada voimaa muuttua ja löytää uusia toimintatapoja päihteiden käytön tilalle.

Yhteisöllisyyden vahvistumiseksi haastateltavat kertoivat, että työntekijöiden rooli on toimia aktiivisena osapuolena vuorovaikutussuhteen syntymisessä asukkaiden kanssa. Työntekijöiden tulee käyttää aikaa oppia tuntemaan asukkaat ja olla aidosti kiinnostuneita heistä ja heidän osaamisestaan. Yhteistyön ja yhdessä tekemisen kautta on mahdollista tukea asukasta hänen tarpeidensa mukaisesti. Henkilökunnan tehtävänä on myös luottamuksen rakentaminen. Luottamusta voidaan rakentaa kaikille selkeillä ja avoimilla toiminnan rakenteilla. Elämäkokemusten vuoksi useat asukkaat ovat varautuneita, ja heidän on vaikea luottaa toisiin ihmisiin. Tästä syystä tutustumiseen tulee käyttää aikaa. Kun tuntee talossa asuvat ihmiset ja henkilökunnan, se luo turvallisuutta. Luottamusta lisää myös henkilökunnan kiinnostus olla aktiivisesti mukana yhteisön toiminnassa sekä se, että he ovat tietoisia yhteisössä tehdyistä päätöksistä ja pitävät kiinni sovituista asioista.

Yhteisöllisyyden onnistumisen kannalta yhteisön kaikilla jäsenillä tulee olla puheeksi ottamisen taitoa ja kykyä keskustella yhteisöä ja yhteisöllisyyttä vahingoittavista asioista. Haastateltavat kertoivat, että niin sanotut ”kuppikunnat” tulisi saada poistettua tai niiden toiminta tulisi saada suunnattua yhteiseen hyvään. Tässä voisi heidän mukaansa hyödyntää esimerkiksi yhteisössä valittuja asukasedustajia. Lisäksi tulisi varmistaa, että jokainen yhteisön jäsen tulee kuulluksi. Tämä voitaisiin mahdollistaa esimerkiksi varmistamalla, että yhteisökokous on kaikille yhteisön jäsenille kynnyksetön tilaisuus. Tämä edellyttää säännöllisesti tapahtuvaa arviointia yhteisökokouksen toimivuudesta.

Haastateltavien näkemyksen mukaan asumispalveluyksikössä tulee tehdä ympäristötyötä, koska sen avulla on mahdollista poistaa ennakoluuloja ja negatiivisia asenteita asumispalveluyksikköä ja sen asukkaita kohtaan ympäröivältä ympäristöltä. Tämä osaltaan

vähentää asukkaiden kokemaa leimaantumisen tunnetta ja kokemusta erilaisuudesta suhteessa asumispalveluyksikön ympärillä asuviin ihmisiin. Asumispalveluyksikön sisällä yhteisössä tarvitaan lisää työtä asunto ensin-mallin ja sen periaatteiden ymmärtämiseksi, jotta mallia voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla ja yhteisössä asuvien ihmisten mahdollisuudet integraatioon voivat entisestään parantua.

5 Johtopäätökset

Tässä luvussa pyrin vastaamaan opinnäytetyöni peruskysymykseen eli onko yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä apua sosiaaliseen integraatioon asunto ensin-mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä asuville ihmisille. Esittämäni johtopäätökset ovat saamieni tulosten sekä käsitteiden yhteisö ja yhteisöllisyys vuoropuhelua liitettyinä asunto ensin-mallin periaatteisiin ja käsitykseen sosiaalisesta integraatiosta.

Asunto ensin-mallin sosiaaliseen integraatioon Quilgarsin ja Pleacen (2016) mukaan kuuluu kokemus osallisuudesta ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan sekä vaikutusmahdollisuudet oman elämän tärkeisiin osa-alueisiin ja tulevaisuuden suunnitelmat. Heidän mukaansa sosiaalista integraatiota tukee itselle sopivaksi koettu asumismuoto ja osallistuminen ympäröivän yhteisön toimintaan. Sosiaalisen integraation merkkinä voidaan pitää myös kykyä luoda ihmissuhteita ja sosiaalista verkostoa. Ympäristön asenteet asunnottomuutta ja asunnottomuutta kokeneita ihmisiä kohtaan voivat heidän mukaansa taas vaikuttaa sosiaaliseen integraatioon joko negatiivisesti tai positiivisesti.

Saamieni tuloksien perusteella yhteisöllisellä asumisella oli useita positiivisia vaikutuksia asukkaiden elämään. Yhteisö oli mahdollistanut hyväksytyksi tulemisen ja osallisuuden tunteet. Tuloksien mukaan asumispalveluyksikössä oli havaittavissa useita yhteisöön ja yhteisöllisyyteen liitettäviä keskeisiä tekijöitä. (Lehtonen 1990, Raina 2012). Yhteisössä oli kyetty muodostamaan ihmissuhteita sekä sosiaalista verkostoa. Yhteisöllisyyden myötä haastateltavat olivat saaneet omanarvontunteen takaisin ja kokemuksen siitä, että heillä on merkitystä. He kokivat olevansa osa yhteisöä ja muulle yhteisölle tärkeitä yhteisön jäseniä.

Haastateltavat nostivat esille vuorovaikutussuhteiden merkityksen omaan toipumiseensa liittyen. Yhteisöön kuulumisen tunne oli saanut aikaan voimaantumista ja identiteetin vahvistumista. Yhteisön myötä yksinäisyyden tunne oli vähentynyt. Toisilta asukkailta uskallettiin pyytää apua ja sitä otettiin vastaan myös muilta asukkailta. Yhteisön muiden jäsenien kanssa jaettiin myös tietoa tarvittavista palveluista. Vertaistuen katsottiin olevan osa yhteisöllisyyttä. Asukkaiden välillä oli syntynyt kaverisuhteita ja yhteisöstä pois muuttaneisiin pidettiin yhteyttä. Yhteisössä oli voinut muodostua läheisiäkin ihmissuhteita, jolloin läheisen ystävän poismuutto saattoi vaikuttaa myös omiin ajatuksiin yhteisössä

asumiseen liittyen. Ystävän muuttaessa pois saattoi herätä ajatuksia muunlaisista asumisvaihtoehdoista ja halu itsekin muuttaa itsenäisempään asumiseen.

Murron (1997, 212-213) mukaan tarvitaan luottamuksellinen ja turvallinen ympäristö, jotta ihminen voi kasvaa aktiiviseksi toimijaksi ja vastuun ottajaksi omasta elämästään. Saamieni tulosten mukaan haastateltavat kokivat olonsa pääsääntöisesti turvalliseksi yhteisössä. Turvallisuuden tunteen koettiin kasvavan sitä mukaa, mitä paremmin oppi tuntemaan toiset yhteisön jäsenet ja mitä enemmän yhteisön jäsenet tekivät asioita yhdessä. Turvallisuuden tunnetta lisäsi yhteisössä yhdessä laaditut säännöt sekä niiden noudattaminen ja kunnioittaminen. Yhteisesti luodut asumista koskevat säännöt, esimerkiksi päihteiden käytön kieltäminen yhteisissä tiloissa, sitoutuivat yhteisön jäseniä myös paremmin noudattamaan niitä. Säännöistä tärkeimpinä pidettiin päihteettömyyttä yleisissä tiloissa. Päihteiden käytön koettiin lisäävän niin fyysisen kuin psyykkisen vakivallan uhkaa. Jotta ihmisellä on mahdollisuus toipua, tarvitaan siis turvallinen ja luottamuksellinen tila, jossa kenenkään ihmisarvoa ei loukata ja jokaista kohdellaan oikeudenmukaisesti. Vastuu sääntöjen noudattamisesta koski kaikkia yhteisön jäseniä, mutta henkilökunnalla katsottiin olevan suurempi vastuu niiden noudattamisessa toimiessaan esimerkkinä asukkaille.

Tuloksieni mukaan ongelmalliset tilanteet tulisi ratkaista siten, että ne hyödyttäisivät ihmistä, joka haastavan tilanteen on aiheuttanut huomioiden myös koko yhteisön turvallisuus. Esimerkiksi yhteisötilassa haastavasti käyttäytyvä ihminen ei opi tarvitsemiaan vuorovaikutustaitoja, jos hänet vain poistetaan yhteisötilasta. Sitä vastoin tulisi miettiä keinoja, miten hän voisi olla muiden kanssa yhteisessä tilassa ilman, että siitä aiheutuu ongelmia. Ongelman ratkaisujen tulisi myös mahdollisuuksien mukaan olla aina yksilöllisiä ja ratkaisuja tehtäessä tulisi ottaa huomioon, että järjettömältäkin vaikuttavan käytöksen taustalla on tuolle kyseiselle ihmiselle aikaisemmin toiminut tapa toimia ongelmatilanteissa. Toisaalta yhteisössä tulee olla selkeästi jokaisella sen jäsenellä tiedossa syy-seuraus-suhteet yhteisesti sovittujen tilanteiden käsittelystä. Tämä lisää oikeudenmukaisuuden tunnetta yhteisön jäsenissä. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että ongelman ratkaisu voisi toimia myös yhteisön ulkopuolella. Asumispalveluyksikössä asuvilta ihmisiltä ei siis tule vaatia enemmän kuin yhteisön ulkopuolella olevilta ihmisiltä. Tämä tukee sosiaalista integraatiota, kun ihmisillä on realistinen käsitys ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksista. Sosiaalista integraatiota tukee myös yhteisön selkeä palautteenantoprosessi. Tällöin kaikilla yhteisön jäsenillä on tiedossa heidän vaikuttamismahdollisuutensa koskien muun muassa haastavien tilanteiden käsittelyä.

Yhteisöhoidollisilla ja -kasvatuksellisilla menetelmillä pyritään luomaan yhteisön arkeen tilanteita, joilla vahvistetaan vuorovaikutusta yhteisön jäsenten välillä (Murto 1997, 239-240). Haastatellut olivat osallistuneet asumispalveluyksikössä järjestettävään työtoimintaan. Työtoiminta oli luonut arkeen rytmiä ja syyn nousta ylös aamuisin. Työtoiminnan avulla

saavutetun päivärytmin uskottiin kantavan vielä myös siinä vaiheessa, kun muutto itsenäisempään asumiseen tulee ajankohtaiseksi. Työtoiminnasta koettiin olevan hyötyä myös mietittäessä työllistymistä tai opiskelua. Työtoiminnan aikana oli mahdollista käydä keskustelua yhteisön muiden jäsenten kanssa sekä jakaa omaa tietoa ja taitoa.

Yhteisöllisyys tuki osallisuutta ja voimaantumista. Osallisuuden kokemus vahvistui sitä mukaa, mitä paremmin yhteisön jäsen oppi yhteisön pelisäännöt ja toimimisen yhteisössä. Yhteisössä tapahtuvan toiminnan avulla oli ollut mahdollista opetella omien rajojen asettamista ja vastuun ottamista. Yhteisössä mukana olo oli vahvistanut sosiaalista vuorovaikutusta ja opettanut sosiaalisia taitoja. Asuminen yhteisössä ja säännöllinen vuorovaikutus muiden asukkaiden ja henkilökunnan kanssa oli auttanut tutustumaan erilaisiin ja eri-ikäisiin ihmisiin turvallisessa ympäristössä. Tästä syystä erilaisuutta ei koettu enää niin pelottavaksi ja esimerkiksi liikkuminen yhteisön ulkopuolella koettiin turvallisemmaksi.

Saamieni tulosten mukaan asumispalveluyksikössä, jossa opinnäytetyöni tein, on olemassa monia yhteisön toimintakulttuuria rakentavia tekijöitä. (Raina 2012, 106-108.) Rakenteiden vahvistamiseksi ja säilyttämiseksi yhteisöllisessä asumisessa tulisi luoda mahdollisuuksien mukaan tilanteita, joissa yhteisön jäsenet voivat entistä paremmin tutustua toisiinsa ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä edellyttää aktiivista toimintaa henkilökunnalta niin osallistuvana kuin osallistavana toimijana. Työtoiminta voi toimia hyvänä alustana vuorovaikutuksellisten tilanteiden lisäämisessä. Työtoimintaa järjestettäessä ja suunniteltaessa on kuitenkin otettava huomioon, että sitä toteutetaan mahdollisimman kynnyskattomasti, jotta jokaisella asumispalveluyksikön yhteisön jäsenellä on siihen mahdollista osallistua.

Asunto ensin-mallin perusajatuksena on, että jokainen ihminen tarvitsee kodin. Koti toimii perustana, josta voi turvallisesti lähteä rakentamaan itselleen hyvää elämää. (Asunto ensin Verkostokehittäjät 2020.) Myös asunto ensin-mallin tueksi tehtyjen laatusuositusten mukaan ihminen tarvitsee kodin kyetäkseen integroitumaan yhteisöön ja yhteiskuntaan.

Opinnäytetyötäni varten haastattelemani asumispalveluyksikön asukkaat olivat kaikki sitä mieltä, että asunto on lähtökohta, jonka saamisen myötä on mahdollista luoda itselleen parempaa elämää. Saamieni tuloksien mukaan oman kodin saaminen koettiin ihmisarvoa ja turvallisuutta nostavaksi tekijäksi. Oman kodin avulla katsottiin olevan mahdollista opetella vastuun ottamista ja rajojen asettamista turvallisessa ympäristössä. Tulokset vahvistavat niin asunto ensin-periaatteissa kuin asumissosiaalisen työn tueksi tehtyjen laatusuositusten ajatusta kodin merkityksestä muun elämän järjestämisen perustana. Asumispalveluyksiköissä tulisikin kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka siellä asuvia tuetaan luomaan asunnostaan koti.

Haastatteleman asumispalveluyksikön asukkaat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että asumispalveluyksikössä asumisesta oli tehty niin tavanomaista kerrostaloasumista kuin mahdollista. Jokaisella oli oma asunto ja oma avain, jonka avulla pystyi vapaasti liikkumaan kotiin ja kodista pois. Yksikössä oli myös oikeus asua erillään yhteisöstä noudattamalla ainoastaan huonevuokralain mukaisia velvollisuuksia. Haastateltavien mukaan asumisen onnistumiseen vaikutti yksityisyyden kunnioitus. Tällä tarkoitetaan sitä, että asumispalveluyksikön työntekijät kunnioittavat yksikössä asuvia niin, että esimerkiksi asukkaiden ei tarvinnut ilmoittaa vieraistaan henkilökunnalle vaan vieraat olivat jokaisen yksityinen asia. Voidaan siis olettaa, että toimittaessa näin asunto ensin-mallin periaatteiden mukaan erottamalla asuminen tukityöstä, asumispalveluyksikkö nähdään ja koetaan vähemmän laitospäivä ja enemmän kotina, jossa on mahdollisuus vaikuttaa omassa elämässä tärkeisiin asioihin. Mitä enemmän ihminen tuntee paikan kodikseen, sitä enemmän hän on myös valmis kantamaan siitä vastuuta. Lisääntynyt vastuunotto taas tukee ihmistä integroitumisessa ympäröivään yhteiskuntaan.

Myös uusien asukkaiden tuloon yhteisöön tulee kiinnittää huomiota ja heille on annettava riittävästi aikaa kotiutua yhteisöön. Koko yhteisön tulisi kohdata uudet asukkaat ymmärtäen, että yhteisön sääntöjen opetteluun ja niiden noudattamiseen on varattava aikaa. Yhteisössä tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, miten uusien asukkaiden tulo vaikuttaa yhteisössä jo pitkään asuneisiin jäseniin. Opinnäytetyöni tulosten mukaan hyvänä linkkinä uusien ja vanhojen yhteisön jäsenten välillä voisivat toimia asukasedustajat. He voisivat toimia esimerkiksi uusien asukkaiden perehdyttäjinä. Samoin asukasedustajat voisivat toimia linkkinä asukkaiden ja työntekijöiden välillä vahvistaen näin rakenteita, joilla tukea yhteisön jäseniä löytämään paikkansa yhteisössä. Asukasedustajana toimiminen hyödyttäisi myös henkilöä itseään. Kyseessä on merkittävä rooli yhteisössä, joten sen voidaan olettaa vahvistavan omanarvon tunnetta ja lisäävän myös vastuunottoa. Uusien asukkaiden kotiutumisen tukena sekä muutenkin yhteisön vahvistamiseksi kannattaa hyödyntää myös yhteisön ydinryhmää, jos tällainen on ehtinyt muodostua. Hyvin toimiva ydinryhmä auttaa kaikkia yhteisön jäseniä pääsemään mukaan yhteisöön. Se myös tukee uusia yhteisön jäseniä löytämään paikkansa heidän hyvinvointiaan lisäävässä yhteisössä ja opettaa asettamaan rajoja vähentäen haitallista toimintaa. Vahva ydinryhmä mahdollistaa henkilökunnalle tuen haastavissa tilanteissa ja auttaa luomaan me-henkeä (Murto 1997, 201-202). Ydinryhmää kannattaisikin hyödyntää niin sanottujen ”kuppikuntien” poistamisessa tai muuttamisessa ne yhteisöä hyödyttäväksi ryhmiksi.

Murron (1997, 203-204) mukaan yhteisöhoidollisten menetelmien onnistunut käyttö ihmisten toimijuuden vahvistamiseksi edellyttää yhtenäistä ja johdonmukaista henkilöstöä. Tätä ajatusta vahvistivat myös saamani tulokset. Tuloksien perusteella voidaan sanoa, että asumispalveluyksikön työntekijöillä ja sillä, miten he työtänsä yksikössä tekevät, on merkitystä yksikössä asuvien mahdollisuuksiin integroitua osaksi ympäröivää yhteiskuntaa.

Työntekijöiden rooli yhteisön jäsenenä on toimia mallina ja esimerkkinä asukkaille, kuinka yhteisössä ja yhteiskunnassa toimitaan. Haastateltavien mukaan työntekijöiden tulee uskoa asukkaiden mahdollisuuksiin toipua ja kuntoutua sekä päästä elämässään eteenpäin. Tällainen toimintatapa lisää asukkaan uskoa omaan osaamiseensa sekä kykyihinsä ja luo näin ollen parempia mahdollisuuksia integroitumiselle (Mönkkönen 2018, 156-157). Työssä tapahtuvan kohtaamisen tulee olla arvostavaa ja yhdenvertaista sekä yksilölliset tarpeet huomioon ottavaa. Työn tulee keskittyä luottamuksellisen suhteen rakentamiseen.

Asumispalveluyksikössä asuvat ihmiset ovat joutuneet elämänsä aikana kohtaamaan usein luottamuksen puutetta ja pettymyksiä sekä epäluottamusta. Näin ollen heille tarjottavan tuen tulee perustua luottamukselliseen suhteeseen. Luottamuksen rakentumisen ja arvostavan kohtaamisen kautta asukkaalla on paremmat mahdollisuudet ottaa vastuuta itsestään ja elämästään. Hänen itsetuntonsa kohoaa ja siten hänen on helpompi kohdata myös ympäröivän yhteiskunnan haasteet.

Johdonmukaisuuden ja yhtenäisyyden tulee olla osa myös työntekijöiden keskinäisiä suhteita, jotta he voivat hyödyntää yhteisöä ja yhteisöllisyyttä työssään. Heidän tulee olla aktiivisia yhteisön jäseniä ja uskaltaa puuttua yhteisöllisyyttä vaarantaviin tilanteisiin. Jotta työntekijät voivat näin toimia, tulee heillä olla vahva luottamus keskenään. Näin he pystyvät toimimaan yhdessä haastavissakin tilanteissa. Passiivisesti käyttäytyvä henkilöstö ei ole kykenevä toimimaan mallina yhteisön asukasjäsenille, eivätkä siten tue asukkaita voimaantumaa ja löytämään työkaluja sosiaaliseen integraatioon. Sitä vastoin henkilökunnan tulee olla valmis ottamaan puheeksi yhteisön toimintaan vaikuttavia epämiellyttäviäkin asioita ja olla kykenevä sekä antamaan että vastaanottamaan niin positiivista kuin negatiivistakin palautetta.

Pitkäaikaisasunnottomille suunnatussa asumispalveluyksikössä työntekijöillä on useimmiten paremmat resurssit toimia vastuullisina yhteisön jäsenenä kuin yksikössä asuvilla asukkailla. Heidän tulee siis omalla esimerkillään ja toiminnallaan näyttää, kuinka aktiivisesti yhteisön jäsenenä toimimalla myös asukkailla on mahdollisuus saavuttaa itselleen asettamia tavoitteita ja päästä lähemmäs ympäröivää yhteiskuntaa. Yhtenä esimerkkinä tästä voidaan mainita jokaisen arkeen kuuluva tervehtiminen. Työntekijän tervehtiessä kaikkia yhteisön jäseniä tullessaan töihin ja kysellessään kuulumisia, osoittaa tämä asukkaalle työntekijän olevan kiinnostunut hänestä ja hänen voinnistaan. Tällainen työntekijän toiminta mahdollistaa sen, että myös asukas saattaa alkaa toimimaan näin, jolloin hänen sosiaaliset vuorovaikutustaitonsa lisääntyvät. Tämä taas vahvistaa hänen mahdollisuuksiaan sosiaaliseen integraatioon.

Työntekijöiden on siis oltava kiinnostuneita omasta työstään ja välitettävä kaikista yhteisön jäsenistä. Heidän tulee myös olla halukkaita oppimaan uutta ja tarkasteltava säännöllisesti omaa asennettaan sekä motivaatiotaan työtään kohtaan. Työskentely asunto ensin-mallilla

toimivassa asumispalveluyksikössä on usein haastavaa. Tästä syystä työssä jaksamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta työntekijät kykenevät tekemään työtään asunto ensin-mallin periaatteiden mukaisesti. Kun työntekijät kokevat ylpeyttä omasta työstään, syntyy heille myös kokemus oman työnsä tärkeydestä. Tämä auttaa heitä työssä jaksamisessa. Työssä jaksamista vahvistaa lisäksi hyvä johtajuus, joka näkee työntekijät voimavarana ja tukee tiimityöskentelyä sekä auttaa yhteisen ymmärryksen luomisessa ja arvojen jakamisessa. Näin ollen uskallan johtopäätöksieni lopussa todeta, että hyödyntämällä Rainan (2012, 106-108) kuvaamaa yhteisön toimintakulttuurin rakentumisen kolmiomallia asunto ensin-mallilla toimivien asumispalveluyksikköjen toiminnan kehittämisessä, voi yhteisö ja yhteisöllisyys tukea yksikön asukkaita integroitumisessa ympäröivään yhteiskuntaan.

6 Eettisyys ja luotettavuus

Olen pyrkinyt opinnäytetyössäni kuvaamaan mahdollisimman avoimesti ja selkeästi koko opinnäytetyöprosessin ja siihen liittyen tekemäni ratkaisut tutkimusmenetelmän, aineiston keruun sekä analyysin suhteen. Koen, että olen opinnäytetyötä tehdessäni toiminut eettisten ohjeiden mukaisesti rehellisyyteen ja avoimuuteen pyrkien. Olen myös kaikin tavoin pyrkinyt toimimaan eettiset periaatteet huomioiden, jotta opinnäytetyöstäni ei aiheutuisi haittaa haastateltavilleni. (TENK 2021.)

Opinnäytetyötäni varten minun tuli hakea tutkimuslupaa. Tutkimuslupaprosessin tarkoituksena on varmistaa opinnäytetyötä varten haastateltavien asukkaiden tarkoituksenmukainen kohtelu ja kohtaaminen opinnäytetyöprosessin aikana. Tähän oli kiinnitettävä erityistä huomiota, koska opinnäytetyötäni varten minun oli tarkoitus haastatella ihmisiä, joilla on kokemusta asunnottomuudesta. Asunnottomuutta kokeneiden katsotaan olevan haavoittuvassa asemassa ja yhteiskunnan marginaalissa sekä syrjäytymisvaarassa eläviä ihmisiä. Tutkimuslupaprosessissa oli siis kiinnitettävä erityistä huomiota haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi.

Tutkimuslupahakemuksen lähetin ohjeiden mukaan siitä päättävälle kaupungin sosiaali- ja terveystoimen esikunnalle sekä postitse että sähköpostilla liitteineen. Tutkimuslupaa varten tarvittavia lisätietoja annoin sähköpostitse tutkimuslupapäätöksen tekijälle.

Tutkimuslupapäätöksen tekijä pyysi lisätietoa muun muassa opinnäytetyöprosessin aikana syntyvän materiaalin säilytyksestä sekä tuhoamisesta. Hän pyysi lisäämään haastateltavalle annettavaan Tietoa opinnäytetyöstä-tiedotteeseen (Liite 1) maininnan, että tutkimukseen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta millään tavoin haastateltavan saamaan sosiaali- tai terveydenhuollon palveluun. Tiedotteeseen tuli myös lisätä tarkennuksia siitä, miten haastateltavat voivat ottaa kuvia opinnäytetyötäni varten.

Haastattelemieni ihmisten anonymiteetin suojaamiseksi en pyytänyt haastateltavia asumispalveluyksikön työntekijöiden kautta vaan menin itse paikalle asumispalveluyksikköön sovittuna aikana ja sovin haastattelut suoraan asukkaiden kanssa. Asumispalveluyksikön työntekijöiltä ei välittynyt minulle näin toimien mitään tietoa asiakkaista. Asumispalveluyksikön esihenkilö toimi yhteyshenkilönäni sopiakseni ajan, milloin voin mennä asumispalveluyksikköön kontaktoimaan asukkaita haastattelujen sopimiseksi. Hän myös kertoi yhteisölle yhteisökokouksessa suunnitelmastani tehdä opinnäytetyö kyseisessä asumispalveluyksikössä ja hänen välityksellään sain yhteisöltä luvan tehdä opinnäytetyöni yksikössä.

En ole kertonut opinnäytetyössäni haastateltavista tunnistetietoja heidän anonymiteettinsä suojaamiseksi. En ole myöskään kertonut, minkä asumispalveluyksikön asukkaita olen tutkimustani varten haastatellut. Olen pyrkinyt kirjoittamaan opinnäytetyöni niin, ettei asumispalveluyksikkö ole tunnistettavissa. Ajattelen tämän lisäävään haastateltavien anonymiteetin suojaa. Tutkimuslupapäätös on kuitenkin avoimesti nähtävillä olevaa tietoa, joten minulla ei ole mahdollisuutta salata tietoa, minkä kaupungin alueella olen opinnäytetyöni tehnyt. Kyseisen kaupungin alueella on kuitenkin useampi pitkäaikaisasunnottomille suunnattu asumispalveluyksikkö, joten tämä vähentää tunnistettavuuden mahdollisuutta.

Tutkimusluvan liitteeksi tein haastateltaville allekirjoitettavaksi annettavan suostumuslomakkeen (Liite 2). Suostumuslomakkeessa haastateltavalle kerrotaan kirjallisesti, mihin hänen antamia tietoja käytetään ja kuka tätä tietoa käsittelee. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi haastattelujen avulla saatuja tietoja ei ole koko opinnäytetyöprosessin aikana käsitelty kukaan muu kuin minä. Lomakkeen lisäksi kirjoitin haastateltaville annettavaksi tietoa opinnäytetyöstäni (Liite 1). Tämä tiedote opinnäytetyöstäni käytiin läpi yhdessä haastateltavan kanssa, ennen kuin hän allekirjoitti suostumuslomakkeen haastattelua varten. Tämä toimintatapa auttoi minua varmistamaan ennen haastattelua, että haastateltava ymmärtää, mihin ja millaiseen tutkimukseen hän on osallistumassa. Kerroin jokaiselle haastateltavalle ja se luki myös suostumuslomakkeessa, että heillä on oikeus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen missä tahansa opinnäytetyön vaiheessa.

Nauhoitin jokaisen haastattelun työpaikaltani lainaksi saamalla nauhurilla. Lainasin nauhurin työpaikkani tutkijalta. Hän opasti minua nauhurin käytössä ja varmistimme yhdessä, että nauhurissa ei ollut tallennettuna mitään muuta sisältöä siinä vaiheessa, kun hän sen minulle antoi. Opettelin itse lisää nauhurin käyttöä vielä etukäteen ennen ensimmäistä haastattelua. Varmistin myös joka kerran ennen haastatteluja, että nauhurissa oli toimivat patterit. Nauhurin äänityksineen pidin lukitussa kaapissa kotonani. Tein äänityksistä varmuuskopiot henkilökohtaiselle tietokoneelleni. Varmuuskopiot olivat suojassa tietokoneella salasanan

takana. Kun katsoin, etten enää tarvitse äänitteitä, poistin ne nauhurilta ja tietokoneeltani. Lopuksi palautin nauhurin tyhjennettynä takaisin työpaikalleni.

Haastattelutilanteissa minun tuli pitää huoli siitä, etten johdattele haastateltavaa itselleni haluamaani suuntaan vaan annan haastateltavalle tarpeeksi aikaa ja tilaa kertoa omia ajatuksiaan. Koska opinnäytetyötäni varten tutkimani aihe oli minulle tuttu entuudestaan ja olen itse myös työskennellyt asunto ensin-mallilla toimivassa asumispalveluyksikössä, minun oli oltava erityisen tarkka haastattelutilanteissa, jotta en ohjailisi haastateltavaa haastattelun aikana tai tulkitsisi liikaa hänen puheitaan. Mielestäni onnistuin pääsääntöisesti luomaan haastattelutilanteista luonnollisen vuorovaikutuksellisen tilanteen. Tärkeää oli luoda haastattelutilasta ja tilanteesta rauhallinen. Haastatteluja varten olin tehnyt teemallisen haastattelurungon. Ajattelin tämän helpottavan haastateltavia kertomaan omista kokemuksistaan. Useimmat haastateltavat eivät kuitenkaan haastattelurunkoa käyttäneet vaan toivoivat minun esittävän kysymyksiä, joihin he vastasivat. Haastattelurunko toimi siten ennemminkin itselleni apuna haastattelutilanteissa.

Ajattelen, että valitsin opinnäytetyöni tekemiseksi siihen sopivan tavan kerätä aineistoa. Koen, että valintani haastatella asumispalveluyksikön asukkaita, eikä henkilökuntaa, oli oikea. Ajattelen, että haastattelemalla asumispalveluyksikön asukkaita, sain heidän ääneensä kuuluviin ja sitä kautta he saivat kokemuksen osallisuudesta ja vaikuttamisesta. En siis ajattele tutkimukseni aiheuttaneen haittaa asunto ensin - mallilla toimivien asumisyksiköiden asukkaille vaan ennemminkin he saattoivat kokea voimaantumisen tunteita osallistuttuaan haastatteluun. Lisäksi tutkimustyöni ei merkitsevästi häirinnyt muutoinkaan asumispalveluyksikön asukkaiden elämää, koska tein ne pääsääntöisesti rauhalliseen ilta-aikaan. Haastatteluajat oli aina myös sovittu huomioiden haastateltavien aikataulu. Itse asiassa toivon, että haastatteluun osallistuminen koettiin hyödyllisenä itseä sekä kaikkia asumispalveluyksikön asukkaita ajatellen, koska haastattelusta saatujen tulosten ja johtopäätösten perusteella asumispalveluyksikön työntekijöillä saattaa olla enemmän osaamista tukea ja auttaa yksikön asukkaita jatkossa.

Haastattelujen purkamiseen eli litterointiin liittyen tein päätöksen, että kirjallisen litteroinnin ei tarvitse olla täysin sanatarkkaa. Tarkoitan tällä sitä, että en esimerkiksi kirjoittanut tekstiksi haastateltavien jonkin sanan toistoa tai puheeseen sisältyviä lisäsanomia. Pidin kuitenkin huolen siitä, että kirjoitin haastateltavien puheen niin tarkasti, ettei sen merkitys muuttunut. En siis lyhentänyt haastateltavien puhetta tai vaihtanut sanoja toiseksi. Näin toimien pyrin varmistamaan, että pystyn varmasti hyödyntämään koko aineiston tuloksien tekemiseksi. Kaiken litteroimani tekstin ja muun opinnäytetyötä varten tekemäni kirjallisen materiaalin säilytin lukitussa kaapissa kotonani aina opinnäytetyöni valmistumiseen saakka. Tämän jälkeen vein kaiken kirjallisen materiaalin työpaikalleni tietosuojalaatikkoon tuhottavaksi.

Opinnäytetyötä tehdessäni käytin paljon aikaa ymmärtääkseni fenomenologista tutkimusmenetelmää ja aineiston analysointia, jotta opinnäytetyöni tulokset ja johtopäätökset olisivat mahdollisimman oikeita ja luotettavia. Myönnän kuitenkin, että olisin tarvinnut vielä enemmän aikaa fenomenologisten menetelmien oppimiseksi. Hyvin todennäköistä siis on, että aineiston analysointi ja tulosten avaaminen on jäänyt vajaaksi. Tämä saattaa osittain heikentää opinnäytetyöni luotettavuutta. Olen kuitenkin tehnyt parhaani niissä raameissa, mitä minulla on ollut opinnäytetyön tekemiseksi. Tästä syystä olen opinnäytetyössäni avannut, että keskeistä ei ole ollut tarkka fenomenologisten tutkimusmenetelmien noudattaminen vaan niiden käyttäminen mukailen pystyäkseeni ymmärtämään paremmin haastateltavieni kokemuksia ja tässä koen onnistuneeni.

Aineiston analyysin ja opinnäytetyön tulosten ja johtopäätösten tekemisen jälkeen tapasin haastattelemani henkilöt uudelleen ja kävin heidän kanssaan läpi opinnäytetyöni. Näin halusin varmistaa, ettei opinnäytetyöhöni ole eksynyt erheellistä tietoa haastateltavilla ja voin tehdä tarvittavia korjauksia heidän mahdollisten kommenttien mukaan. Olen tämän tiedon kirjannut myös tiedotteeseen, minkä olen opinnäytetyöstäni haastateltaville annettavaksi kirjoittanut. Koska opinnäytetyöni aihe oli minulle tuttu ja koen yhteisöllisyydestä olevan hyötyä asumispalveluyksikön asukkaille, ajattelin tämän menettelytavan varmistavan, että lähestyn aihetta riittävän kriittisesti ja totuudenmukaisesti, enkä tulkitse haastateltavieni kertomia kokemuksia omien kokemusten kautta. Nämä opinnäytetyön loppuvaiheen tapaamiset olivat kestoltaan puolesta tunnista kahteen tuntiin. Yhden haastateltavan kanssa keskustelin opinnäytetyöstäni kahdesti myös puhelimitse. Sain kaikilta haastatelluilta kommentteja ja korjausehdotuksia, jotka olen parhaani mukaan opinnäytetyöhöni lisännyt.

Opinnäytetyöni luotettavuutta koen lisäävän saamani tulokset. Asumispalveluyksikkö, jossa opinnäytetyöni tein, on toiminut jo useamman vuoden. Yksikön toiminnan viitekehyksenä on alusta alkaen sovellettu yhteisöhoidon- ja kasvatuksen menetelmiä. Tällä saattaa olla merkitystä saamiini tuloksiin. Toisaalta ajattelen, että opinnäytetyöstäni ei olisi noussut uutta hyödynnettävää tietoa, jos olisin tehnyt sen vasta avatussa asumispalveluyksikössä tai yksikössä, jossa yhteisöllisiä menetelmiä ei ole toiminnassa hyödynnetty millään tavoin. Saamiani tuloksia on mielestäni mahdollista hyödyntää myös muissa asunto ensin-mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä, joissa toimintaa ohjaavana työotteena on yhteisöllisyys.

Tutki ja kirjoita - teoksen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002) mukaan tutkimuksessa tulee välttää epärehellisyyttä. Tämä tarkoittaa ehdotonta kieltoa plagioinnille eli toisen tekstin suoralle kopioimiselle. Tutkimuksen raportoinnissa tulee selkeästi esittää, mikä osa tekstistä on jonkun toisen tekijän tuottamaa tekstiä. Opinnäytetyössäni olen mahdollisimman selkeästi pyrkinyt merkitsemään lähteet ja lähdeviitteet Laurean ammattikorkeakoulun opinnäytetyön kirjoittamiseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Uskallan siis sanoa, että olen oman

osaamiseni puitteissa kirjoittanut opinnäytetyöni raportin hyvää tieteellistä toimintatapaa noudattaen.

7 Pohdinta

Asunto ensin-mallilla toimivien asumispalveluyksikköjen saama kritiikki niiden haitallisuudesta niissä asuvien asukkaiden hyvinvoinnille ja sosiaaliselle integraatiolle ei saamieni tulosten perusteella voida kaikilta osin katsoa pitävän paikkaansa. Vaikka asunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä asuu usein ihmisiä, joilla on paljon tuen tarpeita johtuen heidän päihde- ja mielenterveysongelmistaan, on yhteisöllä ja yhteisöllisyydellä mahdollista vaikuttaa asukkaiden kokemaan hyvinvointiin sekä sosiaalisen integraation mahdollisuuksiin. Ensisijaista on, että asumispalveluyksikössä oleva asunto voi tuntua kodilta ja asuinympäristö koetaan turvalliseksi. Tärkeitä hyvinvointia ja sitä kautta myös integraatiota mahdollisesti lisääviä tekijöitä ovat merkityksellinen toiminta, kuten työtoiminta, sekä ihmissuhteet ja vertaisuus. Lisäksi tarvitaan lisää keinoja tukea asukkaita ratkaisemaan taloudenhallintaan liittyviä ongelmia, koska nämä haasteet voivat olla integroitumisen esteenä. Asunto ensin-mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä asuvien sosiaalista integraatiota voidaan edistää yhteisön ja yhteisöllisyyden avulla myös siten, että asukkailla on aitoja vaikuttamismahdollisuuksia yhteisön arkeen. Yhdessä heidän kanssaan on löydettävä ne asiat, joihin heidän mielestään on tärkeä vaikuttaa.

Jotta asukkaiden toimijuuden lisääntyminen ja osallisuuden kokemukset voivat toteutua, on jokaisella yhteisön jäsenellä oltava selkeä käsitys yhteisön perustehtävästä. Tarvitaan kaikille tiedossa olevat ja käytännössä toimivat yhteisön rakenteet, jäsenten roolit sekä säännöllistä ja rakentavaa vuorovaikutusta yhteisön jäsenten kesken. Näitä toiminnan tekijöitä tulee myös arvioida säännöllisesti. Työntekijän rooli mahdollistajana ja rinnalla kulkevana kuuntelijana on ensiarvoisen tärkeä. Siten yhteisöllinen asuminen ja yhteisöllisyys voivat mielestäni tukea hyvin asunto ensin-mallin periaatteiden toteutumista ja mahdollistavat näin ollen myös sosiaalista integraatiota.

Sosiaalisen integraation tueksi tarvitaan myös laajempaa asenneilmapiiriin vaikuttamista, jotta asumispalveluyksikössä asuvia ei leimattaisi ja näin vaikeutettaisi heidän integroitumistaan. Tässä asumispalveluyksiköissä tehtävällä ympäristötyöllä on merkitystä. Tarvitaan myös aktiivista yhteistyötä asumispalveluyksikön ulkopuolisten toimijoiden kanssa ja yhteistä kehittämistä uusien sekä monipuolisten osallisuutta mahdollistavien keinojen löytymiseksi. Meidän tulee lisäksi hyväksyä se, että yhteisöllinen asuminen asumispalveluyksikössä ei sovi kaikille. Tästä syystä on luotava erilaisia asumisratkaisuja, jotta asunnottomuutta kokevilla on mahdollisuus valita itselleen sopiva asumispaikka ja vahvistaa tälläkin tavoin ihmisen osallisuutta omasta elämästään. Saadaksemme lisää tietoa

yhteisön ja yhteisöllisyyden vaikutuksesta sosiaaliseen integraatioon asunto ensin-palveluissa olevien ihmisten kohdalla, voisi mielestäni tutkia asumisyksiköistä pois muuttaneita ihmisiä ja heidän kokemuksiaan eli sitä, kokevatko he yhteisössä asumisesta olleen hyötyä nykyiseen elämäntilanteeseen.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut itselleni pitkä mutta opettavainen prosessi. Koen oppineeni lisää yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteistä sekä asunto ensin-mallilla tapahtuvasta työstä huolimatta monen vuoden työkokemuksestani asunnottomuustyössä ja erityisesti pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumispalveluyksiköissä. Mielenkiintoisin ja opettavaisin kohta opinnäytetyöprosessissa oli haastattelujen tekeminen eli asumispalveluyksikössä asuvien ihmisten kokemusten kuuleminen aidosti pysähtyen siihen hetkeen. Merkitykselliseksi koin myös heidän kanssaan käymäni keskustelut opinnäytetyöni tuloksista ja johtopäätöksistä. Haastattelujen ja loppukeskustelujen tekemisen myötä vahvistui ajatukseni siitä, kuinka tärkeää on kohderyhmän kokemuksen huomioiminen sekä käyttäminen suunniteltaessa ja toteutettaessa palveluja kyseiselle kohderyhmälle. Tästä syystä toivon, että asumispalveluyksiköissä kehitettäisiin entistä enemmän keinoja, joiden avulla yksiköissä asuvilla ihmisillä olisi paremmat mahdollisuudet osallistua laajempaankin asunnottomuuden vähentämiseen tähtäävään kehittämistyöhön. Tämän kaltainen toiminta voisi parhaimmillaan voimaannuttaa ja parantaa heidän asemaansa yhteiskunnassa.

Opinnäytetyöni avaa yhteisön ja yhteisöllisyyden merkitystä asumispalveluyksikön asukkaiden näkökulmasta. Se antaa eväitä asumispalveluyksikön yhteisön ja yhteisöllisyyden rakentamiseen, kehittämiseen ja hyödyntämiseen kaikkia yhteisön jäseniä hyödyttävällä tavalla. Se nostaa esille tapoja ja keinoja sosiaalisen integraation mahdollistamiseksi asunto ensin-mallilla toimivissa asumispalveluyksiköissä. Opinnäytetyöni valottaa myös asumispalveluyksikössä työskentelevän henkilökunnan roolin tärkeyttä ja antaa työkaluja ymmärtää ja edelleen kehittää näitä rooleja. Täten toivon, että opinnäytetyöni tuloksia ja johtopäätöksiä hyödynnetään jo olemassa olevien pitkäaikaisasunnottomien asumispalveluyksikköjen toiminnassa erityisesti tukityön kehittämisessä. Näen, että opinnäytetyöni tuloksia on mahdollista hyödyntää myös suunniteltaessa uusia asumisratkaisuja asunnottomuuden vähentämiseksi.

Lähteet

Painetut

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

A Home of Your Own. Housing First and ending homelessness in Finland. 2017. Y-Foundation. Keuruu: Otava Book Printing. Luettavissa myös sähköisenä versiona:

https://ysaatio.fi/assets/files/2018/01/A_Home_of_Your_Own_lowres_spreads.pdf

Alkila, H & Rinta-Panttila, K. 2018. Paavo Voutilainen - ”Niille, jotka ovat menettäneet kaiken, vain paras on kyllin hyvää”. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus. 142-146.

Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus.

Fredriksson, P. & Kaakinen, J. 2018. Asunto ensin-politiikan läpimurto. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus. 113-136.

Granfelt, R. 2013. Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä - Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino. 219-243.

Hallamaa, J. 2017. Yhdessä toimimisen etiikka. Tallinna: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6.-8. painos. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino.

Hyypä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Hyypä, M. 2005. Me-hengen mahti. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Gummerus.

Kaipio, K. & Murto, K. 1990. Toimiva yhteisö. 3.painos. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus.

Kaipio, K. & Ruisniemi, A. (toim.) 2009. Ihan oikea ihme. Kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Gummerus.

Karjalainen, J. 2018. Asunnottomuus oli 1950-luvun sosiaalihuollolle alkoholi- ja irtolaiskysymys. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus. 45-60.

Kivelä, P. & Leppo, A. 2016. Asukkaan ääni - Asukkaiden kokema tuetun asumisen laatu. Sininauhasäätiö.

Kiviniemi, L., Koivisto, K., Latomaa T., Merilehto M., Sandelin, P. & Suorsa, T. (toim.). 2012. Kokemuksen tutkimus. III: Teoria, käytäntö, tutkija. Tampere: Juvenes Print.

Koivisto, K., Kukkola, J., Latomaa, T. ja Sandelin, P. (toim.) 2014. Kokemuksen tutkimus. IV, Annan kokemukselle mahdollisuuden. Vantaa: Hansaprint.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.

Kärkkäinen, M. 2005. Yhteisöllinen johtaminen esimiehen työvälinaana. Helsinki: Edita Prima.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Vastapaino.

Malinen, A. 2018. Asunnottomuuden järjestelyn ideaalit, käytännöt ja kokemukset Helsingissä 1944-1961. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus. 13-35.

Meriluoto, T., Marila-Penttinen, L. & Lehtinen, E. (toim.) 2015. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto.

Metsämuuronen, J.(toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Miettinen, T., Pulkkinen, S. ja Taipale, J. (toim.) 2010. Fenomenologian ydinkysymyksiä. Helsinki: Helsinki University Press.

Murto, K. 1997. Yhteisöhoidon suuntauksia. Jyväskylä: Gummerus.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus.

Paasivaara, L. & Nikkilä, J. 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Nord Print.

Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2008. Kokemuksen tutkimus. 3.painos Tampere: Juvenes Print.

Pitkänen, S., Harju, H., Törmä, S., Huotari, K., Mayer, M. & Pyykkönen, S. 2019. Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Pleace, Nicholas. 2016. Housing First Guide Europe.

Pleace, N., Culhane, D., Granfelt, R. & Knutagård, M. 2015. The Finnish Homelessness Strategy. An International Review. Helsinki: Reports of the Ministry of the Environment.

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus.

Raina, L. 2012. Uusi yhteisöllisyys. Tampere: Arator.

Roivainen, I. & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) 2016. Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Painettu EU:ssa: United Press Global.

Stenius-Ayoade, A. 2019. Housing, Health and Service Use of the Homeless in Helsinki, Finland. Helsinki: Unigrafia.

Särkelä, A. 2011. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. 2.painos. Tampere: Vastapaino.

Tiivola, S. 2018. Juhani Roiha ja Vailla vakinaista asuntoa ry - Laitapuolen kulkijan puolesta. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus. 107-112.

Tosi, A. 2010. Coping with Diversity. Reflections on Homelessness in Research in Europe. Teoksessa O'Sullivan, E., Busch-Geertsema, V., Quilgars, D. & Pleace, N. (toim.) 2010. Homelessness Research in Europe. Brussels. FEANTSA. 221-236.

Wetherell, M. 2007. Introduction. Community Cohesion and Identity Dynamics: Dilemmas and Challenges. Teoksessa Wetherell, M., Laflèche, M & Berkeley, R (toim.). 2007. Identity, Ethnic Diversity and Community Cohesion. India: Replika Press Pvt.

Sähköiset

Alppivuori, K. 2019. Asunnottomuuden kokeminen, avun tarve ja palvelujen kehittäminen Espoossa. Espoon kaupunki. Tulostettu 29.8.2019. Arkonaho, A. & Viippola, M. 2015.

Asukkaiden kokemuksia yhteisöllisyydestä, asiakaslähtöisyydestä ja osallisuudesta asumisyksikön arjessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.8.2020.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/89888/Vanha%20viertotie%2026.4.2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. ARAn asunnottomuusselvitykset. Viitattu 23.1.2021.

https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019. Valtioneuvoston periaatepäätös 9.6.2016. Viitattu 6.2.2021.

https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/Asunnottomuusohjelma_periaatepaatos_09.06.2016.pdf

FEANTSA European Federation of National Organisations Working with the Homeless. Viitattu 2.8.2020. <https://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa>

Hallitusohjelma. Viitattu 6.2.2021 <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>

Housing First Europe Hub. Viitattu 2.8.2020. <https://housingfirsteurope.eu/about-the-hub/>

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi. Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 6.3.2021.

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Karppinen, J. 2020. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. Tulostettu 20.2.2021.

<https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>

Kettunen, M. 2013. Asunto ensin - malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa. Viitattu 20.2.2021.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114737/kettunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nikka, P. & Valkiainen, M. 2017. "Eihän se käsitys voi muuttua koskaan, jos mikään ei kumoja sitä sun pelkoas, et mitään korjaavaa sinne tilalle..." Kuninkaankallion asumispalveluyksikön

asukkaiden kokemuksia naapuruston suhtautumisesta ja sosiaalisesta integraatiosta. Diakonia ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.3.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/138126/Nikka_Paula_Valkiainen_Minna.Helsinki.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nimi ovesa - raportti. 2007. Ympäristöministeriö. Helsinki. Viitattu 18.7.2020.

https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/nimi_ovessa-raportti.pdf

Pellikka, S. 2016. Minäpystyvyydestä mepystyvyyteen: Yhteisöllisyyden mahdollisuusrakenteet asumispalveluyksiköissä. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.7.2020.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/109107/Pellikka_Saija.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Perälä, R. 2018. Asunto ensin? Asunto vain? Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asukkaiden palvelutarpeet tuetun asumisen asumisyksikössä. Selvitys. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. Tulostettu 13.3.2019.

Pleace, N., Baptista, I. & Knutagård, M. 2019. Housing First in Europe. An Overview of Implementation Strategy and Fidelity. Raportti. Housing First Europe Hub. Tulostettu 11.4.2019.

Quilars, D. & Pleace, N. 2016. Housing First and Social Integration: A Realistic Aim? ResearchGate. Tulostettu 11.4.2019.

Råman, P., Helin, H., Virtanen, P. & Forsman, S. 2007. Asukkaiden ääni - kohti asukkaiden yhteisöllisyyttä ja vertaistukea. Teoksessa Sunikka, S., Seppälä, U. & Granfelt, R. (toim.) Asunnottomuuskirja. Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen. SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 13, 60-63. Viitattu 17.7.2020.

http://www.socca.fi/files/69/Asunnottomuuskirja_nakokulmia_asunnottomien_palvelujen_kehittamiseen.pdf

Y- Säätiö. Viitattu 14.6.2020. <https://ysaatio.fi/y-saatio>

Kuviot

Kuvio 1: Asunnottomuus Suomessa 1987-2019.....	11
Kuvio 2: Yhteisön toimintakulttuurin kolmiomalli	28

Taulukot

Taulukko 1: Asunnottomien asumisvaihtoehtojen muutos Helsingissä	14
Taulukko 2: Asunto ensin-mallin periaatteet Sam Tsemberiksen mallin mukaan	17
Taulukko 3: Suomessa käytössä olevat asunto ensin-mallin periaatteet.....	19
Taulukko 4: Suomessa käytössä olevat laatusuositukset asunto ensin-työn tueksi	21
Taulukko 5: Esimerkkejä aineiston analyysistä.	40

Liitteet

Liite 1: Tietoa opinnäytetyöstä haastateltaville	67
Liite 2: Suostumuslomake haastateltaville.....	69
Liite 3: Teemahaastattelun runko.....	70

Liite 1: Tietoa opinnäytetyöstä haastateltaville

Pilvi Azeemin ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön työnimenä on Yhteisöllisyys Asunto ensin -palveluissa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mikä merkitys yhteisöllä ja yhteisöllisyydellä on pitkäaikaisasunnottomille suunnatun asunto ensin - mallilla toimivan asumispalveluyksikön asukkaille. Erityisesti opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia, mitä kokemuksia asumispalveluyksikön asukkailla on yhteisöllisyydestä ja sen mahdollisista hyödyistä päästä osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä asunnottomuustyössä työskentelevien ymmärrystä yhteisön ja yhteisöllisyyden mahdollisista hyödyistä oman työn tekemisessä ja kehittämisessä. Lisäksi tavoitteena on lisätä asumispalveluyksikössä asuvien asukkaiden mahdollisuuksia hyödyntää yhteisöä ja yhteisöllisyyttä omalla toipumispolullaan.

Opinnäytetyön aineistona toimivat haastattelut, joita kerätään syksyn 2020 aikana teemahaastattelun avulla. Haastateltavat ovat yhdestä pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettusta asumispalveluyksiköstä. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Haastatteluihin osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta millään lailla asumispalveluyksikön asukkaiden saamaan sosiaalihuollon palveluun. Haastattelujen sopimiseksi asumispalveluyksikön esimies toimittaa asukkaille tietoon opinnäytetyön tekijän yhteystiedot. Haastatteluun osallistumisesta kiinnostuneet asukkaat voivat näin olla suoraan yhteydessä opinnäytetyön tekijään ja sopia haastatteluajan. Opinnäytetyön tekijän toiveena on, että asumispalveluyksikön yhteisökokouksessa sovitaan aika, jolloin opinnäytetyön tekijä voi tulla käymään asumispalveluyksikössä ja sopia haastatteluista paikan päällä.

Haastateltavaksi toivotaan asumispalveluyksikön asukkaita, jotka ovat asuneet yksikössä vähintään puoli vuotta. Kunkin haastattelun kesto on noin kaksi (2) tuntia, riippuen kuitenkin siitä kuinka paljon kerrottavaa kullakin haastateltavalla on. Haastattelut tekee opinnäytetyön tekijä, Pilvi Azeem. Haastattelut tehdään asumispalveluyksikössä, joko haastateltavan omassa kodissa tai yhteisötilassa. Haastattelu paikan saa haastateltava valita huomioiden, että paikka on rauhallinen haastattelun tekemistä varten. Haastattelut nauhoitetaan.

Lisäksi mahdollisuuksien mukaan opinnäytetyön aineistona käytetään haastateltavien ottamia valokuvia. Valokuvien ottamista varten opinnäytetyön tekijä toimittaa haastateltaville kertakäyttökameran. Tietosuojan varmistamiseksi valokuvissa ei saa näkyä haastateltavaa itseään, asumispalveluyksikön muita asukkaita tai henkilökuntaa. Valokuvista ei myöskään saa tunnistaa asumispalveluyksikköä, jossa haastattelut tapahtuvat. Valokuvia voidaan haastateltavien suostumuksella käyttää opinnäytetyön raportissa, jos niiden katsotaan tuottavan lisää informaatiota aiheesta.

Kerätty haastatteluaineisto litteroidaan ja aineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka. Aineisto, litteroitu teksti ja valokuvat, tuhotaan opinnäytetyön

valmistuttua. Aineisto säilytetään ainoastaan Pilvi Azeemin käytössä olevalla tietokoneella. Tietokoneen avaamiseksi tarvitaan salasana. Salasana on vain Pilvi Azeemin tiedossa. Aineistoa käyttää ainoastaan Pilvi Azeem. Aineistoa ei käytetä lisätutkimuksiin ilman asianomaisten erillistä suostumusta. Opinnäytetyötä varten kerätyt suostumuslomakkeet säilytetään turvallisessa paikassa ja tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastatelluilla on mahdollisuus lukea opinnäytetyö ennen sen julkaisua ja korjata mahdollisia väärinä tulkintoja, joita heidän sanomisistaan on voinut tulla. Haastatelluilla on mahdollisuus lukea myös valmis opinnäytetyö.

Haastateltavilla on opinnäytetyön tekemisen aikana oikeus kieltäytyä tutkimuksesta ja keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa ilman, että siitä aiheutuu heille mitään seuraamuksia. Haastateltavien haastatteluissa antamat tiedot ovat täysin luottamuksellisia, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Asumispalveluyksikön henkilökunnalle ei välitetä tietoa, kuka haastatteluihin osallistuu. Opinnäytetyö kirjoitetaan niin, ettei yksittäisiä haastateltavia voida tunnistaa. Haastateltavilla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta missä vaiheessa tutkimusta tahansa opinnäytetyön tekijältä.

Pilvi Azeem

Puh. poistettu

Sosionomiopiskelija (YAMK)

Sähköposti poistettu

Laurea-ammattikorkeakoulu

Leppävaaran kampus

Liite 2: Suostumuslomake haastateltaville

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan haastateltavaksi Pilvi Azeemin ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä ”Yhteisöllisyys asunto ensin - palveluissa” varten. Haastatteluun osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta millään tavoin saamaasi sosiaalihuollon palveluun asumispalveluyksikössä.

Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tavoitteista ja tarkoituksesta.

Minulle on kerrottu, ketkä aineistoa käsittelevät, miten aineistoa käsitellään ja miten aineisto säilytetään. Suostun haastattelun nauhoittamiseen. Minulle on kerrottu mitä varten aineistoa kerätään. Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Minulle on kerrottu, millä tavoin voin halutessani ottaa valokuvia opinnäytetyön tekijän tarjoamalla kertakäyttökameralla. Minulle on kerrottu, että valokuvien ottaminen ei ole pakollista vaan voin osallistua ainoastaan haastatteluun.

Annan suostumukseni opinnäytetyön tekemiseen ja haastattelujen nauhoittamiseen sekä litteroinnin ja ottamieni valokuvien hyödyntämiseen opinnäytetyön tekemisessä ja raportoinnissa.

_____ Aika ja paikka

Osallistujan allekirjoitus

Nimenselvennys

Jos Teille tulee kysyttävää opinnäytetyöhön tai sen tekemiseen liittyen, vastaan mielelläni.

Pilvi Azeem

Puh. poistettu

Sosionomiopiskelija (YAMK)

Sähköposti poistettu

Laurea-ammattikorkeakoulu

Leppävaaran kampus

Liite 3: Teemahaastattelun runko

1. Haastateltavan taustatiedot - asumisaika asumispalveluyksikössä, asunnottomuushistoria, merkittävät elämäntapahtumat, tulevaisuuden suunnitelmat
2. Haastateltavan ajatuksia/kokemuksia asumispalveluyksikköön liittyen (vrt. asuminen hajautetussa asumisessa, laitos vs. koti, ennen vs. jälkeen muuton)
 - toisten asukkaiden ja työntekijöiden sekä johdon roolit ja tehtävät, suhteet ja vuorovaikutus
 - yksikön säännöt ja periaatteet, tavoitteet, päämäärät, arvot
 - päätöksenteko ja vaikutusmahdollisuudet, ongelmien ratkaisu
 - oikeudet ja velvollisuudet, odotukset, toiminta
 - apu ja tuki
3. Yhteisö - haastateltavan ajatuksia/kokemuksia yhteisöstä ja sen merkityksestä asunto ensin - mallin periaatteiden pohjalta; positiiviset tekijät, haasteet, kehittämistarpeet
 - Itselle
 - Asumispalveluyksikön muille asukkaille
 - Asumispalveluyksikössä työskenteleville henkilöille
 - Asunnottomuustyöhön
4. Yhteisöllisyys - haastateltavan ajatuksia/kokemuksia yhteisöllisyydestä ja sen merkityksestä asunto ensin - mallin periaatteiden pohjalta; positiiviset tekijät, haasteet, kehittämistarpeet
 - Itselle
 - Asumispalveluyksikön muille asukkaille
 - Asumispalveluyksikössä työskenteleville henkilöille
 - Asunnottomuustyöhön